

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKOTURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI
EKOTURİZM REHBERLİĞİ BİLİM DALI**

**EKOTURİST ETİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
BİR ÖLÇEK UYARLAMA ÇALIŞMASI**

SUAT ULUSOY

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. MURAT KOÇYİĞİT**

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Suat ULUSOY
	Numarası	20812601005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ekoturizm Rehberliği
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Murat KOÇYİĞİT
	Tezin Adı	Ekoturist Etiğinin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ekoturist Etiğinin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması başlıklı bu çalışma .../.../.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1			
2			
3			

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Suat ULUSOY		
	Numarası	20812601005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ekoturizm Rehberliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	“Ekoturist Etiğinin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması”			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Suat ULUSOY
İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Suat ULUSOY		
	Numarası	20812601005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ekoturizm Rehberliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Murat KOÇYİĞİT		
Tezin Adı	“Ekoturist Etiğinin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması”			

Sorumlu bir turizm biçimi olan ekoturizmin başarısı, ekoturistlerin duyarlı davranışlarına bağlıdır. Ekoturistlerin; ekoturizm etiğine uygun davrandıkları varsayılsa da öyle olup olmadığını tespit için somut veriye ihtiyaç vardır. Bu gerekçelerle hazırlanan çalışmanın amacı, Nowaczek tarafından ekoturistlerin etik davranışlarını ölçmek için geliştirilen Ekoturist Etik Ölçeği (EEÖ)' ni Türk dili ve kültürüne uyarlamaktır. Ölçek, teleoloji, deontoloji ve varoluşçu etik boyutlarına sahip 24 maddeye sahiptir. Çalışmada veriler farklı meslek gruplarına mensup 422 kişiden elde edilmiştir. Uyarlama aşamasında ölçek maddeleri uzmanlar tarafından Türkçe 'ye çevrilmiş ve Türk diline uygunluğu incelenmiştir. Geri çeviri yöntemi ile orijinal ölçek ile arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Faktör yapısını test etmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır. Mevcut yapının doğruluğu iki farklı model ile test edilmiştir. DFA sonucunda Model 1'in, Model 2'ye görece daha iyi uyum göstergeleri ürettiği görülmüştür. Elde edilen iyi uyum göstergeleri genel olarak iyi ve mükemmel düzeydedir. Güvenirlik için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış ve bulunan .80 ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir. Ölçeğin güvenilirliği ayrıca Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ile hesaplanarak ortaya konmuştur. Analiz sonuçları ölçeğe ilişkin güvenilirlik ve geçerlilik kanıtlarının yüksekliğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Türk kültürüne uyarlanan EEÖ'nün Türkiye bağlamında kullanılabileceği kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturist, etik, ölçek uyarlama

ABSTRACT

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Suat ULUSOY		
	Student Number	20812601005		
	Department	Ekoturizm Rehberliği		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Murat KOÇYİĞİT		
Title of the Thesis/Dissertation	“Evaluation of Ecotourist Ethics: A Scale Adaptation Study”			

The success of ecotourism, which is a responsible form of tourism, depends on the sensitive behaviour of the ecotourists. Although ecotourists are thought to behave following ethical behaviours, there is a need to test whether this is the case. In this aspect, this study aims to adapt the Ecotourist Ethics Scale (EES), developed by Nowaczek to measure the ethical behaviours and thoughts of ecotourists, into Turkish language and culture. The scale consists of 24 items with ethical dimensions of teleology, deontology and existentialism. The data was obtained from 422 people of different occupations. In the adaptation, the scale items were translated by the experts. Confirmatory Factor Analysis was performed to test the factor structure of the scale. The accuracy of the existing structure has been tested with two different models. CFA results reveal that Model 1 has produced better fit indicators than Model 2. The resulting fit indicators are generally good to excellent. Cronbach Alpha values were calculated for reliability and the .80 result has proved that the scale is reliable. The reliability of the scale was also calculated with the Spearman Brown two-half test correlation and the scale was found to be reliable. The results reveal the high level of reliability and validity. So, it has been proven that the EES adapted to Turkish culture can be used in the context of Türkiye.

Keywords: Ecotourist, ethics, scale adaptation

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	ix

GİRİŞ.....	1
-------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turizm ve Turist Kavramları.....	4
1.2. Sürdürülebilir Turizm.....	7
1.3. Ekoturizm.....	9
1.3.1. Ekoturizm Tanımı.....	10
1.3.2. Ekoturist Tanımı.....	13
1.3.3. Ekoturizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	16
1.3.4. Ekoturizmin Önemi.....	18
1.3.5. Ekoturizmin İlkeleri.....	20
1.3.6. Ekoturizmin Etkileri.....	24
1.3.6.1. Ekonomik Etkiler.....	24
1.3.6.2. Sosyo-Kültürel Etkiler.....	25
1.3.6.3. Çevresel Etkiler.....	27
1.3.7. Ekoturizmin Avantajları.....	29
1.3.8. Ekoturizmin Dezavantajları.....	32
1.4. Etik Kavramı.....	34
1.4.1. Teleolojik Etik.....	36
1.4.2. Deontolojik Etik.....	37
1.4.3. Varoluşçu Etik.....	39
1.5. Turizm ve Etik.....	40
1.5.1. Ekoturizm ve Etik.....	42
1.5.2. Ekoturist ve Etik.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Problem Durumu	45
2.2. Araştırma Soruları	47
2.3. Araştırmanın Önemi	48
2.4. Araştırmanın Amacı.....	48
2.5. Araştırmanın Modeli.....	49
2.6. Çalışma Grubu	49
2.7. Ekoturist Etiğinin Orijinal Ölçeğİ.....	50
2.8. Ekoturist Etiğİ Ölçeğİ Formunun Türk Kültürüne Uyarlanma Süreci.....	51
2.9. Veri Toplama Araçları	60
2.10. Veri Toplama Süreci.....	61
2.11. Veri Analizi	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi	67
3.2. Güvenirlik	73
Sonuç	74
Kaynakça	77
EKLER	90
EK 1: Ekoturist Etik Ölçeğİ	90
EK 2: Uyarlaması Yapılan Ölçeğİn Orijinali.....	94
EK 3: İzin Belgesi.....	96

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri	9
Tablo 1.2. Ekoturizm Tanımlarının Temel Boyutları	13
Tablo 1.3. Ekoturizmin Potansiyel Faydaları	31
Tablo 1.4. Ekoturizmin Potansiyel Zararları	33
Tablo 2.1. Çeviri Çalışma Grubu Demografik Bilgileri	54
Tablo 2.2. Ekoturist Etiği Ölçeği Kısa Formunun Çeviri Uygunluğu Değerlendirme Sonuçları	56
Tablo 2.3. Ölçeğin Türkçe 'ye Uygunluğu Çalışmasına Katkı Sunan Uzmanların Demografik Bilgileri.....	57
Tablo 2.4. Ekoturist Etiği Ölçeği Kısa Formu Türk Dili Uygunluğu Değerlendirme Sonuçları	59
Tablo 2.5. Ekoturist Etik Ölçeği Uyarlama Çalışması Katılımcılarının Demografik Özellikleri	61
Tablo 2.6. Her Bir Maddeye İlişkin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.	65
Tablo 2.7. Her Bir Boyut İçin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	65
Tablo 3.1. Ekoturist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 1. ve Model 2. için Madde Boyutları	70
Tablo 3.2. Model İyiliği Göstergelerine Yönelik Ölçütler	71
Tablo 3.3. Ekoturist Etik Ölçeği DFA Sonuçları.....	71
Tablo 3.4. DFA Sonucu Elde Edilen t Değerleri	72
Tablo 3.5. Spearman Brown İki Yarı Test Güvenirliği	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Ekoturizmin Etkileri	24
Şekil 2.1. Ölçeğin Orijinal Halinden, Türk Dili ve Kültürüne Kazandırılma Modeli	53
Şekil 3.1. Ekoturist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 1.	68
Şekil 3.2. Ekoturist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 2	69

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AMR	Allied Market Research
AIEST	Uluslararası Turizm Uzmanları Derneği
CFA	Confirmatory Factor Analysis
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
EES	Ecotourist Ethics Scale
EEÖ	Ekoturist Etik Ölçeği
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
PISA	Programme for International Student Assessment
OALD	Oxford Advanced Learner's Dictionary
TDK	Türk Dil Kurumu (TDK,
TIES	Uluslararası Ekoturizm Derneği
TIMMS	Trends in International Mathematics and Science Study
TM	Travel Matters
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNWTO	Dünya Turizm Örgütü
WTTC	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ihtiyacımı hissettiğim anlarda bilgi ve tecrübesiyle çalışmama ışık tutan yüksek lisans danışmanım, Doç. Dr. Murat KOÇYİĞİT'e, anabilim dalı başkanım Doç. Dr. Abdurrahman DİNÇ'e, eğitimim sürecinde ekoturizm rehberliği alanında kendimi yetiştirmeme katkı sağlayan değerli hocalarıma ve tez savunma jürimde görüş ve önerileriyle katkıda bulunan kıymetli hocalarıma teşekkür ediyorum.

Bu süreçte sonsuz sabırlarıyla desteğini hep yanımda hissettiğim, çalışmalarım nedeniyle zaman zaman yükünü ve sorumluluğunu ağırlaştırmama rağmen her daim yanımda olan değerli eşim Aygül ULUSOY' a, yaşama sevincimiz olan biricik oğlum Yusuf Sinan ULUSOY'a ve aileme teşekkür ederim. Çalışmamın gerçekleşmesi sürecinde, yardıma ihtiyaç duyduğum, motivasyonumun düştüğü anlarda desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Fransızca Öğretmeni Hilmi SANCI' ya ve İngilizce Öğretmeni Yafes CAN' a ayrıca teşekkür ederim.

2023

Suat ULUSOY

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkeler için büyük önem arz eden turizm, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi konumundadır (Roe ve Urquhart, 2001). Sürekli büyüyüp, çeşitlenen bu büyük ekonomide, 1950 yılında 25 milyon olan turist sayısı 1980 yılında 277 milyona, 1990 yılında 435 milyona, 2000 yılında 675 milyona, 2011 yılında ise 990 milyona ulaşmıştır (UNWTO, 2012). 2000-2019 yılları arasında ise, seyahat ve turizm endüstrisi dünyada ardı ardına dokuz yıl boyunca büyüyerek küresel bir ekonomi haline gelmiştir. Son beş yılda, her yeni dört meslekten bir tanesi turizm endüstrisi tarafından yaratılmıştır. Küresel ölçekte ivme kazanan turizm birçok sektörü de geride bırakarak dünyanın üçüncü büyük ihracat kategorisi haline gelmiştir (UNWTO, 2019).

Bugün turizm olarak ifade edebileceğimiz, eğlence amaçlı büyük ölçekli, sistematik ve düzenli seyahat 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır (Harrison ve Sharpley, 2007). İkinci Dünya Savaşı sonrası ise endüstrisinin büyümesi, ücretlerin iyileşmesi, çalışma sürelerinin kısalması, daha fazla tatil hakkı ve teknolojik gelişmeler ile turizm endüstrisinin gelişimi hızlanmıştır. Başlarda deniz, kum ve güneşi temeline alan turizm ekonomik getirisi yüksek, istihdam yaratan, ülkelerin milli gelirlerini artıran bir “bacasız endüstri” olarak kabul görse de çevreye verdiği zarar da yıllar geçtikçe gözle görülür biçimde artmıştır (Honey, 1999). İstihdam olanakları hizmet sektörünün ötesine geçemezken kazananlar yerel halktan ziyade büyük yatırımcılar olmuştur.

İklim sistemine insan kaynaklı müdahaleler sonucu ortaya çıkan sorunlara çare olabilmek için çeşitli alanlarda stratejik uyum önlemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Ramanathan ve Feng, 2008). Turizm alanı ele alındığında, bu çağrılar tüketim odaklı “kitle turizmi” yerine sürdürülebilir turizm alternatiflerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Literatürde kitle turizmi; genellikle toplu seyahat ve toplu konaklama içeren sayıca çok kişinin katıldığı bir gruba bilinçli şekilde katılan tatilcilerin gerçekleştirdiği turizm olarak ifade edilebilir (Pigram ve Wahab, 2005).

Küresel çapta hızlı büyümesini sürdüren turizm; ekoturizm, sorumlu turizm, orman turizmi, alternatif turizm ve sürdürülebilir turizm gibi kavramları yaratmıştır. Bu kavramlardan, Ekoturizm, turizm endüstrisindeki alt sektörler arasında, turist algısındaki çevre bilincini ve doğayı keşfetme arzusunu artırarak, tartışmasız en hızlı büyüyen turizm şekli olmuştur (Seba, 2011). Sürdürülebilir bir turizm şekli olan, çevreyi korumayı ve yerel halkın refahını amaçlayan ekoturizmi Ceballos (1996), doğal alanlara yapılan sorumlu seyahat olarak tanımlamıştır. Bilim insanları tarafından ekoturizm için yegâne bir tanım mevcut olmamakla birlikte, ekoturizmin temel prensipleri konusunda bir fikir birliği mevcuttur. Ekoturizm; tek kaygısı doğal alanların keyfini çıkarmak olan doğa turizminden farklı bir şekilde yerel kültürün ve çevrenin korunmasını da amaçlamaktadır (Dinç ve Ok, 2022). Ekoturizmin, sürdürülebilir oluşu, ekonomik faydaları yerel halka adil bir şekilde dönüşünün amaçlaması, bakir ya da nispeten bakir, doğal güzelliğe sahip alanlara seyahat etmeyi kapsaması bilim insanlarının ekoturizm konusunda ortak düşünceye sahip oldukları prensiplerdir (Fennell, 2002; Honey, 1999; Ziffer, 1989). Björk (2000) Ekoturizmin daha önce yapılan tanımlarının ortak noktalarından hareketle gerçekleştirdiği çalışmasında, onun bir bölgenin taşıma kapasitesini aşmayan, sürdürülebilir kalkınma ve korumaya katkıda bulunan bir turizm olduğuna vurgu yapmış, ekoturizmin tüketici olmaması gerektiğine, onun düzeyinin, kapsamının çevrenin doğa, kültür, sosyal alanlardaki kırılganlığına göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Her ne kadar bir ekoturistin bahsi geçen bu ortak prensiplerin gerektirdiği kişilik özelliklerine, özellikle de bu prensiplerin işaret ettiği “ekoturist etiğine” sahip olduğu farz edilse de gerçekten de öyle olup olmadığını ortaya koyacak somut verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu gerekçeyle geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçeğin kullanımı güvenilir sonuçlar ortaya koyması ve sonraki çalışmalara ışık tutması bakımından önemlidir. Bu çalışma özelinde, Ekoturist Etik Ölçeğinin (EEÖ) uyarlanması, ekoturistlerin sahip oldukları etik değerleri test etmesi ve onların etik tutum, düşünce, davranışları neticesinde hayat bulan doğru veya yanlış ekoturizm uygulamalarının somut verilerle ortaya konmasına katkı sağlaması bakımından da

önemlidir. Bu gerekçelerle gerçekleştirilen bu çalışma ile Ekoturist etik ölçeğinin Türk dili ve kültürüne uyarlanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın literatür kısmını oluşturan birinci bölümünde, turizm ve turist kavramları, sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve ekoturist tanımları, ekoturizmin ortaya çıkışı ve önemi, ekoturizmin önemi, ilkeleri, etkileri, ekoturizmin avantajları, dezavantajları konularına değinilmiş olup, son olarak; uyarlanan ölçeğin odağında yer alan, etik kavramına ilişkin, teleolojik, deontolojik, varoluşçu etik kavramları, turizm ve etik ile ekoturist ve etik kavramlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan yöntem başlığı altında; problem durumu, araştırma soruları ile araştırmanın amacı ve önemine, araştırma modeli, çalışma grubu, ekoturist etiğinin orijinal ölçeği, veri toplama araçları, ölçek uyarlama süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde bulgular başlığı altında Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Güvenirlik başlıkları ile sonuç, tartışma ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde çalışmaya temel oluşturan kavramların tanımlarına ve onların özelliklerine yer verilmiştir.

1.1. Turizm ve Turist Kavramları

Avrupa'nın büyük kentleri ziyaretçiler için resim, heykel, mimari gibi çeşitli sofistike hazlar sunmalarına rağmen, 19. yüzyıla kadar yurt dışına seyahat zor, pahalı ve konforsuzdu (Boorstin, 1992). Bu tarihe kadar sadece seçkinlere has, onların üstünlük duygularını temsil eden seyahat, Thomas Cook' un, buharlı trenin de yardımıyla, orta sınıfı “Grand Tour” ile tanıştırmayla herkes için erişilebilir bir olguya dönüşmüştür (Leiper, 1983). Seyahatte devrim yaratan demiryolunun geliştirilmesi, geliri ve seyahat arzusu olan yeni bir orta sınıfın ortaya çıkmasını sağlarken, ulaşım koşulları da zaman ve sistem içeren programlar haline dönüşmüştür (Lew vd., 2008). Bu sayede çalışanlar, işçi haklarından elde ettikleri boş zamanlarını demir yollarının ve sonrasında buharlı gemilerin seyahat çizelgelerine göre ayarlama imkânı bulmuşlardır. Sanayi devriminin hediyesi olan buharlı taşıtlar, karada trenlerle seyahatin yolunu açarken, 1860'lara gelindiğinde büyük şehirlerdeki yeni lüks otellere yolcu taşıyan, buhar çağının lüks ve büyük gemileri, birinci sınıf müşterilere seyahatin en iyisini sunmaktaydı (Zuelow, 2015). Artan taleple ve ulaşımında gerçekleşen ilerlemeler sonucu deniz, kara ve hava taşıtlarının sıklıkla kullanılmasıyla birlikte, “boş zaman” artık ailelerin birlikte değerlendirileceği tatil olarak adlandırılmaya başlanmış ve 20. yüzyılda özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişimine ivme kazandıran bir sektör halini almıştır (Durberry, 2004).

Turizm ile ilgili temel kavramlardan bazıları; boş zaman, eğlence, misafirperverlik ve rekreasyondur ancak özellikle “seyahat” terime turizme en yakın olanıdır. Çoğu zaman, seyahat ve turizm kavramları net bir şekilde tanımlanmadan dünyanın farklı yerlerinde, farklı anlamlarda kullanılabilir. ABD'de “seyahat” terimi daha yaygın olarak kullanılırken, dünyanın diğer yerlerinde, resmî kurum ve kuruluşlarda “turizm” terimi, daha yaygın şekilde kullanılmaktadır (Lohmann ve Netto, 2016). Bahsi geçen kavramlar ve özellikle seyahat kavramını içine alan turizm

için tek bir tanım yapmak zordur. OALD, (2022) turizmi; “keyif almak için bir yeri ziyaret eden insanlara, konaklama, hizmet ve eğlence sağlama ile bağlantılı ticari faaliyet” olarak tanımlarken, TDK, (2022) bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü olarak tanımlamıştır. UNWTO, (2022) ise, turizmi, insanların kişisel veya ticari/profesyonel amaçlarla olağan çevrelerinin dışındaki ülkelere veya yerlere hareketini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgu olarak tanımlamıştır.

Turizm kavramını ve yarattığı endüstriyi anlamak için bu endüstrinin odağı olan “turist” kavramına da eğilmek gerekmektedir. Turistin/ potansiyel turistin, bu endüstrinin odağında yer almasının çeşitli nedenleri olmakla birlikte en açık olanı, yeni yerler keşfetmek için seyahat eden bu kişilerin harcamalarına reklam ve hizmet sektörünün talip olmasıdır. Bir turist, genellikle evinden uzakta bir yerde tatil yapan kişi olarak düşünülse de turistin teknik tanımı biraz daha özeldir. Tribe (2009), turist kelimesinin literatürdeki ilk tanımının 1911 yılında Herman von Schullern tarafından; yabancıların ülke, şehir veya bölge dışına girişleri, kalıcılıkları ve yer değiştirmeleri ile doğrudan bağlantılı olan başta ekonomik olmak üzere gerçekleştirdikleri işlemlerin toplamı şeklinde yapıldığını aktarmıştır. Chadwick (1987), de turizmi; kişilerin iş, zevk ve kişisel nedenlerle evlerinden ve günlük çalışma ortamlarından geçici olarak uzaklaşması ile ilişkili insan ve iş faaliyetleri üzerine gerçekleştirilen faaliyet alanı olarak tanımlamıştır. Merriam-Webster Sözlüğü (MWD, 2022), turisti; zevk veya kültür için seyahat eden kişi olarak tanımlarken, Cambridge çevrimiçi sözlüğü (Cambridge, 2022) onu; bir yeri zevk için ziyaret eden ve orada yaşamayan kimse olarak tanımlamıştır. Daha detaylı bir tanım sunan, UNWTO, (2020), turisti; olağan yerleşim ortamının dışında bir yere seyahat eden ve en az bir gece ve bir yıldan fazla olmayan bir süre kalan kişi olarak kabul etmektedir. Bu ziyaret gezi, iş, arkadaş ve aile ziyareti gibi çeşitli motivasyonlarla gerçekleştirilebilirken, kişilerin keyif almak için yapmış oldukları bir eylem de olabilir. Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi (UNSO, 1994) turizm istatistiklerini ortaya koyduğu çalışmada turizmin biçimlerini şöyle tanımlamıştır:

- Yalnızca bulunduğu ülke içinde seyahat eden, ülkenin sakinlerini içeren iç turizm (domestic tourism),

- Belirli bir ülkede seyahat eden ve yerleşik olmayanların dahil olduğu içe yönelik turizm (inbound tourism),
- Başka bir ülkede seyahat eden sakinleri içeren dışa yönelik turizm (outbound tourism).

Turist tanımlarının ortak noktası tanımlamaların seyahat eylemi ve seyahat amacı perspektiflerinden yapılmış olmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında bir turist için yapılan tanımlamalarda vurgu “zevk” ve “ilgi” motivasyonları ile yeni yerleri ziyaret etme eylemi üzerinedir. Kimin “turist” olduğunu konusunda net bir anlayış sağlaması bakımından, kimin “turist” olmadığını ifade etmek daha aydınlatıcı olabilir. Hava şartları, olağanüstü durumlar gibi zorunlu seyahat gerekçeleriyle ulaştıkları destinasyonlarda en az bir gece geçiren kişileri turist olarak nitelendirmek doğru olmayabilir. Çünkü, bu seyahatlerde bireylerin kendi zevk ve ilgilerine uygun bir seçim söz konusu değildir.

Burkart ve Medlik (1981), turist odağından hareketle turizmin özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır.

- Turizm, insanların çeşitli destinasyonlara hareketinden ve bu destinasyonlarda konaklamalarından doğar
- Turizmde destinasyona yolculuk ve destinasyondaki aktiviteleri içeren konaklama olmak üzere iki unsur vardır
- Yolculuk ve kalış, daimî ikamet ve çalışma yeri dışında gerçekleşir,
- Destinasyonlara hareket, birkaç gün, hafta veya ay gibi belirli bir sürede geri dönme niyetiyle gerçekleşir
- Daimî ikametgâh veya istihdam dışındaki amaçlar için, ziyaret edilen destinasyonlar.

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC, 2020), seyahat ve turizmin önemine vurgu yaptığı 2020 raporunda, 2019 yılında hızlı büyümesini sürdüren turizm endüstrisinin otomotiv ürünleri ve gıda sektörlerinin önünü geçerek petrol ve kimyasal endüstriden sonra dünyanın en büyük üçüncü ihracat kategorisi olduğunu belirtmiştir. Aynı rapora göre dünya genelinde her yeni dört meslekten bir tanesini

turizm sektörü yaratmaktadır. Buradan hareketle, gelişen bu endüstri, birçok ülke için ekonomik büyümenin anahtarı olarak hükümetlerin turizm kaynaklı, hizmet sektörü odaklı yeni istihdam fırsatları sunan çalışmalarının odağında yer almaktadır (Page, 2014).

1.2. Sürdürülebilir Turizm

Tüketimin beraberinde getirdiği çevre kirliliğinin gezegenimiz üzerinde bıraktığı olumsuz etkilere karşı önlemler almak adına 1972 Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre konferansında, ekonomik kalkınmanın yalnızca çevrenin korunmasına dayalı olarak gerçekleşmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sürdürülebilirlik ile ilgili ses getiren ilk uluslararası bu çağrıya uygun turizm türünün çevreye, değerlere ve kültüre tam uyumlu olması gerektiği aşikardır. Beraberinde yayınlanan, ekolojik geleceğin rehberi konumundaki Brundtland raporunda (1987), da sürdürülebilir bir dünya için, *“gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak”* mottosuna vurgu yapılmıştır. 1996’ya gelindiğinde ise, UNWTO sürdürülebilir turizmin ilk tanımını: *“Kültürel bütünleşme, ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve toplumların gelişiminin desteklenmesi”* şeklinde yapmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramına da atıfta bulunan UNWTO, sürdürülebilir turizmin aynı zamanda *“şimdiki turistlerin ihtiyaçlarını ve gelecek nesillerin gezgin ihtiyaçlarını da dikkate alan”* bir süreç olduğuna vurgu yapmıştır (Fennel, 2007).

Butler (1999), ise sürdürülebilir turizmi; bir alanı sınırsız bir süre boyunca yaşanabilir kılacak şekilde ve ölçekte geliştirilip, içinde barındırdığı fiziksel ve insani çevreyi bozmadan ve değiştirmeden, aynı zamanda başarılı gelişmeyi de kısıtlamadan gerçekleştirilen turizm faaliyet ve süreçleri olarak tanımlamıştır.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP, 2005, s. 11-12) da sürdürülebilir turizmi, *“ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını ele alan, mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan turizm”* olarak tanımlamaktadır.

Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir turizmin amacının; çevreyi korumak, kültürel bütünlüğü ve sosyal adaleti sağlamak, ekonomik faydaları teşvik etmek, kısa

ve uzun vadede ev sahibi nüfusun ihtiyaçlarını karşılayan, onun yaşam standartlarını iyileştiren bir denge politikasını sürdürmek olduğuna vurgu yapmıştır. Sürdürülebilir turizmden; kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği korurken aynı zamanda, kaynakların yönetimine ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabileceği şekilde öncülük etmesi beklenmektedir (Upadhayaya, 2019).

1987 yılındaki Brundtland Raporundan başlayarak günümüze değin otuz beş yıllık akademik eleştirilerden sağ çıkmayı başarmış ve turizmde önemli bir politikaya dönüşmüş olan sürdürülebilir turizm; yalnızca doğa temelli turizm çeşitleri için değil, aynı zamanda kitle turizmi de dahil olmak üzere tüm turizm biçimleri için dikkate alınması gereken yönergeleri ve uygulamaları içerir (Aall, 2014).

Buckley (2009)' e göre, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin sahip olması gereken karakteristik özellikler şunları içermek zorundadır:

- Doğal kaynakların optimum kullanımı, uygun çevresel yönetim süreçleri ve biyolojik çeşitliliği korumaya yönelik çabalar,
- Yerel toplumun sosyo-kültürel tutumlarına saygı, kültürel ve geleneksel değerlerin korunması ve kültürlerarası anlayış ve hoşgörü ye yönelik faaliyetler,
- Devamlılığa sahip istihdam olanakları sağlayarak, topluma fayda sağlayan gerçek ve kalıcı gelir getirici ekonomik fırsatlar.

Sürdürülebilir turizm, doğal kaynakları korurken endüstrinin uzun vadeli ekonomik canlılığını sağlamayı amaçlayan bir turizm şekli olmasına rağmen, ölçeği büyüdükçe sürdürülebilirlikten uzaklaşabilmektedir (Camilleri, 2014). Sürdürülebilir turizmin ölçeğine yönelik bu yaklaşım, turizmin boyutu geliştikçe ve ev sahibi ülkeyi ziyaret edenlerin sayısı arttıkça, onun daha fazla çevresel ve sosyal etkiye neden olacağına vurgu yapmaktadır. Bu sebeple, gelişip genişleyen sürdürülebilir bir turizm; ekonomik sürdürülebilirliğin yanı sıra doğal kaynakların, kültür ve insan kaynaklarının her daim adil bir şekilde kullanılmasıyla mümkün olacaktır. Bunun sağlanması adına, Sürdürülebilir Turizmin bağlı olduğu şu prensipleri sağlıklı şekilde yerine getirmesi gerekmektedir:

Tablo 1.1. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri.

İlke	Açıklaması
Kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanımı	Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı çok önemlidir ve uzun vadeli ticari anlam taşır.
Aşırı tüketim ve israfın azaltılması	Aşırı tüketimin ve israfın azaltılması, uzun vadeli çevresel zararı onarma maliyetlerini ortadan kaldırır ve turizmin kalitesine katkıda bulunur.
Çeşitliliği korumak	Doğal, sosyal ve kültürel çeşitliliği korumak ve teşvik etmek, uzun vadeli sürdürülebilir turizm için esastır ve endüstri için dayanıklı bir temel oluşturur.
Turizmi, planlamaya entegre etmek	Ulusal ve yerel bir stratejik planlama çerçevesine entegre edilen ve çevresel etki değerlendirmelerini üstlenen turizm gelişimi, turizmin uzun vadeli canlılığını artırmaktadır.
Yerel ekonomilerin desteklenmesi	Çok çeşitli yerel ekonomik faaliyetleri destekleyen ve çevresel maliyetleri ve değerleri dikkate alan turizm hem bu ekonomileri korur hem de çevresel zararı önler.
Yerel toplulukları dahil etmek	Yerel toplulukların turizm sektörüne tam katılımı, yalnızca onlara ve genel olarak çevreye fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda turizm deneyiminin kalitesini de artırır.
Paydaşların ve halkın fikrini almak	Turizm endüstrisi ve yerel topluluklar arasında işbirliği, Kuruluşlar ve kurumlar, birbirleriyle yan yana çalışacak ve olası çıkar çatışmalarını çözecekse çok önemlidir.
Personeli eğitmek	Sürdürülebilir turizmi iş uygulamalarına entegre eden personel eğitimi, her düzeyde yerel personelin işe alınmasıyla birlikte turizm ürününün kalitesini artırır.
Turizmi sorumlu bir şekilde pazarlamak	Turistlere tam ve sorumlu bilgi sağlayan pazarlama, destinasyon bölgelerinin doğal, sosyal ve kültürel çevrelerine saygıyı artırır ve müşteri memnuniyetini artırır.

Kaynak: (Tourism Concern ve WWF 1992)

Tablo 1.1.' de görüldüğü üzere turizmin sürdürülebilirliği turizm paydaşlarının üzerine düşen sorumlulukları diğer paydaşlarla organize bir şekilde gerçekleştirilmesi için oldukça önemlidir.

1.3. Ekoturizm

Bugün, Uluslararası Ekoturizm Derneğinin (TIES, 2022), çevreyi korumayı ve yerel halkın refahını sürdürmeyi amaçlayan doğal alanlara sorumlu seyahat olarak tanımladığı ekoturizm, ortaya çıkışından günümüze çeşitli şekillerde ifade edilmeye çalışılmıştır. 1980'lerde; ziyaretçileri doğal alanlara çekip yerel korumayı ve ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlayan "bir alternatif" olarak ifade edilen "Ekoturizm" (Ziffer, 1989), artık ulusal hükümetler, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve kurumsal yatırımcılar gibi dünya çapındaki yönetim ve finans

ağlarının politika gündeminde olan, küresel bir turizm sektörü halini almıştır (Davidov, 2013).

Literatürde ekoturizm ile ilgili çok çeşitli ifadelerle karşılaşmak mümkündür. Valentine (1993) de benzer şekilde ekoturizmin hatları kesin olarak ortaya konabilecek bir kavram olmadığına işaret etmiştir. Bu gerekçelerle, ekoturizmin, ne tür alanları içerdiği de literatürde çok açık şekilde ifade edilememektedir (Björk, 2000). Ekoturizm; yenilenemeyen kaynakların, biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması ve tasarruflu kullanımı, çevreye minimum zarar verilmesi ve bu sebeple gerekli fonların üretilmesi, yerel halkın, yönetimin sosyoekonomik faydalar sağlaması gibi çok çeşitli işlev ve sorumluluklara sahiptir (Ceballos, 1996). Sahip olduğu işlev ve sorumluluklar ekoturizmin doğa turizmi, kültürel turizm gibi başka turizm alanlarıyla da iç içe olmasına sebep olmaktadır. Bu durumda net bir tanım yapılması işini zorlaştırmaktadır.

1.3.1. Ekoturizm Tanımı

İlgilendiği alanların genişliğinden ötürü, "ekoturizm" terimi zaman zaman "yeşil turizm" ve "ekolojik turizm" gibi turizm ve doğayı birbirine bağlayan alanlarda genel bir ifade olarak kullanılabilir. Boo (1991), ekoturizmi tanımlarken, onun geleneksel tüketim amaçlı kullanımların aksine doğal kaynaklara değer kazandırarak, onları sürdürülebilir kullanım için yönetmeye çalışan bir araç olduğunu ifade etmiştir. Boo'nun odak noktası doğal kaynakların sürdürülebilirliği olurken, yaptığı tanımın literatürde ekoturizm ile ilgili vurgulanan eğitim, yerel halkın faydası, minimal etki gibi çeşitli prensiplere değinmemesi dikkat çekicidir.

Ekoturizm, farklı araştırmacılar tarafından, çok çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.

Butler, (1989) ekoturizmi; doğası gereği iletişime, farkındalığa ve çevresel iyileştirmeye duyarlı olan bir turizm türü olarak tanımlarken, ekoturizmin bu özelliklerinden ötürü, geleneksel turizmin yaygın olarak sebep olduğu sosyal ve çevresel sorunlara yol açma potansiyelinden uzak olduğunu vurgulamıştır. Butler, bu tanımlamayı yaparken, ekoturizmin, turistlere çevre hakkında farkındalık kazandırmaya ve onlar tarafından destinasyonun ekonomik, sosyal ve ekolojik

koşullarına olumlu katkıda bulunmaya çalışan bir turizm şekli olduğuna işaret etmiştir.

Fennell ve Eagles (1990), Ekoturizmi, ekonomiyi canlandırarak ekolojik alanların korunması ve sürdürülmesi için bir sistem olarak görürken, onun turistlerin erişilebilir doğal güzellik alanlarına çekilmesi; turizmin doğayı koruma konusunda eğitim, maddi fayda ve değişen taleplere göre bir araç olarak kullanılması ile; yerel halk için istihdam ve girişimcilik fırsatları sağlanması olarak üç ana bileşen üzerinde geliştiğini ifade etmektedirler.

Ziffer (1989), ekoturizmin, bir bölgenin doğal tarihinden esinlenen bir turizm biçimi olduğunu ifade ederken, onun nispeten gelişmemiş bölgelere hayranlık duyma ve duyarlılık gösterme için gerçekleştirilen ziyaretlerle, yaban hayatı ve doğal kaynakları tüketmeyen, alanın korunmasına ve yerel sakinlerin ekonomik refahına doğrudan fayda sağlamayı amaçlayan işgücü veya finansal araçlar yoluyla katkıda bulunan turizm şekli olduğunu belirtmiştir.

Brause (1992), Ekoturizmin, insanların çevrenin güzelliği, merakı ve değeri ile daha fazla temas kurmak adına, yok edilme tehlikesindeki alanları korumak veya restore etmek için tasarlanmış seyahat fırsatlarını ortaya koyan turizm şekli olduğunu ifade etmiştir.

Western (1993)'e göre ise ekoturizm; çevresel, ekonomik ve sosyal hayat örnekleri sunan doğaya karşı hem güçlü bir bağlılık hem de bir sosyal sorumluluk duygusu içeren, duyarlı gezginlerin tecrübe ettiği “sorumlu seyahat” şeklindedir.

Miller (1993)' a göre, koruma ve sürdürülebilir kalkınma ideallerine dayanan bir kavram olarak uluslararası geçerliliğe sahip olan ekoturizm; eşitlik, etnik grup, kültür, sosyo-ekoloji, foto-safari, macera ve sörf gibi özel alanları içine alan bir turizm şekli olarak nitelendirilmiştir.

Valentine (1993), ise ekoturizmi; doğaya hayranlıkla güdüsüyle ziyaret edilen, nispeten bozulmamış doğal destinasyonlarda; zarar vermeden, ekolojik olarak sürdürülebilir, planlı bir yönetim rejimine tabi şekilde, sıfır olumsuz etkinin amaçlandığı, bu alanların sürekli korunmasına ve yönetimine doğrudan katkıda bulunulduğu turizmin yeni şekli ifadeleriyle tanımlamıştır.

Andersen' e göre ekoturizm; çevre ve yerel ekonomi için net bir pozitif etki ile sonuçlanan, genel bir ekonomik ve çevresel planın parçası olan, sürdürülebilir tarım, mikro endüstriler ve diğer faaliyetleri içeren, koruma ve kültürel değişim ruhuyla aşılınmış, ekosistem üzerindeki insan müdahalesini en aza indirmek, gezginleri eğitmek ve doğada saygı ve yetinmeyi öğütlemek gibi hedefleri olan bir çeşit turizm deneyimidir.

Wall (1994) 'a göre ise, ekoturizm genellikle nispeten doğal ortamlarda gerçekleşen, nadir veya nesli tükenmekte olan bitki veya hayvan türleri dahil olmak üzere bu tür bileşenlere sahip destinasyonlara yönelik olan turizmi ifade etmek için kullanılır.

Literatürdeki tanımların dışında, Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES) ise, ekoturizmin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde ifade etmiştir (TIES, 2022):

Ekoturizm;

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirmelidir.
- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmalıdır.
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sağlamalıdır.
- Koruma için doğrudan finansal faydalar sağlamalıdır.
- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal faydalar sağlamalıdır.
- Ziyaretçilere, ev sahibi ülkelerin siyasi, çevresel ve sosyal iklimlerine karşı duyarlılığı artırmaya yardımcı olacak yorumlayıcı deneyimler sunmalıdır.
- Topluluklardaki, Yerli Halkların haklarını ve manevi inançlarına saygı duymalıdır.

Nowaczek ve Smale (2010) de, yapılan ekoturizm tanımlarından yola çıkarak öne çıkan boyutları “doğa, kültür, eğitim, etik, katkı ve uzmanlık” olarak sıralamıştır. Bu boyutların işaret ettiği işlevlerini Tablo 1.2.'de şu şekilde açıklamıştır.

Tablo 1.2. Ekoturizm Tanımlarının Temel Boyutları.

Boyut	Tanımlama
Doğa	Doğal çevre; ekoturizm amacıyla korunan veya değiştirilmemiş vahşi ortamlarda- eğitim, eğlence, takdir veya maneviyat amacıyla- flora ve fauna ile fırsatlar sunan ana kaynaktır.
Kültür	Ekoturizme ev sahipliği yapan yerel topluluklarla gerçekleşen otantik kültürel karşılaşmalar; yerel yiyecekler, sanatlar, zanaatlar ve genel yaşam tarzı ile etkileşim sonucu tecrübe edinilen otantik deneyim fırsatları sunar
Eğitim	Güdülenme kaynağı ister profesyonel ilgi ister kişisel merak olsun, doğası gereği motive olan ekoturistlerin; öğrenme ve çalışma merkezli seyahat deneyimi ile ziyaret edilen bölgelere özgü çevresel ve kültürel öğrenmelerini ifade eder.
Etik	Güdülenme kaynağı ister profesyonel ilgi ister kişisel merak olsun, doğası gereği motive olan ekoturistlerin; öğrenme ve çalışma merkezli seyahat deneyimi ile ziyaret edilen bölgelere özgü çevresel ve kültürel öğrenmelerini ifade eder.
Katkı	Doğal ortamların restorasyonu ve rehabilitasyonuna odaklanan çeşitli projelere zaman, para ve/veya becerilerle katkıda bulunmayı ifade eder.
Uzmanlık	Tur hizmetlerinden, altyapıdan, ekoturistlerden; kendi becerilerinden ve beklenen seyahat deneyimi, özveri ve uzmanlık yelpazesini ifade eder.

Tablo 1.2’ de Nowaczek ve Smale (2010) tarafından ekoturizm tanımlarından yola çıkarak hazırlanan ekoturizmin temel boyutları verilmiştir.

Ekoturizmin temel boyutlarındam yola çıkarak ortaya konulan tanımlarda; korumaya yönelik, sürdürülebilir olma yönünde olumlu düşünceler mevcuttur. Fakat ekoturizm faaliyetlerinin sonucu ziyaret edilen merkezlerde her zaman olumlu sonuçlar ortaya çıkamayabilir. Tablo 1.2.’de teoride yapılan tanımlamalara ve ifade edilen prensiplerde yer alan boyutlara, pratikte turizmin paydaşları tarafından ne ölçüde uyulduğu ekoturizmin ve sürdürülebilirliğin başarısına katkı sağlayabilecek önemli bir kriter olabilir. Bu çalışmanın özelinde ise, bu boyutlardan “etik” kavramına ekoturistlerin ne ölçüde sadık kaldıklarını göz önüne serecek bir ölçme aracını temeline almaktadır.

1.3.2. Ekoturist Tanımı

Ev sahibi toplulukların bütünlüğüne saygı gösteren, ekosistemin korunmasına katkıda bulunan bir doğa seyahati deneyimi olarak ifade edilen ekoturizm bir çeşit sürdürülebilir turizm biçimi olarak kabul edilir (Scace vd., 1992). Bununla birlikte,

"ekoturizm" olarak ifade edilen tüm turizm ürünlerinin gerçekten sürdürülebilir olup olmadığı tartışmaya açıktır. Örneğin, ekoturistler tarafından uzun mesafeli hava yolculuğunun sıklıkla kullanılıyor oluşu, fosil yakıt tüketimini artırması sebebiyle, ekoturizmin diğer turizm türlerinden daha sürdürülebilir olduğu iddiasını sarsabilir (Tao, 2004). Bahsi geçen bu gerekçeler sebebiyle, tıpkı ekoturizmin tanımında olduğu gibi ekoturisti tanımlarken de farklı ifadelerle karşılaşmak kaçınılmazdır.

Blamey'e göre (1995), nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş bir doğal alanda doğayı gözlemlemek, eğlenmek ve onu deneyimlemek motivasyonu ile seyahat eden ve gezileri sırasında en az bir ekoturizm deneyimine katılan herkes ekoturist olarak kabul edilebilir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na göre de bu bakış açısı; ekoturistlerin, doğa temelli turizm biçimlerine ilgi duyan insanlar olduğu ve ekoturizmin, sürdürülebilir, "olumlu" bir turizm biçimi olduğunu ortaya koymaktadır (ASSEMBLY,2003)

Luzar vd., (1998) de benzer biçimde, ekoturistlerin çevreye duyarlı bir turist grubu olduğuna vurgu yaparken, insanoğlunun sorunların tamamını endüstriyel ve teknik ilerleme yoluyla çözüme yeteneğine körü körüne bağlanmak yerine, doğaya daha fazla değer verecek ekolojik bir bakış açısına sahip olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Ziffer (1989) ise, ekoturisti; vahşi yaşamı ve doğal kaynakları tüketmeyen bir şekilde kullanan ziyaret edilen alanın korunmasına ve yerel sakinlerin ekonomik refahına doğrudan fayda sağlamayı amaçlayan, işgücü veya finansal araçlar yoluyla alana katkıda bulunmaya çalışan ziyaretçiler olarak tanımlamaktadır.

Boo (1990), da ekoturistlerin genellikle diğer turist türlerine göre evlerinden farklı koşulları daha fazla kabul ettiğini iddia ederken, genellikle ormanda yürüyüş yapmaktan, destinasyonun doğal çekiciliklerini keşfetmeye ve incelemeye kadar uzanan faaliyetleriyle yerel koşullara, geleneklere ve yemeklere göre tecrübe etme eğiliminde olduklarını belirtmiştir.

Çevreyi bozmadan doğal alanları deneyimleme arzusuyla hareket eden ekoturistlerin, ziyaretlerinin olumsuz etkilerini en aza indirmek için genellikle büyük

oteller yerine aile yanında konaklama veya çevresel faydalar sağlayan ekoköyler gibi yerel konaklama seçeneklerinde kalmayı tercih etmeleri beklenmektedir.

Ekoturizmin yaygınlaşmasından önce, yerel topluluklar genellikle turizm sürecinin dışında kalırken, kirlilik ve aşırı gelişme gibi olumsuz etkilere maruz kalmaktaydılar. Ekoturizmin gelişimiyle birlikte, yerel toplulukların yaşam standartları iyileşirken para ve kaynaklara ulaşım bu bölgelerde artmıştır. Ayrıca, ekoturizm iklim değişikliğini hafifletmeye yardımcı olma konusunda da önemli bir rol oynamaktadır. Ekoturistler tarafından yaygın şekilde gerçekleştirilen yürüyüş, bisiklet ve kano gibi çevre dostu faaliyetler çok az karbondioksit yaymaktadır. Buna ek olarak, ekoturistler uğradıkları destinasyonlarda diğer turistlere göre daha fazla gün geçirme eğilimindedir. Bu durum da genel ulaşım emisyonlarını azaltırken, çevreye olan zararı azaltmaktadır (Solomon vd., 2007).

Çevre konusunda artan duyarlılık ve bu pozitif eğilim dünya çapında ekoturist sayısında gözle görülür bir artışa neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), 2012 ile 2016 yılları arasında Avrupa'daki ekoturizm destinasyonlarının sayısının yüzde 10 arttığını ortaya koymuştur (UNWTO, 2016).

Sonuç olarak, ekoturizm seyahat edenler için doğal alanların tadını çıkarmanın ve çevreyi korumanın önemli bir yolu haline almıştır. Ekoturistler, çevre üzerindeki etkilerini en aza indirirken, yerel toplulukları destekleyerek, ziyaretlerinin sürdürülebilir ve faydalı olmasını sağlamaya yardımcı olma çabasındadırlar. Çevre dostu seyahate yönelen turist sayısındaki artışla birlikte; gezegenimizin geleceğini korumak için hükümetlerin, kuruluşların ve işletmelerin ekoturizmi desteklemeye ve teşvik etmeye devam etmesi önemlidir. Çalışmanın temelinde yer alan “etik” kavramı düşünüldüğünde, ekoturist tanımlarında turistlere biçilen rollerin önemi açıktır. Yapılan tanımlar -tıpkı ekoturizm tanımlamalarında olduğu gibi- çevreye ve yerel halka saygı, ziyaret edilen alanların korunması, ziyaret edilen alanlara ekonomik refah sağlama gibi ekoturizm ve ekoturistin etik davranış ve tutumlarıyla ilişkilendirilecek kavramlara işaret etmektedir.

1.3.3. Ekoturizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yüzyıllardır turizm destinasyonlarına ev sahipliği yapan doğal alanlara ekoturizm olarak adlandırılabilen ilk ziyaretler ekolojik amaçlarda gerçekleştirilmese bir yanda kitle turizminin, diğer yanda çevre bilincinin gelişmesiyle yirminci yüzyılın ortalarından sonra hayat bulmuştur (Dowling, 2013). Fennell (1999) da ekoturizmin küresel turizmin genişlemesi ve doğal çevreye artan ilgi sonucu 1980'lerde yaygınlaşmaya başladığını öne sürmüştür.

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, ekoturizm farklı şekillerde tanımlanmıştır, fakat terminolojinin turizm çalışmalarında kullanılmaya başlamasından çok önce, “ekoturizm” olarak adlandırılabilen faaliyetlerin varlığına dair örnekler mevcuttur. 28 Mayıs 1892'de Amerika, California'da John Muir tarafından kurulan ve en eski çevresel kuruluşlardan biri olan Sierra Club, Nevada'ya organize bir gezi programı başlatmıştır (Sierra Club, 2023). Ekoturizmin kökenleri, muhtemelen Sierra Club'ın bu gezi programıyla başlamıştır. 1901'de başlatılan bu yıllık keşif gezileri, üyelerine doğa harikalarını göstermek için onları Sierra Nevada'nın taşra bölgelerine götürmekteydi. Sonuçta, geziye katılanlar ormanların korunması için çalışan aktif işçiler haline dönüşmüştür.

Günümüze yakın, ekoturizm faaliyetleri ise, 1970'lerin çevre aktivizminde kök salmaya başladığı, ekoturizm teriminin ise ilk defa Héctor Ceballos-Lascuráin tarafından 1983'te ifade edildiği öne sürülmektedir (Black, 1996). Hector Ceballos-Lascuráin “ekoturizm” kavramını 1980'lerde Meksika'nın ekosistemini korumaya yönelik stratejiler ve politikalar getirmeyi amaçlarken kullanmıştır. Ceballos-Lascuráin, turizmin sadece gezmeyle ilgili olmaması gerektiğine, aynı zamanda doğayı takdir etme, onu anlama ve korumayla ilgili olması gerektiğine inanmaktaydı (Ceballos, 1996).

Diğer taraftan, Blamey (2001) ise, ekoturizm teriminin Ceballos'dan çok daha önce Claus-Dieter (Nick) Hetzer tarafından, 1965'te ilk defa kullanıldığını ve 1970'lerin başında Maya kalıntılarının bulunduğu Meksika, Yucatán'da ilk ekoturuları onun düzenlediğini iddia etmektedir.

Diğer farklı örneklerden Avustralya'daki Victoria Ulusal Parklar Birliği ise, daha sonra ekotur olarak adlandırılacak gezilere 1950'li yıllarda başlamıştır. Benzer şekilde 1970'li yıllarda Kanada' da gerçekleştirilen ekoturular da ilk örnekler olarak

karşımıza çıkmaktadır. Bu turlar, 1990'larda ekoturizmde vurgu yapılacak olan; minimum etki, sürdürülebilirlik, topluluk gelişimi ve etik davranışa odaklanmış bir bakışa sahip olmamasına rağmen, o zamanlar için oldukça ilerici sayılmaktaydı. O günlerde, ekoturizmin belirli bir tanımı yapılmamış olsa da ilk defa “ekotur” ifadesine yer verilmiştir (Fennell, 1998).

Ekoturizmin 90'lı yıllardaki hızlı gelişimi ise, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun Brundtland raporu (BRUNTLAND, 1987), tarafından tanımlanan sürdürülebilir kalkınma kavramına dayanmaktadır. Bu yıllarda, ekoturizm genellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için bir araç olarak algılanmaya başlanmıştır.

Ekoturizm, yerel topluluğa daha sürdürülebilir alternatif geçim kaynağı sağlayarak topluluk gelişimine yardımcı olurken çevreyi korumanın ve yerel topluluklar için sosyal ve ekonomik faydalar yaratmanın uygun bir yolu haline dönüşmüştür. 1990 yılında kurulan Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES) ekoturizm ile ilgili yol gösterici ilkelerini; çevreye ve yerel kültürlerle saygı duymak, çevresel etkiyi en aza indirmek ve kırsal topluluklarda ekonomik fırsatları desteklemek olarak ortaya koymuştur (Honey, 2008).

Ekoturizm kavramı bahsi geçen süreçten günümüze dünyanın birçok yerinde popüler ve başarılı bir model haline gelmiştir. Ekoturizm, son yıllarda yalnızca kitle turizmine bir alternatif olarak değil, aynı zamanda bir ülkenin ekonomik kalkınmasını ve sahip olduğu çevreyi korumasını teşvik etmenin bir aracı olarak artan bir ilgi görmektedir.

2002'de Quebec'te düzenlenen Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde ise, ekoturizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine işaret edilerek, onun sürdürülebilir turizm ilkelerine saygı duyduğu şu ifadelerle ortaya konmuştur (Kiper, 2013):

- Ekoturizm, doğal ve kültürel mirasın korunmasına aktif olarak katkıda bulunur.
- Ekoturizm, yerel toplulukları planlama, geliştirme ve işletme faaliyetlerine dahil eder ve refahlarına katkıda bulunur.
- Ekoturizm, ziyaretçiler için doğal ve kültürel kaynaklarla ilgili eksiksiz ve ilginç açıklamalar içerir.

- Ekoturizm, esas olarak bireysel ziyaretçiler ve küçük organize gruplar için tasarlanmıştır.

İlk kez nerede, ne zaman ifade edildiğine dair kesin bir kanıt ortaya sürülememesine rağmen turizm endüstrisinin hızlı gelişen bir alt sektörü olan ekoturizm, günümüzde devletler için büyük önem arz etmektedir. Tutarlı büyüme için araştırma raporları çalışmaları gerçekleştiren Future Market Insights (FMI, 2022), küresel ekoturizm pazarının 2021 ile 2031 arasında %15 yıllık bileşik büyüme oranında büyüme gerçekleştirmesinin beklendiğine raporlarında yer vermiştir. Ayrıca 2021 yılına ilişkin çalışmada, piyasa değerinin 17 Milyar ABD dolarını aşacağı öngörmüştür.

Ekoturizm, günümüzde, gerek turizmin büyük yatırımcıları olan gelişmiş ülkeler, gerekse gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir olmayan turizm şekillerine önemli bir alternatif olarak ülkelerin politikalarında kendine yer edinecek potansiyele sahiptir.

1.3.4. Ekoturizmin Önemi

2019 yılında 181,1 milyar dolar ile pazar payı açısından lider olan ekoturizmin pazar büyüklüğünün 2027 yılına kadar yıllık %14,3 'lük bir bileşik büyüme oranı kaydederek 333,8 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (AMR, 2022). Bu rakamlar ekoturizmin, turizm ekonomisi içerisindeki son yıllarda artan önemini ortaya koymaktadır.

Öte yandan, benzer biçimde büyümesini sürdüren turizm ekonomisi de birçok ülkenin milli gelirine katkılar sağlamış olmasına rağmen artan turist sayısının yaşam kalitesi ve çevreyi tehdit etmesiyle birlikte uzun vadede yıkıcı sonuçlara sebep olma eğilimindedir. Turizm endüstrisinin hızlı gelişimi ile birlikte hava kalitesinin düşmesi, su ve gürültü kirliliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, sulak alanların kurutulması, mercan resiflerinin yok edilmesi gibi doğanın tükenmesine neden olan çevre sorunlarındaki artış, bu endüstrinin büyümesini dikkatli ve sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirmek zorunda olduğunu ortaya koymaktadır (Das ve Chatterjee, 2015). Bu amaca uygun şekilde gerçekleştirilebilecek turizm şekli; yerel katılımı teşvik eden, korumayı artıran ve turistlerin eğitimine katkı sağlayan, yerel halka çevrenin doğal

tarihini ve kültürünü anlamının yanı sıra doğal kaynakların korunması için ekonomik fırsatlar yaratan, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen etik temellere bağlı olan ekoturizmdir (Açıksöz vd., 2016).

Ekoturizm faaliyetleri doğaları gereği gerçekleştirildikleri bölgelerle fiziksel, ekonomik ve sosyokültürel etkileşim halindedirler (Demir ve Çevirgen, 2006). Ziyaret edilen alanlarda doğayı, florayı, faunayı, habitatı ve yöreden kültürel varlıkları deneyimlemeye, öğrenmeye odaklanan ekoturizmin en büyük yararı doğal alanları korurken biyolojik çeşitliliğin de korunmasına fayda sağlamasıdır. Yerel topluluklar açısından ele alındığında da bir diğer olumlu yanı ise, ekoturistlerin, ziyaret ettikleri alanların kültürüne ve doğasına kitle turistlerine kıyasla daha fazla ilgi gösterme eğiliminde oluşlarıdır (McMinn, 1997).

Ekoturistlerin katılım gösterdikleri ekoturizm faaliyetleri; kuş gözlemciliği, trekking, dağcılık, binicilik, mağaracılık, flora ve fauna gözlemleri, basit orman yürüyüşü, balık tutma gibi çeşitli çevresel eylemleri doğrudan içerdiği için de her zaman çevreye duyarlı olma eğilimindedir (Rahman, 2010).

Bu faaliyetler doğada gerçekleştirilen aktivitelerin yanı sıra ziyaret edilen alanlara ilişkin kültürel etkinlikleri de kapsadığı için önemli bir eğitim bileşeni olarak da düşünülmelidir. Bu sebeple ekoturizm, insanlara çevrenin güzelliğinden ilham alarak kendi kendini yansıtmaya şansı tanırken yerel kültüre saygı duymayı öğretmesi bakımından da önemlidir. Bu sayede ekoturizm, doğal kaynakların ekonomik bir biçimde kullanımı adına çevre dostu alternatifler sunarken hem ziyaretçileri hem de yerel halkı doğanın korunmasına teşvik eder ve doğa üzerinden turistlerin eğitilmesine de fırsat tanır (Bob vd., 2008).

Doğanın korunması için ekonomik teşviklerin vazgeçilmez olduğunu ileri süren Wunder (2000) de ekoturizmin, korunan alanların sömürücü kullanımını engelleyerek yerel halkın geçim kaynaklarını iyileştirip onların geçimi ile koruma arasında bir köprü işlevi gördüğünü ifade etmektedir. Korunan alanların çevresinde yerel halka finansal faydalar sağlayan ekoturizm, biyolojik çeşitliliğin korunmasına da katkı sağlayacaktır. Ayrıca, ekoturizmin gelişimi, restoranlar, hediyelik eşya dükkanları ve yiyecek gibi turizm hizmetlerinde de istihdam yaratacaktır. Kamp

alanları, evde konaklama hizmetleri, restoranlar, ulaşım ve rehberlik hizmetleri doğrudan yerel halka ekonomik faydalar sağlayarak yerel halka gelir getirecek iş olanaklarına dönüşecektir (Wunder, 2000).

Doğa temelli bir seyahat türü olan ekoturizm, küresel turizm endüstrisinde en hızlı büyüyen segmentlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ekoturizm öncelikle doğaya odaklanırken çevrenin korunmasını da ön planda tutması açısından önemlidir. Doğal alanların korunması ve yaban hayatına dayanan turizmin sürdürülebilirliği ancak bu sayede sağlanabilir. Ekoturizm, ev sahipliği yaptığı seyahatler sayesinde, turistlere çevre hakkında eğitim fırsatları ve bilgi sağlaması açısından da önem arz etmektedir, (Wight, 1993).

Ekoturizme verilen önem sayesinde, kişisel davranıştaki değişiklikler, artan siyasi destek ve doğayı koruma için elde edilen mali katkılar yoluyla doğal güzelliklerin muhafaza çabalarına yönelik farkındalık ve destek her geçen gün artacaktır. Ayrıca, ekoturizm koruma ve yerel topluluklar için doğrudan finansal destek de sağlaması bakımından da önemlidir. Şekercioğlu (2002) 'na göre ideal ekoturizm, sürdürülebilir, düşük etkili, düşük yatırımlı ve yerel olarak sahip olunan operasyonlar yoluyla gelir sağlamalı ve yerel toplumların doğal alanları korumaları için mali bir teşvik yaratmalıdır. Bu toplumların genellikle sınırlı ekonomik fırsatlara sahip uzak bölgelerde bulunması, ekoturizmi; geçim kaynağı arayışındaki kişilere fırsatlar sunması bakımından önemli kılmaktadır.

1.3.5. Ekoturizmin İlkeleri

Genellikle ekoturizm, turistlerin doğal alanlarda meydana gelen, ekolojik olarak sürdürülebilir destinasyonlar hakkında yorum yapmalarını ve öğrenmelerini sağlayan, yerel toplumların sosyo-ekonomik durumunu iyileştiren sürdürülebilir bir turizm biçimi olarak kabul edilir (Sharpley, 2006).

Bu şekliyle ekoturizm; gelişmiş zengin ülkelerdeki işletmeler ve kuruluşlar tarafından yönetilen, sürdürülebilir olmayan, uluslararası kitle turizmi sistemini, yerel topluluklara aktarmanın bir aracı olarak ele alınabilir. Blamey (2001), ekoturizmin prensiplerini, daha önce yapılan tanımlardan hareketle, üç temel ayağa dayandırmıştır: Blamey' e göre ekoturizm,

- Doğaya dayalı,
- Çevresel ve Kültürel Açıdan Eğitici
- Sürdürülebilir, olmalıdır.

Bu prensiplerden ekoturizmin doğaya dayalı oluşu, onun en belirgin özelliğidir. Valentine (1993) doğa temelli turizmi; öncelikle, nispeten bozulmamış bazı doğa olgularından, doğrudan zevk almakla ilgili turizm olarak tanımlamaktadır. Burada gerçekleştirilen faaliyetler, ekoturizmin sunduğu; doğa ile temasa geçme, günlük yaşamın baskılarından kaçma, vahşi yaşamı görme isteği gibi motivasyonların tatmini için kuş gözlemciliği, kanyon yürüyüşü, akarsu rafting ve kano gibi çok çeşitli eylemleri içerebilir (Whelan, 1991).

Wallace ve Pierce (1996) 'a göre ise, ekoturizmin bağlı bulunduğu temeller şunlardır:

- Çevre: Ekoturizm, doğal alanların flora ve faunasının korunmasına katkıda bulunacak şekilde yönetilmesi gereken düşük etkili turizmdir.
- Kalkınma: Ekoturizm, yerel topluluklara sürdürülebilir sosyo-ekonomik fayda sağlayan turizmin geliştirilmesinde yerel katılımı ve kontrolü teşvik etmelidir.
- Deneyim: Ekoturizm, turistler ve çevre/yerel topluluk arasında öğrenme ve anlamlı karşılaşmalar için fırsatlar sağlamalıdır.

Çevreye duyarlı ve kültürel açıdan eğitici oluşu, ekoturizm deneyimlerinin temel unsuru ve tanımlayıcı özelliklerindedir. Ekoturizm bağlamında çevre eğitiminin turistlere doğal, kültürel çekicilikler hakkında tatmin edici bir rekreasyon deneyimi sağlaması onun birincil işlevidir.

Olumsuz etkileri çevre ve kültüre yönelik daha bilinçli bir vatandaş olmalarını sağlamak amacıyla turistlerin bilgi, tutum ve davranışlarını çevre dostu bir şekilde değiştirmesi ekoturizmin çevresel ve kültürel açıdan eğitici oluşunu ortaya koymaktadır (Blamey, 1995).

Sürdürülebilir oluşu, ekoturizmin; çevresel etki, ekonomik kalkınma, katılımcı süreçler, nesiller arası eşitlik, geçim kaynaklarının yönetilmesi gibi sürdürülebilir beklentilere ilişkin diğer turizm biçimlerine örnek olabilecek

karşılıklar sunabilmesidir. Bu bakış açısı, turizmde sürdürülebilirliğin; sosyal, ekonomik ve çevresel hedeflerin dengelenmesini içerdiğini ortaya koymaktadır (Wight, 1993).

Wight (1993), ekoturizmin prensiplerini şu şekilde sıralamıştır:

- Ekoturizm, hayat bulduğu destinasyonu bozmamalı ve çevreye duyarlı bir şekilde geliştirilmelidir.
- Ekoturizm, destinasyona, yerel topluluğa ve endüstriye uzun vadeli faydalar sağlamalıdır.
- Ekoturizm, ilk elden, katılımcı ve aydınlatıcı deneyimler sağlamalıdır.
- Ekoturizm, yerel topluluklar, hükümet, sivil toplum kuruluşları, sanayi ve turistler (seyahat öncesi, sırası ve sonrasında) olmak üzere tüm taraflar için eğitim içermelidir.
- Ekoturizm, tüm tarafları destinasyonun değerlerini tanımaya teşvik etmelidir.
- Ekoturizm, tüm paydaşlara, destinasyonun kendi koşulları ve sınırları içinde kabul edilmesini teşvik etmeli ve arz odaklı yönetimini buna göre düzenlemelidir.
- Ekoturizm, hükümetler, sivil toplum kuruluşları, endüstriyel girişimler, bilim insanları ve yerel halk gibi çeşitli paydaşlar arasında -hem operasyon öncesi hem de operasyon sırasında- anlayışı teşvik etmeli ve tüm paydaşların ortak hareket etmelerini sağlamalıdır.
- Ekoturizm, tüm paydaşların doğal ve kültürel çevreye karşı ahlaki ve etik sorumlulukları ile davranışlarını teşvik etmelidir.

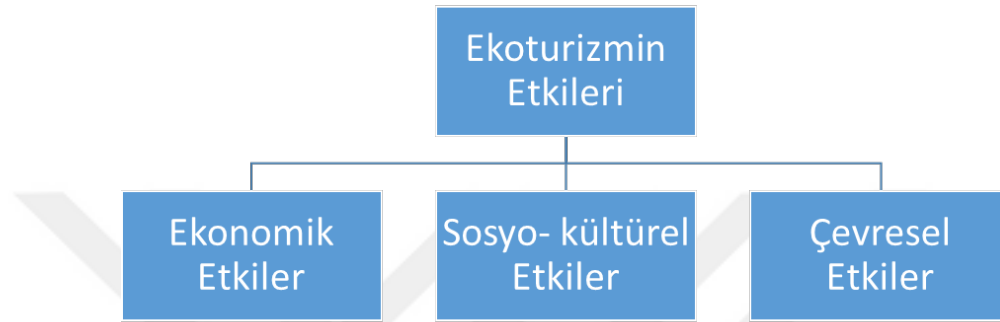
Ekoturizm'in bir disiplinden ziyade bir düşünce şekli olduğunu iddia eden Wood (2002) ise, uluslararası ve ulusal olarak kabul edilmiş ekoturizm ilkelerinin, kılavuzlarının ve sertifikasyon yaklaşımlarının geliştirmesi gerektiğini belirtirken, ekoturizmin ilkelerini de şu şekilde sıralamıştır:

- Ekoturizm, bir destinasyona zarar verebilecek doğa ve kültür üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirir.
- Ekoturizm, gezginleri korumanın önemi konusunda eğitir.

- Ekoturizm, yerel ihtiyaçları karşılamak ve koruma yararları sağlamak için yerel yetkililer ile iş birliği yapmanın önemini vurgular.
- Ekoturizm, elde edilen gelirleri doğal ve korunan alanların korunmasına ve yönetimine yönlendirir.
- Ekoturizm, bölgesel turizm bölgelerine ve eko-destinasyon olması planlanan bölgeler veya doğal alanlar için tasarlanmış ziyaretçi yönetim planlarına duyulan ihtiyacı vurgular.
- Ekoturizm, etkileri değerlendirmek ve en aza indirmek için çevresel ve sosyal temel çalışmaların yanı sıra uzun vadeli izleme programlarının kullanımını vurgular.
- Ekoturizm, ev sahibi ülke, yerel işletmeler ve topluluklar, özellikle de doğal ve korunan alanların içinde ve bitişiğinde yaşayan halklar için ekonomik faydayı en st düzeye çıkaracak faaliyetler gerçekleştirir.
- Ekoturizm, turizm gelişiminin araştırmacılar tarafından belirlenen kabul edilebilir değişimin sosyal ve çevresel sınırlarını aşmamasını sağlamaya çalışır.
- Ekoturizm, evre ile uyum içinde geliştirilmiş, fosil yakıt kullanımını en aza indiren, yerel bitkileri ve vahşi yaşamı koruyan, doğal ve kültürel evre ile harmanlanmış altyapıya dayanır.

1.3.6. Ekoturizmin Etkileri

Weaver (1998) ve Das ve Chatterjee (2015) gibi çeşitli araştırmacılar ekoturizmin doğrudan ve dolaylı etkilerini; ekonomik etkiler, sosyo-kültürel etkiler ve çevresel etkiler olmak üzere üç başlık altında ele almışlardır. Şekil 1. 1' de Weaver (1998), Das ve Chatterjee (2015) tarafından ortayakonulan ekoturizmin etkileri gösterilmiştir.

Şekil 1.1. Ekoturizmin Etkileri

Kaynak: Weaver (1998), Das ve Chatterjee (2015)

Şekil 1.1.' de gösterildiği üzere, Ekoturizm tarafından yaratılan işler, ekoturizm faaliyetlerinin devamı için en önemli gerekçelerden bir tanesidir. Ekoturizm özelinde, iş fırsatları geleneksel kalkınma çabalarının nispeten ulaşamadığı alanlarda ortaya çıkar. Ekoturizm alanlarının bir cazibe olarak ilgi çekicilik düzeyleri, bu alanların erişim olanakları gibi çeşitli farklılıklar ekoturizm faydalarının seviyesinde değişim yaratsa da sağladığı istihdam olanakları özellikle kırsal kesimde büyük ekonomik etkiler ortaya koymaktadır. Bu sayede, ekoturizm, korunan alanların planlanmasına, bakımına, sürdürülebilirliğine finansal katkı sağlayacak önemli bir potansiyele sahiptir ve bu potansiyel son yıllarda giderek daha fazla fark edilmiştir.

1.3.6.1. Ekonomik Etkiler

Korunan alanlardaki insanların geçim kaynaklarını iyileştirmede bir araç olan ekoturizm, çevresel kaynakların sömürücü kullanımına bir alternatif oluşturmaktadır (Nyuapane ve Poudel, 2011). Yerel halkın sürdürülebilir geçimi için ekonomik bir temel oluşturan ekoturizm sayesinde, korunan alanlarda yerel halka yönelik maddi

faydalar sağlanırken biyolojik çeşitliliği korumaya yönelik stratejiler de ortaya konulmaktadır.

Ekoturizmin ekonomik etkisinde, onun paydaşları olan; ziyaretçiler, ekoturizm operatörleri ve yerel işletmeler arasındaki bağlantılar oldukça önemlidir. Daha geniş bir ölçekte, bir ulusun veya bölgenin ekonomisine yönelik ekonomik fayda göstergeleri, aşağıdakileri içeren birkaç yöntemle ölçülebilir (Yacob vd., 2007):

- Elde edilen gelir ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ve Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya (GSYİH) katkısı.
- Döviz kazancı.
- Yerel istihdam oluşturmaları.
- Çarpan etkisi, yani ilk turist harcamalarının ekonomideki diğer ekonomik faaliyetlerin yaratılmasındaki etkisi.
- Çeşitli vergi ve harçlar yoluyla devlet gelirlerine katkı.

Ekoturizm; hediyelik eşyaların, yiyecek içecek ürünlerinin yerel halk tarafından sunumuyla turizm hizmetlerinde istihdam yaratırken, kamp alanları, evde konaklama hizmetleri, restoranlar, ulaşım ve rehberlik hizmetleri gibi alanlara hayat vermektedir. Bu sayede de doğrudan yerel halka ekonomik faydalar sağlamaktadır. Ayrıca, ekoturizmin gelişmesi yerel el sanatları, ekolojik tarım ürünlerinin geliştirilmesi gibi turizmle bağlantılı mal ve hizmetlerle ilgili üretim sistemlerinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Turizm daha yüksek gelir sağladığı için yerel halk, balıkçılık, tarım ve hayvancılıktan ekoturizm faaliyetlerine geçiş yaparken, geçim kaynaklarını geliştirerek önemli ekonomik kazançlar elde etmektedirler (Jalani, 2012).

1.3.6.2. Sosyo-Kültürel Etkiler

Ekoturizm, ekonomik, sosyal, politik faydalar sağlayarak yerel toplulukların güçlendirilmesine yardımcı olurken ortaya koyduğu istihdam olanakları sayesinde toplumu ekonomik olarak da güçlendirmektedir. Ekoturizm, yerel halkın yaşam standartlarını ekonomik olarak yükseltirken, onları sosyo-politik olarak da güçlendirir. Farklı kültürlerle ve insan haklarına saygıyı teşvik ederken, gelişmiş

altyapılar, sağlık tesisleri gibi turizmin gelişimine katkı sağlayacak olanakları da beraberinde getirir. Ekoturizm faaliyetleri sonucu paylaşılan gelir, altyapı, eğitim ve sağlık hizmetlerinde iyileştirmeler sağlayarak yerel geçim kaynaklarının gelişimine yardımcı olur. İnsanların uyum içinde yaşamasını sağlar ve böylece sosyal bir güç olarak büyümeyi teşvik eder (Nyuapane ve Poudel, 2011).

Ekoturizm, ekonomik, sosyal, politik ve psikolojik faydalar sağlayarak yerel toplulukların güçlendirilmesine yardımcı olurken iş fırsatlarından elde edilen düzenli ekonomik kazançlar, toplumu ekonomik olarak da güçlendirir. Topluluk üyeleri arasında paylaşılan gelir, altyapı, eğitim ve sağlık gibi alanlarda gelişim sağlayarak yerel geçim kaynaklarının iyileştirilmesine yardımcı olur. Ekoturizm bu sayede, insanların uyum içinde yaşamasını sağlarken onların hayatlarında sosyal açıdan olumlu gelişmelere de yol açmaktadır. Ekoturistler yerel kültürün otantik ifadeleriyle ilgilenirken, topluluğun turist deneyimini şekillendirmede aktif ve anlamlı bir rol oynaması da kaçınılmazdır (Wearing ve Neil, 2009).

Scheyvens (1999) ise, ekoturizmin sahip olması gerektiğine inandığı sosyo kültürel etkileri şu şekilde sıralamıştır:

- Ekonomik açıdan güçlendirme. Ekoturizm sosyal topluluk içinde kalıcı ekonomik kazanımlar sağlamalıdır.
- Psikolojik açıdan güçlendirme. Ekoturizm topluluklarının kültürlerinin benzersizliği ve sahip oldukları geleneksel bilgilerinin ekoturistler tarafından ilgi görmesi topluluk üyelerinin özsaygılarını güçlendirmektedir.
- Sosyal açıdan güçlendirme. Sosyal güçlendirme, ekoturizm, yerel topluluğun dengesini koruyup onu geliştirirken toplumsal uyumu da iyileştirme hedefinde olmalıdır.
- Siyasi açıdan güçlendirme. Topluluğun, tüm topluluk gruplarının ihtiyaçlarını ve çıkarlarını adil bir şekilde temsil eden siyasi yapısı, insanların ekoturizm girişimiyle ilgili sorular sorabilecekleri ve endişelerini ele alabilecekleri bir ortam sağlamalıdır.

Bununla birlikte turizm, beraberinde sosyokültürel açıdan olumsuz değişimler de getirebilmektedir. Turizm; suça karışma, yerel dilin bozulması, yerel müzik, yemek kültürü, mimari, giyim, aile ilişkileri, dini inançlar ve sanat biçimlerindeki doğallığa aykırılık derecesinde değişikliklere yol açabilmektedir (Fennel, 2007). Öte yandan, Stronza (2001), bu durumun turizmin doğası gereği kaçınılmaz olduğunu ifade ederken hem turistlerin hem de bölge sakinlerinin sahip oldukları dinamikleri ve onların kültürler arası etkileşimlerini anlamamız gerektiğini öne sürmüştür. Çünkü, olumsuz etkileri en aza indirerek, kültürel dayanıklılığı sağlama girişimlerinin merkezinde hem ev sahiplerinin hem de turistlerin birbirlerinin yaşam tarzına karşı duyarlı olmaları yer almaktadır.

1.3.6.3. Çevresel Etkiler

İnsanoğlunun hayatta kalabilmesi için içilebilir suya, temiz havaya ve yaşanabilir biyolojik çeşitliliğe ihtiyacı sabitken, her yıl gezegenimizin doğal kaynakları yine insan oğlu tarafından tüketilip kirletilmektedir. Doğal ekosistemler ve bozulmamış vahşi yaşam alanları gün geçtikçe azalmaktadır. Bu eğilimleri durdurmak ve gidişatı tersine çevirmek, ancak insan oğlunun davranışlarında büyük ölçekli ve geniş kapsamlı değişikliklerle mümkün olacaktır. Dünya Miras Alanları, Biyosfer Rezervleri, milli parklar ve diğer doğal alanlar öncelikli koruma alanları olarak öne çıkmaktadır. Turizm açısından ele alındığında, ekoturizm bahsi geçen korunan alanlardaki çevresel kaynakların sömürücü kullanımı yerine, doğal kaynakların ekonomik kullanımını öne çıkaran çevre dostu bir alternatif olarak var olma çabası içerindedir (Nyuapane ve Poudel, 2011). Ekoturizm politikası, tükenebilir doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı amacıyla turizm alanında yeşil büyüme stratejisinin uygulanmasına odaklanırken, insan eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan çevresel bozulmaya da dikkat çekmektedir. Uzun vadede, doğanın kullanımına yönelik tüm paydaşların doğal kaynakları koruma adına ekonomik çıkarlarını göz önünde bulundururken koruma temelli bir turizm etiğine de vurgu yapmaktadır (Wu vd., 2010).

Denizler, vahşi yaşam alanları, şelaleler, ormanlar, dağlar gibi dünya çapında başlıca turistik cazibe merkezlerinin birçoğu turistik açıdan cazibe konumunda yer almalarını koruma alanlarına borçludur. İnsanlar giderek artan sayıda parkları ziyaret

etmekte ve Dünya Miras Alanları, milli parklar ve benzeri rezervler hem yerli hem de yabancı turistler için önemli destinasyonlar haline gelmektedir. Korumanın turizme sağladığı faydaların ekonomik ölçeği çok büyüktür. Yalnızca Kuzey Amerika'da milli parkların yılda yaklaşık 250 milyar ABD Doları katkıda bulunduğu hesaplanmıştır (Eagles, 2002). Avustralya'da turizm endüstrisinin en az dörtte birini ekoturizm temelli macera turizmi türleri oluşturmaktadır (Buckley, 2000). Benzer şekilde Kosta Rika'da koruma altındaki doğal parklar toplam ülke arazisinin %25'ini oluştururken, dünya üzerindeki toplam fauna ve floranın %4'üne de ev sahipliği yapmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006).

Dünya çapındaki ekoturizm deneyimleri göz önüne alındığında, şüphesiz ekoturizmin birçok durumda etkili bir çevre koruma aracı olduğu aşikardır. Galapagos Adaları, Kosta Rika'nın ekoturizm noktaları, Chitwan Ulusal Parkı (Nepal), Sunderbans (Hindistan), Periyar Kaplan Koruma Alanı (Hindistan), Kilum-Ijim Ulusal Parkı (Orta Afrika), Cuyabeno Yaban Hayatı Koruma Alanı (Ekvador Amazon bölgesi) gibi koruma alanları yerel halkın ekoturizmle ilgili faaliyetlerde istihdam edildiği uygun şekilde organize edilmiş ekoturizm planlaması örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Das ve Chatterjee, 2015). 21. yüzyılda ekoturizm, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok yerli topluluk için artık yeni gelir kaynağı olarak görülmektedir (Stronza, 2007). Ekoturizmin korumaya sağlayabileceği en önemli katkı ise, büyük ölçekli turizm işletmeleri ve hükümetleri; korumaya yönelik olumlu aksiyon almaya teşvik etmektir. Çeşitli politik nedenlerden dolayı, farklı ekonomik faaliyetler, daha kârlı oldukları düşünülerek, ekoturizm potansiyeline sahip alanlarda gerçekleştirilmektedir. Fakat, son yıllarda artan farkındalık ile turizm birçok alanda birincil endüstrilerin yerini almaya başlamıştır (Buckley, 2004).

Ekoturizmin çevresel etkilerinin kaynağı olan koruma beraberinde çeşitli faydalar da getirmektedir. İstihdam ve iş fırsatlarından elde edilen düzenli ekonomik kazançlar, toplumu ekonomik olarak güçlendirirken, ekonomik güçlendirme, gelişmiş altyapılar, sağlık tesisleri, yerel halkın bilinçlendirilmesi ve eğitimi ile ortaya çıkan olumlu sonuçlar alanların sosyal olarak güçlenmesini de sağlamıştır. Ekoturizme topluluk katılımı bu toplulukları güçlendirirken aynı zamanda onları

daha fazla kendi kendine yeten sürdürülebilirliği de beraberinde getirmiştir. Ayrıca, toplulukların katılımı sürdürülebilir kalkınma ile somut bir ilişki ortaya koyacaktır. Ekoturistler yerel kültürün otantik argümanlarıyla ilgileniyorlarsa, o zaman yerel topluluğun da turist deneyimini şekillendirmede aktif ve anlamlı bir rol oynaması söz konusu olacaktır (Butcher, 2013).

1.3.7. Ekoturizmin Avantajları

Ekoturizmin doğa deneyime bağlı diğer turizm biçimlerinden farkı, onun kaynağını doğal çevreyle etkileşimden alan bir eğitici role sahip oluşudur. Örneğin Türkiye, Bodrum'da bir tatil beldesinde tatil yapan bir ailenin bireylerinin her biri, yüzme, koşma, plates, okuma gibi çeşitli aktiviteler için kumsalı kullanırken, ziyaretlerinin bir bileşeni sahildeki toprak ekosistemi hakkında bilgi edinmek olmadığı için onları ekoturist olarak nitelendiremeyiz. Bu eğitici rol sadece turistlere değil aynı zamanda turizm endüstri operatörlerine ve yerel topluluklara da atıfta bulunmaktadır. Ekoturistler, aktif katılımlarıyla, doğal ve kültürel korumanın önemine özen gösterecek şekilde eğitilirken, çevre ile etkileşime girmek isteyen ve çevreye karşı bilgi, farkındalık ve takdirlerini geliştirmek isteyen diğer insanları da cezbeder. Artan ziyaretlerle, ekoturizm ayrıca yerel halka, turistlerin ziyarete geldiği alan ve cazibe merkezleri hakkında bilgi edinme ve bunları kullanma fırsatı da sağlayabilir (Wallace, 1992). Bu gerekçelerle, ekoturizm; çevresel değerlerin anlaşılmasının geliştirilmesi için bir araç olduğu kadar, doğanın toplum tarafından görülme biçimindeki temel olumlu değişimlerden ortaya çıkan bir faaliyet olarak da nitelendirilebilir.

Wearing ve Neil (2009), ekoturizmin faydalarını şu şekilde ortaya koymuştur:

- Ekoturizm, turizmin doğal, kültürel ve beşerî çevreler üzerindeki etkilerinin anlaşılmasını teşvik eder.
- Ekoturizm, faydaların ve maliyetlerin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlar.
- Ekoturizm hem doğrudan turizm sektöründe hem de çeşitli destek ve kaynak yönetimi sektörlerinde yerel istihdam yaratır.

- Ekoturizm; oteller, konaklama tesisleri, restoranlar ve diğer yemek hizmetleri, ulaşım sistemleri, el sanatları ve rehberlik hizmetleri gibi kârlı yerel endüstrileri teşvik eder.
- Ekoturizm, ülke için döviz yaratır ve yerel ekonomiye sermaye akışı sağlar.
- Ekoturizm, özellikle tarımsal istihdamın seyrek veya yetersiz olabileceği kırsal alanlarda yerel ekonomiyi çeşitlendirir.
- Ekoturizm; ekosistemin taşıma kapasitesine uygun turizm gelişimini sağlayan planlama ve imar süreçlerinde, turizm ve yerel halk da dahil diğer kaynak kullanıcılarını karar alma süreçlerine dahil eder.
- Ekoturizm, yerel ulaşım, iletişim ve diğer temel topluluk altyapılarında iyileştirmelere sebep olur.
- Ekoturizm, yerli ve yabancı ziyaretçilerin korunması için ödeme yapılmasını teşvik eder ve yardımcı olur. Bunun yanında arkeolojik alanların, tarihi binaların ve bölgelerin korunması için ödeme yapılmasını teşvik eder ve yardımcı olur.
- Ekoturizm, yerel toplulukların yanı sıra yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından kullanılacak rekreasyon tesisleri yaratır. Aynı zamanda arkeolojik alanların, tarihi binaların ve bölgelerin korunması için ödeme yapılmasını teşvik eder ve yardımcı olur.
- Ekoturizm, tarım için uygun olmayan arazilerin verimli kullanımını teşvik ederek geniş alanların doğal bitki örtüsüyle kaplı kalmasını sağlar.
- Ekoturizm, yerel topluluk saygısını artırırken, farklı geçmişlere sahip insanlar arasında daha fazla anlayış ve iletişim için fırsatlar sağlar.
- Çevresel olarak sürdürülebilir olan ekoturizm, bir topluluğun ekonomik ve sosyal refahı için doğal ve kültürel kaynakların önemini işaret ederken bunların korunmasına yardımcı olabilir.

Weaver (2001) ise ekoturizmin faydalarını çevre, ekonomik ve sosyo kültürel faydalar başlıkları altında doğrudan ve dolaylı faydalar olmak üzere şu şekilde ifade etmiştir.

Tablo 1.3. Ekoturizmin potansiyel faydaları.

Ekoturizmin Ekonomik Faydaları
Doğrudan Faydalar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizm gelir ve istihdam sağlar. ✓ Ekoturizm çevre yerleşimler için de ekonomik fırsatlar sağlar.
Dolaylı Faydalar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizm yüksek çarpan etkisi ile dolaylı gelir ve istihdam sağlar. ✓ Ekoturizm kitle turizminin canlandırılmasına da katkı sağlar ✓ Ekoturizm kültür ve miras turizmini destekler ✓ Ekoturizm faaliyetleri adına korunan alanlar aynı zamanda ekonomik fayda da sağlar.
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Faydaları
Doğrudan Faydalar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizm ekonomik faydalar ve yerel katılım yoluyla topluluk istikrarını ve refahını teşvik eder. ✓ Ekoturizm ev sahibi ve turistler için estetik ve manevi faydalar ile birlikte keyif almayı da vaat eder. ✓ Ekoturizm, geniş bir nüfus yelpazesi tarafından erişilebilirdir.
Ekoturizmin Çevreyle İlişkili Faydaları
Doğrudan Faydalar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizm, doğal ortamları korumaya yönelik teşvik edici bir tutum sergiler. ✓ Bozulmuş, değiştirilmiş ortamları rehabilite etme özelliğine sahiptir. ✓ Ekoturistler çevreyi gözlemleyen birer çevre nöbetçisi gibi hizmet etmektedir.
Dolaylı Faydalar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizm var olduğu ortamda çevreye duyarlı olmayı teşvik eder. ✓ Ekoturizm için korunan alanlar çevresel faydalar sağlar

Kaynak: Weaver (2001, s. 97-126)

Tablo 1.3.'de de görüldüğü üzere, Ekoturizm, doğal yaşam ve doğal yaşam temelli turizme hizmet veren alanların, korunmasının ve güçlenmesinin siyaset ve toplum tarafından desteklenmesini teşvik etmektedir (Tisdell ve Wilson, 2003). Ekoturizm, bunu yerel ekonomik faydalar ve eğitim kanalıyla gerçekleştirirken, topluluklardaki gönüllülerinin katılımı ve topluluk desteğine de katkıda bulunabilmektedir.

Örneğin, gönüllüler Avustralya, Queensland'te, Pasifik okyanusundaki deniz kaplumbağaları için önemli bir yuva olan Mon Repos Koruma Parkı'nda ekoturizm faaliyetlerine yardımcı olurken lokal dükkanlarda turistlere ürün satarak hem ekonomik getiri elde etmekte hem de topluluk desteğinin bir parçasını oluşturmaktadırlar (Tisdell ve Wilson, 2002).

1.3.8. Ekoturizmin Dezavantajları

Doğrudan ve dolaylı faydaları düşünüldüğünde, turizmin büyümede bir itici güç olma potansiyeli, birçok ülkenin milli gelirine yaptığı katkıyla da kanıtlanmıştır. Yine de turizm her çeşidinin olduğu gibi yanlış uygulamalar sonucu ekoturizmin de kendine ve uzun vadede çevreye zarar verdiği düşünülmektedir.

Artan turist sayısı yaşam kalitesini ve çevreyi tehdit ederken turizm endüstrisinin hızlı gelişimi ile birlikte artan gürültü, hava kalitesinin düşmesi, su kirliliğinin artması ve biyolojik çeşitlilik kaybı, sulak alanların kurutulmasından, mercan resiflerinin yok edilmesine kadar her geçen gün artan ve doğanın tükenmesine neden olan çevre sorunlarına sebep olmaktadır.

Doğaya olan duyarlılık düzeyindeki artış ile 1992 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği, turizmi korunan alanlara yönelik ikinci büyük tehdit olarak listelemiştir. Turizmin artan olumsuzlukları nedeniyle de turizm endüstrisinin dikkatli ve sürdürülebilir bir şekilde büyümesi gerektiği vurgulanmıştır (Das ve Chatterjee, 2015).

Benzer biçimde, Weaver (2001), ekoturizmin zararlarını çevre, ekonomik ve sosyo kültürel zararlar başlıkları altında doğrudan ve dolaylı zararları olduğunu ifade etmiştir. Bahsi geçen, ekoturizmin ekonomik zararlarını şu şekilde ortaya koymuştur.

Tablo 1.4. Ekoturizmin potansiyel zararları.

Ekoturizmin Ekonomik Zararları	
Doğrudan Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Alt yapının bakımı, tanıtım ve personel ücretleri yüksek meblağlar tutabilmektedir. ✓ Ekoturizm faaliyetleri öncesi; arazi edinimi, üst yapı, altyapı gibi başlangıç giderleri yüksek meblağları bulabilmektedir.
Dolaylı Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ İthal ve yerel olmayan katılım gibi ekoturizm prensiplerine uygun olmayan uygulamalar nedeniyle gelir sızıntısı yaşanabilmektedir. ✓ Ortaya çıkan yeni fırsatların maliyetleri yüksek meblağlar tutabilmektedir ✓ Varoluş gerekçesi doğayı korumak olsa da kimi zaman doğal yaşama zarar verebilmektedir. ✓ Ekoturizm faaliyetlerinin gelir getirisi çoğu zaman belirsizdir.
Ekoturizmin Sosyo-kültürel Faydaları	
Doğrudan Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizmin gerçekleştirildiği bölgeler kültürel ve sosyal müdahalelere açıktır. ✓ Ekoturizm kimi zaman yabancıların elit değer sistemini empoze etme eğilimindedir. ✓ İş arayanlar, ekoturizmin gerçekleştirildiği alan dışından gelen uzmanlar gibi dış faktörler sebebiyle ekoturizm bölgelerinin yerel kontrolünde bozulmalar görülmektedir. ✓ Ekoturizm faaliyet alanlarında yerel eşitsizlikler ve yıkıcı anlaşmazlıklar yaşanabilmektedir.
Dolaylı Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizmde yerel halkla diğer unsurlar arasında uyumsuzluk potansiyeli yüksektir. ✓ Turistler kimi zaman yerel kültür ve yaşam tarzına karşı muhalif tavırlar sergileyebilmektedir.
Ekoturizmin Çevreyle İlişkili Faydaları	
Doğrudan Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizmde çevresel yeniden yapılandırma süreci atık oluşumuna neden olmaktadır. ✓ Yaban hayat gözlemi, yürüyüş, egzotik türlerin tanıtılması gibi ekoturist faaliyetleri olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır.
Dolaylı Zararlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekoturizmin beraberinde getirdiği çevresel yeniden yapılanma faaliyetleri olumsuz etkilere neden olabilmektedir. (Örneğin, ekoturizm ile istihdam için gerçekleşen plansız göçler) ✓ Ekoturizm, doğanın ekonomik olarak değerlendirilmesiyle ilgili sorunları beraberinde getirmektedir. ✓ Ekoturizm sürecinde malzeme, altyapının bakımı gibi giderler yüksek meblağlar tutabilmektedir.

Kaynak: Weaver (2001, s. 97-126)

Tablo 1.4.'te ortaya konulan ekoturizmin potansiyel zararlarına, kültürel pencereden bakıldığında, ekoturizm, yerel halkın sahip olduğu zengin kültürün, ziyarete gelen turistlerin kültürü tarafından asimile edilmesine neden olabilmektedir (Clifton ve Benson, 2006).

Benzer şekilde Khan, (1997) da ekoturizm faaliyetleri sonucu yerel toplulukların sahip olduğu geleneksel özelliklerde bozulmalar olduğunu, ekoturizmin; yerel kültür öğeleri barındıran geleneksel törenlerde değişimlere neden olmasının yanında, tarım gibi yerel halkın yoğunlukla içinde bulunduğu diğer faaliyetlerin de terkedilmesine sebep olduğunu öne sürmüştür.

Hipwell (2007) ise, ekoturizm için turistlerin taleplerini karşılama adına mutfak geleneği gibi, yerel kültüre has, müdahale edilmemesi gereken alanlarda değişiklikler yapılarak bozulmalar olduğunu ortaya koymuştur. Bu tür değişimlerin kültür şokuna neden olduğunu ifade ederken, turistlerin; yerel halkın günlük yaşamlarına bu şekilde müdahale etmesinin yerel kültüre olan saygının azalmasına sebep olduğuna vurgu yapmıştır.

1.4. Etik Kavramı

Yunanca “ethos” kelimesinden türetilmiş olan “etik”, bir grubu tanımlayan veya onu diğerlerinden ayıran “yol gösterici inançlar, standartlar veya idealler” anlamına gelmektedir (Richardson ve White, 1995). Oxford sözlüğü (2022) ise “etik” kavramını; bir kişinin davranışını kontrol eden veya etkileyen ahlaki ilkeler şeklinde tanımlamaktadır. Etik, insan sorunlarını odağına alarak; iyi ve kötünün, doğru ve yanlışın, yükümlülüklerin, değerlerin ve inançların gerçek anlamını incelemeye çalışan bir felsefe dalıdır (Richardson ve White, 1995). Loubert (1999)’ a göre ise, etik; bir toplumun üyeleri arasında doğru davranışı dikte eden kurallar, standartlar ve ilkelerin incelenmesidir. Bu tür kurallar ahlaki değerlere dayalıdır. Ahlaki değerlere dayanan etik, bir topluluk içerisinde doğru davranışı dikte eden kurallar, standartlar ve ilkelerdir.

Kültürler arası farklılıklar gösteren etik, bireysel muhakemede ve bir konu üzerinde karar vermede bir rehber işlevi görür. Bu nitelikte bir rehberlere sahip olmak; bireylerin duygulardan, kişisel çıkarlardan ve kaygılardan bağımsız, geçerli ve

mantıklı kararlar almasına yardımcı olur (Burns 2015). Etiğin sahip olduğu ahlaki ilkeler, insanlardan neyin iyi, neyin doğru olduğunu ve belirli durumlarda nasıl hareket etmemiz gerektiğini düşüncelerini istemektedir (Beck ve Murphy, 1994; Yıldırım ve Kadioğlu). Yaman (2003), bir davranışın kendi başına iyi olabileceği gibi, belirlenmiş bazı standartlar nedeniyle de iyi sayılabileceğini ileri sürmektedir. Her etik yargı aynı zamanda duruma özgü olarak tanımlanır (Barnett ve Karson, 1987). Bir çocuktan kütüphanede sessiz olmasını beklerken, arkadaşlarıyla oynarken de eğlenmesi için ses yapması gerektiğini biliriz. Sonuç olarak, belirli insan davranışlarının; etik kavramının işaret ettiği, içsel bir "iyilik" niteliğine sahip olup olmadığı hayat bulduğu yerle de ilişkilidir.

Ahlak kelimesi Yunanca “morality” kelimesinden gelir ve adet, gelenek-göreneği ifade etmek için kullanılmaktadır (TÜSİAD, 2005). “Etik” ve “ahlak” kelimeleri genel olarak birbirinin yerine kullanılsa da aralarında farklılıklar vardır. Örneğin, Pojman (1995) etiği; sahip olduğu değerler, erdemler, ilkeler ve uygulamalar sebebiyle ahlak felsefesinin üzerine konumlandırır. Pritzl (1982) ise etiğin ahlakın kaynağı olmadığını ama ahlaki konuları tartıştığını belirtmektedir. Klick ve Velasquez (1998) ise etiği, kişinin veya toplumun ahlaki standartlarını inceleme etkinliği olarak ifade eder. Bu standartların yaşamlarımıza nasıl uygulanacağı, onları geçerli nedenler olup olmadığını sorgular. Ona göre; etik, ahlak bilimidir ve ahlak, etiğin kendisinden ziyade onun araştırdığı ilkelerdir.

Davranışların ahlaki olarak uygunluğu konusunda, etik perspektifler öne çıkmaktadır. Hunt ve Vitell (1986)’in ortaya koyduğu deontoloji ve teleoloji yaygın biçimde ele alınan perspektiflerdir. Deontoloji ve teleolojik bakış açıları arasındaki temel farklılık kişilerin eyleme mi yoksa sonuca mı odaklandıklarıdır. Teleolojik perspektif, eylemlerin sonuçlarına işaret ederken; deontolojinin odak noktası eylemlerin kendisidir. Bu iki perspektif bireyden ziyade sonuç ve sürece odaklandığı için etik sorunların tamamına açıklama getirememektedir. (Zeylan, 2011).

Farklı bir bakış açısı ortaya koyan varoluşçuluk ise, ahlaki tesis etmede yalnızca seçimlerin özgünlüğüne veya samimiyetine dayanırken, kişinin içsel değerlerinden hareketle gerçekleştirmiş olduğu eylemin özgünlüğü ve samimiyetiyle ilgilenir (Häyry, 1994).

Teleolojik (iyi/kötü), Deontolojik (doğru/yanlış) ve Varoluşçu (otantik/samimi) etik teorileri aralarında farklılıklar olsa da bir etik teorisinin nispeten sabit ve baskın özelliklerine sahiptirler. Çalışmanın bu kısmında; uyarlanan ölçeğin üç alt boyutunu oluşturan, etik karar vermeye yönelik geleneksel teorik yaklaşımlar olan “Teleolojik Etik, Deontolojik Etik ve Varoluşçu Etik” başlıkları ele alınmıştır.

1.4.1. Teleolojik Etik

Teleoloji için bir eylem ne kadar sayıda insan için faydalı sonuçlar doğuruyor ya da tam tersi durumlarda en az ne kadar insan için zarar ortaya çıkarıyorsa o davranış doğrudur tezine dayanmaktadır (Bowie, 2001). Teleoloji, karar vericiyi kararının tüm sonuçlarını düşünmeye ve toplum için neyin en iyi olduğuna karar vermeye zorlarken, karar vericinin bir seçeneği diğerlerinin önünü koymasını sağlar (Reidenbach ve Robin, 1990). Bu felsefe aynı zamanda yanlış olan eylemleri de göz ardı eder. Mill (2001)’ e göre bir davranışın doğruluğu sonuçta eylemi gerçekleştiren kişinin kendi mutluluğundan ziyade, ilgili herkesin mutluluğuyla ilişkilidir.

Teleoloji; ahlaki haklarımızı, yükümlülüklerimizi belirlemek için evrensel ve nesnel bir standart olarak hizmet eden fayda ilkesine dayanır (Waluchow, 2003). Teleolojinin iştret ettiği fayda birkaç açıdan ele alınabilir. İlk olarak, fayda, en az maliyetle maksimum fayda sağlamak olarak görülebilir (Cohen, 2004). Fayda aynı zamanda karar vericilere, tüm etik kararlarını en fazla sayıda insana en fazla iyiyi veya en büyük mutluluğu getirme olasılığı olan sonuca dayandırma konusunda rehberlik edebilir (Bowen, 2004).

Teleolojik bakış açısı, bir eylemin, herhangi bir alternatif eylemden daha fazla kötülük üzerinde daha fazla iyilik üretmesi durumunda ahlaki olarak doğru olduğunu ve bunun tersini yapması durumunda ahlaki olarak yanlış olduğunu savunur (Gregory ve Giancola, 2003). Bu bakış açısına göre, eylemler en büyük mutluluğu ürettikleri ve teşvik ettikleri için doğrudur, mutsuzluğu teşvik ettikleri için yanlıştır; mutluluk hazzı ve acının yokluğunu ifade eder; mutsuzluk ise acı ve zevkten yoksunluk demektir.

Teleolojik teorilerin ahlaki standartlarını net bir şekilde anlamak için daha fazla soru sormamız gerekmektedir. Bununla birlikte, bu ek sorular teleolojik bakış açısının temelini, yani acı ve ıstıraptan kurtulmanın ve hazzın teşvik edilmesinin amaç olarak istenen yegâne şeyler olduğunu ifade etmektedir (Sher, 2012). Teleoloji, arzu edilen şeylerin kendi içlerinde var olan haz için veya mutluluğa ulaşmak ve mutsuzluğu önlemek için bir araçtır (Shafer, 2012).

Helms ve Hutchins (1992), etiğin teleolojik bakış açısının, bireysel davranışın amacına rağmen sonuçları vurguladığını savunur. Teleoloji, en iyi sonuca ulaşmamızı sağlayan bir birincil temel prensiptir. Bu sebeple bu felsefeye göre insan oğlu, eylemlerin türünden ziyade, onlardan etkilenen tüm taraflar için zevk ve acı arasındaki en büyük dengeyi sağlama çabası içerisinde olunmalıdır (Rallapalli vd., 1998).

Özetle, Teleoloji, davranışı sonuçlarına göre iyi ya da kötü olarak değerlendirir. Ekoturizm bağlamında bu teori, eylemlerin operatörler, gezginler, yerel halk veya tüm canlılar gibi çeşitli taraflar üzerindeki etkileriyle ilgilendir. Örneğin, bir gezgin, seyahat planı yaparken ekoturizmden elde edilen kârı ev sahibi topluluklarla paylaşmaya, yerel ekonomiyi canlandırmaya ve bölgedeki koruma projelerini desteklemeye özen gösteren sorumlu operatörlerle bir seyahat seçmeyi düşünebilir (Nowaczek, 2009).

1.4.2. Deontolojik Etik

Yunanca "Deon" yani "Görev" kelimesinden gelen deontolojik teoriler, görev temelli etik teoriler olarak tasvir edilebilir. Bu felsefe doğru ya da yanlış ilkelerine odaklanır. Bir kişinin eylemlerinin, bu eylemlerle ilişkili sonuçlarla değil, daha çok bu eylemlerin altında yatan güdülerle haklı çıkarıldığını savunur.

Başka bir deyişle, deontoloji, eylemlerinin fiilen ürettiği sonuçlardan ziyade failin ahlakına ve karakterine odaklanır. Deontoloji, eylemin doğru mu yanlış mı olduğunu anlamak için onun doğasına ve aynı zamanda güdüsüne odaklanır. Teleolojideki durumun aksine; hangi eylemin ahlaki olarak doğru olduğuna karar vermede sonuçların önemi yoktur; deontolojik perspektif, hangi güdüyle hareket

edeceğinizi ve hangi eylemi yapmanız gerektiğini, yani etik görevinizin ne olduğunu belirleyen kuralları işaret eder (Rachels, 2015).

Geçmişî Plato'ya dayanan deontoloji, önde gelen felsefecilerden Immanuel Kant (1724-1804) tarafından etik bir teori olarak geliştirilmiştir (Bowen, 2004). Kant'ın Deontolojik Ahlak Teorisi, daha katı ahlaki kurallara uyma geleneğinden kaynaklanır. Bu teori, ahlaki kuralların mutlak ve istisnasız olduğuna vurgu yapar ve ahlaki yargıları değerlendirirken sonuçların veya duyguların önemli olmadığını iddia eder (Kant, 1996).

İnsanların her durumda uygulayabilecekleri evrensel ahlaki yasaları anlama yeteneğine sahip olduklarına inanan Kantın ortaya koyduğu deontoloji, diğer birçok etik teorinin aksin bireysel eylemlerin sonuçlarına odaklanmaz (Cholbi, 2015). Bunun yerine, seçilen eylemlerin ardındaki niyet çok daha fazla önem taşır. Bu nedenle, deontolojiyi savunanlar; eylemleri, gerçek sonuçları ne olursa olsun, çoğu insanın ahlaki olarak doğru olarak kabul ettiği şeye göre yargılarlar (Misselbrook, 2013).

Kant'ın ortaya koyduğu bazı deontolojik etik ilkeler şunlardır (Hitt, 1990):

- Bütün etik kavramların dayandığı öncüller vardır.
- Bireylerin kendilerini kısıtlayan ilke ve kuralları temel almaları gerekir.
- Erdemli davranmak, ilkelere uygun davranmaktır.
- Erdem bireylerin ulaşmaya çalıştığı bir idealdir.
- Etik kurallar bireylere göre değişmez, aksine bireyler etik kurallara uymak zorundadırlar.
- Davranışların temelindeki ilkeleri tüm insanlık için geçerli olacak kurallar şeklinde ele almak ve onlara göre faaliyet göstermek gerekmektedir.
- İnsanlar, diğerlerine karşı eylemlerinde sadece kendi emellerinden ziyade diğer insanları da göz etmelidirler.

Özetle, Deontoloji, kural ve ilkelere dayalı olarak doğru ve yanlış davranışları birbirinden ayıran eylemlerdir. Ekoturizm açısından bakıldığında; kişiler ahlaki seçimlerin ve koşulların karmaşıklığını kabul ederken, aynı zamanda geçmiş

anlaşmalara, vaatlere ve yükümlülüklerle saygı duymak zorundadırlar. Örneğin, bir yerli toplulukla birlikte gerçekleştirilen bir ekoturizm gelişimi, bazı karmaşık ahlaki sorun ortaya çıkarabilir. Bu girişimin başarısı ancak iki tarafında, bölgenin kültürel ve ekolojik duyarlılığına saygı duyan geçmiş anlaşmalara bağlı kalmaları sayesinde başarılı olacaktır. Bu etik teoriye göre, doğru davranış; ekoturizm operatörü ve ev sahibi topluluk tarafından birlikte oluşturulan etik kurallara uyan davranıştır (Nowaczek, 2009).

1.4.3. Varoluşçu Etik

Teorik Etik geleneğinin içinde yer alan bu etik teorisi, ahlakı tesis etmede yalnızca seçimlerin özgünlüğüne dayanmaktadır (Häyry, 1994). Kierkegaard, Dostoyevski, Nietzsche, Heidegger, Camus ve Sartre yorumlarında kimi farklılıklar gösterebilir de özgünlüğü, kişinin özgürlüğünün ve ahlaki sorumluluğunun kabulü olarak tanımlarlar (Stewart, 1998).

Varoluşçular, özgür irademizi kullanma kapasitemizin bir fonksiyonu olarak kararlarımızın toplamı olduğumuzu öne sürerler. Sonuç olarak, kişi her şeyden önce bir varlıktır, sonrasında özünü oluşturabilecek birçok rolden herhangi birini üstlenmeyi seçer (Werhane, 1999). Varoluşçular, ahlaki değerler seçimler yaparak birliğine inanırlar ve onlara göre, bu tür kararların gerçekliği ahlaki ideale ulaşmanın merkezinde yer alır. John Locke gibi 17. yüzyıl filozoflarının çalışmaları, bireysel ahlaki hakları, yönetenlerin kısıtlamalarından kurtulmayı, kendi kaderini tayin hakkını ve bireysel sorumluluğu savunan bireyci siyaseti ortaya koymuştur (Luper, 2000).

Çeşitli düşünürler Varoluşçuluğu farklı şekillerde ele almışlardır. Örneğin, Kierkegaard (1986), varoluşçuluğu ifade ederken, bir kişinin kendisi için doğru olan bir yaşam modeli yaratması gerekliliğinden yola çıkmıştır. Kierkegaard, özgünlüğü kişinin yaşamı boyunca dikkatlice geliştirilmekten ziyade kendiliğinden yaratılan bir şey olarak görür (Golomb, 1995). Nietzsche'ye göre ise, birey günlük yaşamın kaygılarıyla yüzleşmekten korkmamalı ve gerçeğin sertliğini kabul ederek aklındaki söylemeye istekli olmalıdır (Crowell, 2015). Başka bir varoluşçu olan Heidegger (2010) 'e göre varoluşçuluk, Kierkegaard'ın kendiliğinden ortaya çıkan

özgünlük tanımının aksine, çok sayıda olasılık arasından aktif seçim yoluyla özünü oluşturmak ve içsel bir değer sistemine göre yaşamak anlamına gelir. Bu anlamda özgünlük birdenbire birey pasifken hayat bulmaz, birey varlığını sürdürürken özgünlüğü aktif şekilde aramalıdır. Sartre'a göre ise özgünlük, bir durumun ikiliğini kişinin gerçek değer sistemine göre çözmek anlamına gelir. Çünkü her kasıtlı eylem kendi kendine ortaya çıkmalı, kendi kendini belirlemeli ve dışarıdan dayatılan değerlerden yoksun bir anlamda tamamen özgür olmalıdır (Golomb, 1995).

Yakın dönem çalışmalar incelendiğinde Varoluşçuluğu başka bir varlık veya kuruluş arasında bir karşılaştırma noktası kullanan Fennell (2006), dikkat çekmektedir. Ona göre Varoluşçu, etik kararları önceden var olan ahlaki otoritelere göre değil, kendi öznel değerlerine göre verir.

Özetle, Varoluşçuluk, otantik veya samimi olan davranışı ahlaki olarak kabul etmektedir. Varoluşçuluğa göre, ahlak kurallarını örnek alırsak, eylemin kendisi samimi değilse; yalnızca kurallara uymak adına gerçekleştiriliyorsa bu durum etik kabul edilemez. Örneğin, gezginler grup normlarının bir parçası olarak kurallara uyuyorsa, kendi otantik inançları ve değerleri yerine yönlendirilen kurallara uymayı tercih ediyorsa bu durum varoluşçu felsefenin etik anlayışıyla çelişir (Nowaczek, 2009).

Bu itibarla; hayat bulduğu ortam göze alındığında, turizmin içerisinde var olan etik sistemler, sadece turizme katılan aktörlerinin değil, aynı zamanda genel olarak halkın değerlerinin de bir yansıması olmalıdır (Fennel, 2006).

1.5. Turizm ve Etik

Turizm alanında, etik üzerine ilk araştırmalar Hall (1993), Wheeler (1995) tarafından gerçekleştirilirken, Lea (1993) 'de turizmin gelişiminde etkili olan etik konulara dikkat çekmiştir. 1990'ların başındaki yeni sürdürülebilir kalkınma hareketleri, turizm etiği söyleminin doğuşuna vesile olmuştur. 1990'larda turizm çalışmalarında etiğe olan ilgiyi, uluslararası çapta gerçekleştirilen iki etkinlik artırmıştır. Bunlardan biri, turizmdeki etik sorunlarla ilgilenmek üzere bir komisyon oluşturulmasını öneren Paris'teki Uluslararası Turizm Uzmanları Derneği (AIEST) konferansıdır. Diğeri ise, 1992 Rio Dünya zirvesidir.

Sonraki yıllarda, araştırmacılar, turizm etiği üzerine farklı etik odaklara yönelik araştırmalarda da bulunmuşlardır (García-Rosell ve Mäkinen 2013, Wijesinghe 2014). Bu çalışmalarda, turizm literatüründeki etiğe yönelik yaklaşımları birleştiren dört geniş alan ortaya çıkmıştır. Bunlar; turizmde etik teorisi, uygulamalı iş etiği, çevre ve kalkınma etiği ile turistler için bir etik anlayışıdır.

Öte yandan son yıllardaki çalışmalarda, Gibson (2010) etik kavramını işletme ve turist davranışları üzerinden ele alırken, Fennell (2006) ise, turizmde etiği; iş etiği, çevre etiği ve kalkınma etiği başlıklarıyla ele almıştır.

Yaman ve Gürel (2006) de turizm etiği konusunu detaylı bir şekilde ele aldıkları çalışmada, turizm etiği başlığı altında; endüstri operasyonları, gelişim ve planlama, turizm türleri ve pazarlama, etik kurallar, eğitim ve karar verme gibi çeşitli alt başlıklara yer vermiştir.

Macbeth (2006) 'e göre, 21. yüzyılın yükselen zorluklardan biri, daha duyarlı ve sürdürülebilir bir platforma katkıda bulunmak için turizm bilimine ilişkin somut, etik bir duruş bulmak olduğunu ileri sürmüştür.

Weeden (2007) 'e göre ise etik turizm; kitle turizminin etkisiyle ilgili endişelere yanıt olarak turizmi, tüm paydaşlarının yararına olacak şekilde yönetme ve çevresel, sosyal, ekonomik hedeflere katkıda bulunma girişimidir. Benzer şekilde, Travel Matters (TM, 2022)'e göre ise, etik turizm, etik konuların kilit faktör olduğu bir destinasyona seyahat etmeyi ve orada sosyal adaletsizlik, insan hakları ve çevre turizmini geliştirmeyi amaçladığında; tüketiciyi ve sektörü olumsuz etik sorunlara yöneltecek faaliyetlerden kaçınmaya teşvik ettiğinde amacına ulaşacaktır.

Küreselleşmenin bir gücü olarak turizm nedeniyle topluluklar giderek artan bir şekilde kültürel bütünlüklerini kaybettiğini belirten Boyd (1999), kurtarıcı olarak lanse edilen turizmin; yerel halkın yerinden edilmesi, haksız çalışma uygulamaları, kültürün bozulması ve çevre kirliliğinin yanı sıra sayısız diğer insan hakları ihlalleri nedeniyle başarısız olduğunu öne sürmektedir. Boyd' un görüşünü doğrulayacak çeşitli örnekler mevcuttur. Örneğin, Hindistan'da oteller yer altı sularını aşırı kullanıp tükettiklerinden, yerel halk su almak için kilometrelerce yürümek zorundadır, benzer şekilde Burma'da binlerce Burmalı yeni turizm gelişmeleri için evlerini terk etmek

zorunda kalmıştır (Wheat, 1999). Bu örnekler, turizm etiğinin mekân ve koşullar açısından endüstrinin tüm yönlerini kapsadığını göstermektedir.

Son yıllarda turizmde etik konusundaki çalışmalarda deontoloji ve teleoloji başta olmak üzere varoluşçuluk gibi etik teorilere de odaklanmıştır (Malloy ve Fennell 1998, Hudson ve Miller 2005, Fennell 2006, Jamal 2004, Burns 2017). Bu çalışma özelinde de uyarlaması gerçekleştirilen ölçekteki soruların alt boyutlarını deontoloji, teleoloji ve varoluşçuluk etik teorileri oluşturmaktadır.

1.5.1. Ekoturizm ve Etik

Etik kavramına ekoturizm penceresinden bakıldığında farklı görüşlerle de karşılaşmak mümkündür. Örneğin, Karwacki ve Boyd (1995), ekoturizmin iddia edildiği kadar etik olmadığını, ondan fayda sağlayanların genellikle yerel halk değil de siyasiler ve hizmet sağlayıcılar olduğunu belirtmiştir. Onlara göre; ekoturizmin ekonomik getirisi belirli bir gruba ve zümreye fayda sağlarken, hassasiyet göstermeyi amaçladığı; kirlilik, kültür ve yerel kaynakların kaybı gibi temel sorunlar ne yazık ki sağladığı ekonomik faydalara yenik düşmüştür.

Castañeda (2012) da ekoturizmin etik olarak tartışılması gereken bir konu olduğuna vurgu yaparken ekoturizmin gelişme aşamasında özünde ya “iyi” ya da “kötü” olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, turizmin ayrıntılı bir etik incelemesi gerçekleştiren Macbeth (2006); turizm planlaması, gelişimi ve yönetiminde alınan pozisyonların ahlakiliğini sorgulamak gerektiğine vurgu yaparken bir etik platformu oluşturma çağrısında bulunmuştur.

Bu etik kaygılar varlığını korusa da sahip olduğu sorunlara rağmen hem savunanlar hem de eleştirenler ekoturizmin "kontROLSÜZ gerçekleşen kitle turizminden daha az kötü" olduğu konusunda genel olarak hemfikirdirler (Cater, 1992). Turizmin sürekli büyümesinin kaçınılmaz olduğu ve ekoturizmin potansiyel faydalarının geleneksel turizminden çok daha fazla olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bu noktada ihtiyaç duyulmanın gerçekten sorumlu ve etik kaygılar barındıran ekoturizmin büyümesini teşvik edilmesi olduğu ortadadır.

Fennell (2006)' e göre turizm; işletme, çevre, tıp, hukuk, spor ve pazarlama gibi birçok disiplin alanında faaliyet gösterdiğinden tek bir etik gündem tarafından

yönlendirilemez. Ona göre, turizmdeki etik ihlaller, tıp veya ticaret alanlarındaki benzer sosyal sonuçlara sahip değildir.

Aynı zamanda, turizm ve etik üzerine bir dünya görüşü inşa etmeye kalkışma çabaları genellikle sadece çevre etiği perspektifinden yapılmaktadır. Fakat, turizm etiği ancak biyoloji, antropoloji, psikoloji ve işletme gibi daha yerleşik disiplinlerden gelen bilgilerin kabulü ve entegrasyonu yoluyla işleyebilir. Fennel, sorumlu bir ekoturizm endüstrisinin bağlı olduğu prensipler gereği doğaya duyduğu saygının ahlaki temeller içerdiğini savunurken, onun "ilkeli değerlere ve etiğe dayalı" olmak zorunda olduğunu da ileri sürmüştür.

Benzer biçimde Giannecchini (1993) de ekoturizmin; dünyanın azalan doğal alanları ile çeşitli sosyal ve kültürel toplulukları koruyup beslediği ölçüde etik bir girişim olmaya devam edeceğini belirtmiştir (Giannecchini 1993).

1.5.2. Ekoturist ve Etik

Bireylerin, doğal çevre üzerindeki zararlı etkilerini en aza indirmek ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla ortaya koyduğu eylemler; çevre dostu davranışlar olarak adlandırılabilir (Dolnicar vd., 2008). Örneğin; ekoturistler daha pahalı olmasına rağmen yeşil otelleri tercih etme, su/enerji tasarrufu, atık azaltma, geri dönüşüm faaliyetleri gibi çevre dostu uygulamalara katılma konusunda oldukça motivedirler (Han vd., 2011).

Destinasyon seçimlerinde duyarlılık gösteren ekoturistlerin koruma uygulamalarına yönelik etik temelli tutum ve davranışları onları diğer turistlerden ayırmaktadır (Dubin, 2008). Araştırmalar da -ekoturizm gibi- doğrudan deneyim yoluyla öğrenme fırsatı sunan ortamların, davranışı etkilemede kitaplardan, tanıtımlardan ve reklamlardan daha etkili olduğunu göstermektedir (Cornell, 1979; Miles, 1991).

Turizmle ilişkili bazı araştırmacılar da çevre dostu eylemleri etikle ilişkilendirilebilecek şekilde kişilik özellikleri üzerinden ele almışlardır (Fraj ve Martinez, 2006; Hirsh, 2010; Wiseman ve Bogner, 2003).

Benzer şekilde, Kohl (2008) de ekoturizm alanlarını ziyaret eden ekoturistlere ilişkin etikle ilişkilendirilebilecek çeşitli varsayımlar ortaya koymuştur. Kohl'a göre:

1. Ekoturizm alanlarındaki davranışları destinasyonlardaki kural ya da uyarılardan ziyade ekoturistlerin kişilik özellikleri belirlemektedir. Örneğin, "yerlere çöp atmayın" diyen uyarı levhalarının ziyaretçilerin çevreye ilişkin etik davranışlarına çok da fazla etki ettiği söylenemez.

2. Çevreye ilişkin tutumlardaki değişiklikler kalıcı öğrenmeler sağlayabilir. Bu sebeple Ekoturizm rehberleri, ekoturistleri doğal güzellikler konusunda ne kadar bilgilendirirse, ekoturistler de ileriki zamanlarda da doğayı korumaya yönelik etik davranışlar sergileme konusunda o derece motive olurlar.

3. Yetişkinlerin davranışlarını değiştirmelerini sağlamak zor olduğundan geleceğin yetişkinleri olan çocuklara ilişkin etik beklentiler içerisinde olmak daha akılcıdır.

4. İnsanlar ilgilendikleri ve hassasiyet gösterdikleri bilgileri hatırlayabilirler. Ekoturistler etik davranışlar konusunda motive edilmelidirler. Örneğin, Panama'da bir hayvanat bahçesinde çalışan ekoturizm öğrenci rehberleri, "Hatırlayamıyorsanız ilgilenmiyorsunuz demektir" sloganıyla, ekoturistlerin doğaya ilişkin hassasiyetlerini artırmaya çalışmaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Problem Durumu

Ekoturizmin prensiplerine uygun şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak aktörler; yönetenler, turizm yatırımcıları, yerel halk ve turistlerdir (Björk, 2000). Bu aktörlerden ekoturisti Oxford Learners' Dictionary (OALD, 2022), "Turistin çevreye olabildiğince az zarar vermesi için tasarlanmış, özellikle ödediği paranın bir kısmı yerel çevreyi ve hayvanları korumak için kullanılan organize tatile çıkan kişi." şeklinde tanımlamaktadır.

Ekoturizmin prensipleri ve bu çalışmanın konusu olan "ekoturist" tanımında dikkat çeken husus doğaya zarar vermeme, onda en az ayak izi bırakma çabasıdır. Hal böyleyken, ekolojik destinasyonlardaki varlıklar ziyaretçileri stres kaynağı olarak algıladığından, turistik faaliyetler doğal ortamlarda olumsuz fizyolojik ve davranışsal değişikliklere sebep olabilmektedirler (Geffroy vd., 2017)

Ekoturizmin prensipleri düşünüldüğünde doğal güzelliklere sahip, nispeten bakir bölgeleri ziyaret etme arzusu ile orayı koruma çabasının da bir ikilem oluşturduğu ortadadır (Karwacki ve Boyd, 1995; Nowaczek, 2009). Üstelik, klasik güneş, kum ve deniz tatilinin monotonluğundan sıyrılıp deneyimsel tatillere yönelen turistlerin sayısının her gün giderek artması onların da ekoturizm alanlarına ilgi duymalarına sebep olmaktadır (Goodwin ve Francis, 2003).

Büyükşehirlerde yaşamını sürdüren anakent kültürüne alışkın bireyler aynı zamanda daha yeşil ve sağlıklı ortamları da arzu etmektedirler (Koçyiğit ve Yıldız, 2014). Neticede, turistler ya da ekoturistler azami özen gösterecekleri ziyaret ettikleri bu alanlarda bir ayak izi bırakmakta, ziyaretler arttıkça da bu doğal güzellikler birer popüler destinasyon haline dönüşmektedir. Örneğin, Nepal'in Annapurna Koruma Alanı'nda, turistlerin ısınma, barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak adına bakir ormangülü ağaçlarının tahribatı bölgede erozyona yol açıp fiziksel bir yıkıma sebep olurken, kutsal kabul edilen ve yüz yıllardır tırmanılmayan alanlara ziyaretçilerin girmesi, kültürel anlamda da bölge halkı için olumsuzluklara sebep olmuştur (McIvor, 1994).

Yanlış ekoturizm uygulamalarının çevre üzerindeki etkilerini açıkça gösteren örneklerden bir diğeri ise, bir zamanlar Kosta Rika 'da endemik bir tür olan altın kurbağaların soyunun tükenmesidir. Honey (1999), 1987'de, 1500 kadar olan altın kurbağaların sayısının, 1988'de 10'a kadar düşmesini, sonrasında nesli tükenerek tarihten silinmesini turizm faaliyetlerinin başlamasıyla ilişkilendirmektedir. Benzer şekilde, Bahama Adalarında gerçekleştirilen ekoturizm faaliyetleriyle birlikte, iguanaların popülasyonlarında doğal olmayan bir artış ile sağlık sorunları ortaya çıkmıştır (Hines, 2011). Ekoturistler tarafından sahillere bırakılan ürün ambalajları ile, adaya özgü olmayan üzüm ve domates gibi sebze ve meyveler iguanalarda sağlık sorunlarına yol açmıştır. Hawkins ve Gartside (2008), da yunus turizmi üzerine yaptıkları araştırmada onları gözlemlemek için turist taşıyan deniz araçlarının yunusların yüzme, yön, nefes alma aralıkları gibi çeşitli davranışlarında doğal yaşamlarına aykırı değişikliklere yol açtıklarını ortaya koymuştur. Verep vd., (2002), ise Türkiye'de, Karadeniz Bölgesi'nde ekoturizmin alt boyutlarından yayla turizminin gerçekleştirildiği Uzungöl'deki turist kaynaklı çevresel sorunların gölün çok uzak olmayan bir zaman içerisinde özelliklerini yitirmesine sebep olabileceğine dikkat çekmişlerdir.

Bu olumsuz örnekler ekoturizmin, yatırımcısının, tur operatörlerinin ve onun katılımcısı olan ekoturistin motivasyon, tutum ve davranışlarıyla ilişkilendirilebilir. Literatürde Ekoturistlerle ilgili yapılan çalışmaların birçoğu da onların bu motivasyonları üzerinedir (Carvache-Franco vd., 2019; Eagles, 1992; Holden ve Sparrowhawk, 2002; Lee vd., 2014). Bu çalışmalarda kullanılan ölçeklerin odak noktası ekoturistlerin ekoturizm faaliyetlerine katılmadaki gönüllükleri ile onların ekoturizm destinasyonlarını tekrar ziyaret etme motivasyonlarıdır. Bu motivasyonlarda temel belirleyici destinasyon performansı ile turistlerin gönüllükleridir.

Fakat, zaman, mekân ve kişiye göre değişen bu belirleyicilerden ziyade doğayı korumayla, onun sürdürülebilirliğiyle ilgili davranış, duygu ve düşünceleri "etik" kavramıyla ilişkilendirmek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Etik alanında ise Nowaczek (2009) tarafından geliştirilen Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik

Ölçeği (EEÖ) literatürdeki az örneklerden bir tanesidir. Türkçe dilinde de turistler üzerine etik temelli çok fazla ölçeğin olmayışı, bu çalışmanın odağını oluşturmuştur.

Bu çalışmayla, turizmin çevreye verdiği olumsuz durumlarla ilgili olarak turist/ekoturist merkezli turistlerin/ ekoturistlerin etik temelli tutum, davranış ve düşüncelerine yönelik geçerliği ve güvenilirliği olan, literatürde de eksikliği hissedilen, ihtiyaç duyulan bir ölçme aracı uyarlamak amaçlanmıştır.

Ölçeğin hedef kitlesi ekoturizm destinasyonlarını ziyaret eden turistlerden oluşmaktadır. Bu amaçla Nowaczek (2009) tarafından geliştirilen 3 boyuta sahip, 24 maddeli ölçek uzmanlar tarafından Türkçe 'ye çevrilmiştir. Türkçe 'ye kazandırılan ölçeğin pilot uygulamasında, iki yarı güvenilirliği kullanılmıştır. Verilerin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılarak yorumlanmıştır. Güvenirlik ve geçerliği sağlanan "Ecotourist Ethics Scale /Ekoturist Etik Ölçeği" Türkçe diline bir ölçek uyarlama çalışması ile kazandırılmıştır.

2.2. Araştırma Soruları

Ekoturizmin prensiplerinden doğaya az zarar verme, onda en az ayak izi bırakma çabası; aslında turistik alanları ziyaret edenlerden beklenen bir davranıştır. Bu sebeple, ziyaretçilerin ekoturizmin bu prensiplerini içeren etikle ilişkilendirilebilecek performans, tutum, davranış ve duygularını test etmek çevrenin korunması, gelecek stratejiler ve sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, ekoturistlerin nereye seyahat ettikleri ve neyle etkileşime girdikleri konusundaki motivasyonları diğer turistlerden farklıdır. Bu araştırmayı özgün kılan durumlar ise şu şekilde özetlenebilir;

- Literatürde turistler/ ekoturistler için kullanılabilir etik merkezli Türkçe dilinde pek fazla ölçek bulunmamaktadır.
- Turistlerin/ekoturistlerin sahip oldukları/olmaları beklenen etik merkezli davranış, tutum ve düşünceler hakkında Türkçe diline uyarlanacak olan bu ölçek; çevrenin korunması, sürdürülebilirlik ve çevreye ilişkin geliştirilecek yeni stratejiler için somut veri sağlayacaktır.

Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı, Nowaczek tarafından geliştirilmiş, Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilerek Türkçe'ye kazandırılmasıdır.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkçeye uyarlanan “Ekoturist Etik Ölçeğini” geçerlilik düzeyi nedir?
2. Türkçeye uyarlanan “Ekoturist Etik Ölçeğinin” güvenilirlik düzeyi nedir?

2.3. Araştırmanın Önemi

Etikle ilgili çalışmalarda ekoturizm aktörlerinin, özellikle ekoturistlerin davranışlarının ekoturizm etiğine uygun, koruma hedefleriyle tamamen uyumlu olması, yerel kültür ve toplumun devamı için minimum tehdit oluşturması gerektiği konusunda bir fikir birliği olmasına rağmen (Fennel 2002; Gössling, 1999; Goodwin ve Francis 2003) literatürde ekoturistlerin ekoturizmin etik değerlerine hangi ölçüde sahip oldukları/ uydukları konusunda çok fazla çalışma yoktur. Bu olumsuz sonuçları en aza indirmek, turizmin gerçekleştiği ortama göre davranışlara dayalı bir tipoloji ortaya koymanın aksine “etiğe” dayalı bir ekoturist profilinin geliştirilmesi (Nowaczek, 2009), çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği adına nasıl stratejiler uygulanacağı konusunda bir fikir elde etmemizi sağlayacaktır. Türkçe literatür tarandığında, ekoturistlerin etik değerleri üzerine çok fazla ölçekle karşılaşmamıştır. Etik bağlamında ölçek geliştirme konusunda yabancı kaynaklarda dikkat çeken ölçek ise Nowaczek (2009), tarafından geliştirilmiş olan “Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeği” ‘dir. Bu sebeple, bu çalışma Türkçe literatüre etik temelli bir ölçek kazandıracığı için önem arz etmektedir.

Nowaczek (2009), gerçekleştirdiği “Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeği” çalışmasında ölçeğin doğrulayıcı faktör analizini gerçekleştirmemiştir. Ancak yapılacak olan uyarlama çalışmasında yazarının da ölçek çalışmasındaki önerileri doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi yapılması ve ölçeğin yapı geçerliliğinin incelenmesi çalışmanın ilerletilmesi açısından, önemli görülmektedir.

2.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Nowaczek tarafından oluşturulmuş, Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilerek Türkçe'ye

kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu çalışmayla Türk diline kazandırılması amaçlanan bu ölçekle elde edilecek veriler Türkiye’de turizm uygulayıcılarının, kural koyucuların, turizm ve ekoturizm üzerine geliştireceği sürdürülebilir strateji çalışmaları için de somut bir veri sunmak için gerçekleştirilecek çalışmalara yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

2.5. Araştırmanın Modeli

Ölçekleri uyarlama çalışmalarının en yaygın gerekçesi, çevrilen dilde ihtiyaç duyulan enstrümanın mevcut olmayışıdır (Harkness ve Schoua-Glusberg, 1998). Kùltürler arası araştırmaların geçerliliği, ölçüm araçlarının tercümesinden kaynaklı metodolojik zorluklar içerdiği için, bu araştırmalar yalnızca iki dil arası yapılan bir çeviri çalışması gibi değil de geçerlik ve güvenilirliği analizlerle test edilmiş çalışmaları olmak zorundadır (Sperber vd., 1994). Bu çalışma da Ekoturistlerin sahip oldukları ekoturizm etik değerlerini ölçmek adına Nowaczek (2009) tarafından geliştirilen, Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeğini çeşitli meslek grubundan kişilere b uygulayarak Türk kùltürüne ve Türkçe’ye uyarlama çalışmasıdır.

2.6. Çalışma Grubu

Bir çalışmada, probleme çözüm bulmak amacıyla kullanılacak veriler çalışmanın bütün kitleyi temsil edeceği varsayılan küçük bir parçasından dan yola çıkılarak elde edilmesine örnekleme (sampling) denir (Baştürk ve Taştepe, 2020).

Ölçeğin Türkçe ’ye çevrilmesinin ardından, oluşturan maddelerin ampirik testleri, çeşitli meslek gruplarına mensup 420 kişiye basit rastgele örnekleme yöntemine uygun biçimde uygulanmıştır. Çalışmanın literatür kısmında da ifade edildiği şekilde, çok çeşitli tanımları bulunan ekoturizmin dayandığı temel unsur çevre etiğidir. Bu çeşitli tanımlar, genel olarak kavramın temel felsefesi olan, doğa temelli, öğrenme merkezli ve korumaya yönelik olma konusunda örtüşürler (Nowaczek, 2009).

2.7. Ekoturist Etiğinin Orijinal Ölçeği

EEÖ'nün orijinal formu turizm faaliyetlerine katılan kişilerin etik temelli davranış ve duygularını ölçmek için Nowaczek (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ekoturizm etiğine dair klasik etik teorilerinden (Deontoloji, Teleoloji ve Varoluşçuluk) yararlanan kavramsal bir çerçeveye dayalı, çok boyutlu bir ölçek olan "Ekoturist Etik Ölçeği (EES)" ekoturizm tanımlarının, çerçevelerinin ve tipolojilerinin (Doğa, Kùltür, Eğitim ve Koruma) baskın bileşenleri üzerine geliştirilmiştir. Nowaczek (2009) ölçek geliştirmenin 1.544 öğrenciden oluşan bir örnekleme EES' nin geçerlilik ve güvenilirliğini test etmiştir. Bu ölçek turistlerin/ekoturistlerin etiğe dayalı duygu ve düşüncelerini değerlendirmek için tasarlanmıştır.

Çok boyutlu olan ölçek, etik başlıklar olan teleoloji, deontoloji ve varoluşçu etik boyutlarına sahip 24 maddeden oluşmaktadır. Bu bakımdan çok boyutlu bir öz bildirim aracı olarak kabul edilebilir.

Seyahat davranışına yönelik teleolojik bakış açısını içeren 10 madde mevcuttur. Bu maddelerden bir tanesi kùltür, dört tanesi doğa, üç tanesi eğitim, iki tanesi de koruma perspektifine uygun olarak hazırlanmıştır. Seyahat davranışına yönelik deontolojik bakış açısını içeren 8 madde mevcuttur. Bu maddelerden bir tanesi kùltür, iki tanesi doğa, bir tanesi eğitim, dört tanesi de koruma perspektifine uygun olarak hazırlanmıştır. Seyahat davranışına yönelik varoluşçu bakış açısını içeren 6 madde mevcuttur. Bu maddelerden iki tanesi kùltür, iki tanesi doğa, bir tanesi eğitim, bir tanesi de koruma perspektifine uygun olarak hazırlanmıştır.

Pragmatik olarak, turizm faaliyetlerine katılan kişilerin ekoturizm bağlamında ortaya çıkan kişisel etik değerlerini ve davranışlarını değerlendirmenin nesnel bir yolu henüz yoktur. Bu gerekçelerle hazırlanan etik ölçeğinin amacı, ekoturizm etiğine ilişkin kavramsal bir anlayış oluşturmak ve bu etiği değerlendirmektir. Ortaya çıkan ölçek – Ekoturist Etik Ölçeği (EES) – klasik etik teorilerinden ve ekoturizm tanımlarının baskın bileşenlerinden yararlanan sağlam temelli bir kavramsal çerçeveye dayanmaktadır.

EEÖ'nün orijinal formu; etiğin değerler, eğilimler ile diğer etik alanların ekoturizmle nasıl ilişkili olabileceğiyle ilgilidir. Etiğin varsayılan davranış biçimleriyle ve ekoturizmle ilişkili destinasyon seçimleriyle nasıl bağlantılı olduğunu incelemektedir. Ölçekteki soruların ölçmeyi hedeflediği alanlar şu şekildedir:

- Ekoturizm etiği, turizmin etikle alakalı diğer yönleriyle ilişkili midir?
- Belirli seyahat davranışları ekoturizm etiğini temsil etmekte midir?
- Bu davranışlar, kitle turizmine dahil olan turistlerinkinden üstün müdür? Eğer öyleyse, yanıt verenlerin demografik özelliklerine (ör. cinsiyet, yaş) ve/veya seyahat özelliklerine (ör. gidilecek yer, etkinlikler) dayalı olarak üstünlük göstermekte midir?
- Ekoturizme yatkın, ona ilgi duyan insanlara rehberlik eden baskın bir etik teorisi mevcut mudur?

2.8. Ekoturist Etiği Ölçeği Formunun Türk Kültürüne Uyarlanma Süreci

Belirli bir amaç doğrultusunda, bir durumun, konunun niceliksel (sayısal) olarak ölçülmesi için geliştirilen ifade ve maddelerden oluşan standart hale getirilmiş, geçerlik ve güvenilirliği belirlenmiş standart ölçme araçları, ölçek olarak adlandırılmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK, 2022) uyarlamayı, “bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma işi” olarak tanımlamaktadır. Ölçek uyarlamalar ise, başka dillerde geliştirilmiş olan ölçeklerin yeni bir dile, o dilin kültürüne uygun bir şekilde çevrilerek geçerlik ve güvenilirliği belirlemeye yardımcı süreçlerdir.

Çok uluslu şirketler ve uluslararası kuruluşlar tarafından farklı ülkelerde veya farklı dillerde kullanılabilecek akreditasyon veya seçim testlerine sahip olma ihtiyacı giderek artarken, kırktan fazla dile uyarlanmış testleri kullanan PISA ve TIMMS gibi uluslararası eğitim değerlendirmelerinin sosyal etkisi, ölçme araçlarının uyarlanmasının ne kadar doğru ve etkili bir süreç olduğunun somut örnekleridir (Muniz vd., 2013).

Yeni bir ölçek geliştirme yerine, bir ölçeğin uyarlamasını yapmanın avantajlarını Hambleton ve Patsula (1999) şu şekilde ifade etmişlerdir:

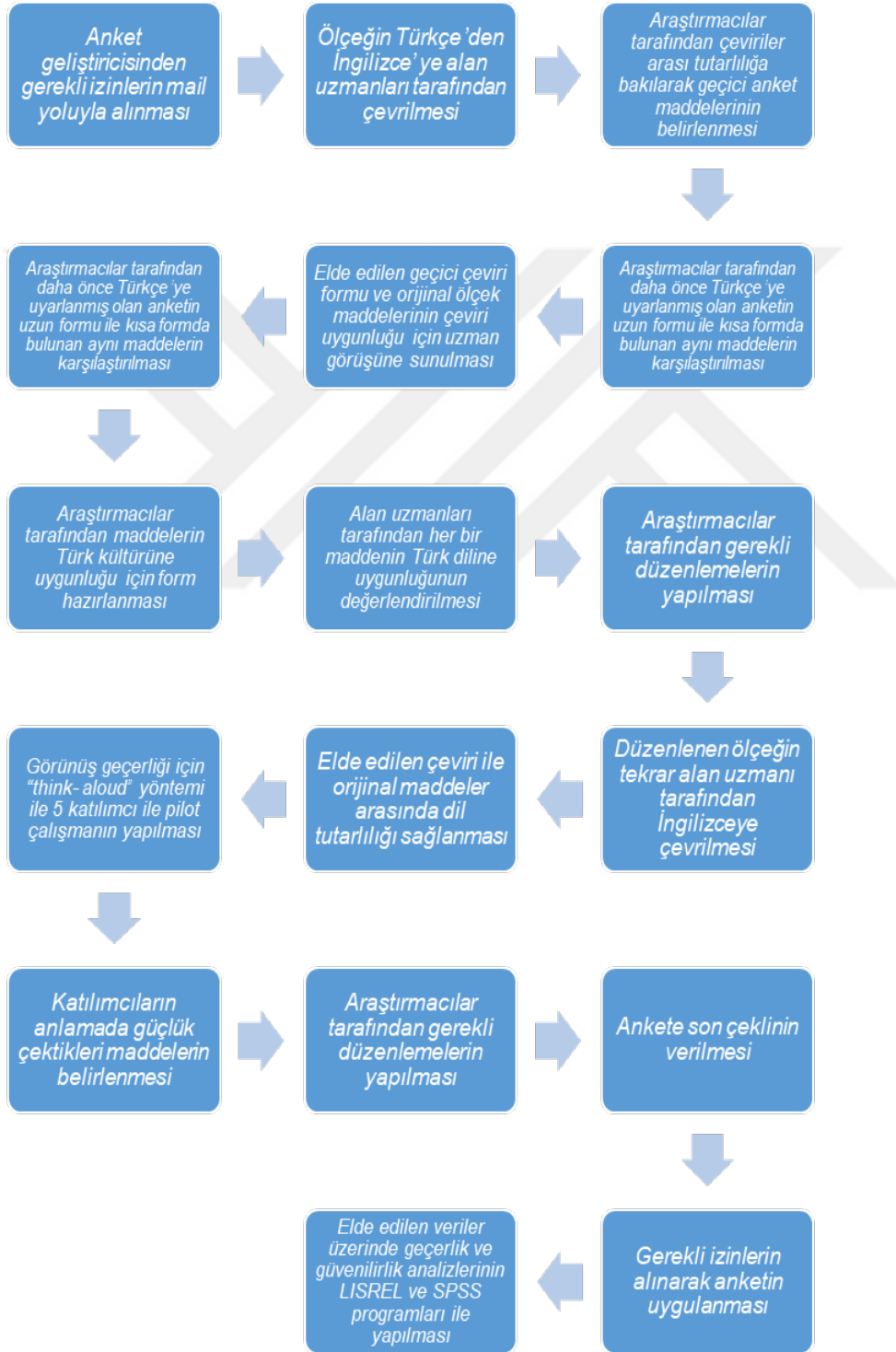
- Çoğu zaman bir ölçeği uyarlamak, ikinci bir dilde yeni bir ölçek oluşturmaktan çok daha ucuz ve hızlıdır,
- Uyarlanmış ölçeğin amacı kültürler arası veya ülkeler arası değerlendirme olduğunda, uyarlanmış bir ölçek en etkili yoldur,
- İkinci bir dilde yeni bir ölçek geliştirmek alanla ilgili profesyonel düzeyde uzmanlık gerektirir,
- Alanda var olan ölçeğin güvenilirliği yeni oluşturulacak bir teste göre daha üstün olabilir,
- Bir ölçme aracının birden fazla dilde seçeneklere sahip olması, genellikle ölçeğin uygulandığı kişilere adil davranıldığı anlamına da gelmektedir.

Sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen araştırmalar arasında ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması oldukça yaygındır. Ölçek uyarlama çalışmalarında yaygın biçimde kullanılan bir dizi basamak mevcuttur (Sousa ve Rojjanasrirat, 2011).

Ölçeği uyarlama çalışması yapan araştırmacılar için ölçeği geliştiren yazardan izin almak ilk adımdır. Daha sonra uzman dil bilimciler yardımıyla hedef dile çeviri ve orijinal dile geri çeviri basamakları izlenir. Ölçeğin kültüre uygun şekilde çevirilmesi için pilot uygulama gerçekleştirilir ve çevirinin anlaşılabilirliği de bu deneme uygulamasında test edilmiş olur. Maddelerinin son şeklinin verilmesinin ardından örneklem seçimi ile ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testleri gerçekleştirilir. Açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile ilgili çalışmalar bu basamakta gerçekleştirilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizinin yapıldığı çalışmalar model uyum indeksleri sunmaktadır. En yaygın kullanılan model uyum istatistikleri ise Ki-kare istatistikleridir. Ölçeğin güvenilirlik bulguları ise çoğunlukla Cronbach's Alfa (CA) güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmaktadır. CA katsayısının madde varyanslarına ilişkin bir güvenilirlik hesaplama yöntemidir ve iç tutarlılığa ilişkin bulgular ortaya koymaktadır(Güngör, 2016).

Bu çalışmada da Nowaczek (2009) tarafından geliştirilen, Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeğini, Türk diline uyarlarlarken bahsi geçen basamaklar ve geçerlik güvenilirlik testleri uygulanmıştır. Uyarlama modelinin akış şeması Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Ölçeğin Orijinal Halinden, Türk Dili ve Kültürüne Kazandırılma Modeli

Şekil 2.1. 'de görüldüğü üzere, Ekoturizm etik ölçeği kısa formunun Türkçe 'ye uyarlama çalışmasının gerçekleştirilebilmesi adına öncelikle Dr. Agnes Nowaczek ile elektronik posta vasıtası ile ölçeğin bir uyarlama çalışmasında kullanımı için 16.01.2022 tarihinde iletişime geçilerek gerekli izinler alınmıştır (Ek 3).

Ekoturizm etik ölçeği kısa formu Türkçeye çevrilmesi aşamasında daha önce ölçeği görmemiş olan 10 kişiden oluşan uzman bir grupla çalışılmıştır. Çeviri çalışmasını gerçekleştiren 10 kişilik gruba ait demografik bilgiler Tablo 2.1.'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Çeviri Çalışma Grubu Demografik Bilgileri.

	Cinsiyet	Çalıştığı Kurum	İş Tecrübesi	Eğitim Seviyesi	Uzmanlık Alanı	Unvanı
Uzman 1	Erkek	MEB	15	Doktora	İngilizce Öğretimi/Eğitim Programları ve Öğretim	Öğretmen
Uzman 2	Erkek	Yüksek Öğretim	12	Doktora sürecinde	İngilizce Öğretimi/Eğitim Programları ve Öğretim	Öğretim Görevlisi
Uzman 3	Kadın	Yüksek Öğretim	16	Yüksek Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretim Görevlisi
Uzman 4	Kadın	Yüksek Öğretim	14	Yüksek Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretim Görevlisi
Uzman 5	Erkek	MEB	21	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen
Uzman 6	Kadın	MEB	15	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen
Uzman 7	Kadın	MEB	18	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen
Uzman 8	Kadın	MEB	27	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen
Uzman 9	Erkek	MEB	6	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen
Uzman 10	Erkek	MEB	9	Lisans	İngilizce Öğretimi	Öğretmen

Tablo 2.1.'de de görüldüğü gibi ölçeğin çevirisi için gerçekleştirilen çalışmada görev alan 10 uzmanlardan 5'i erkek, 5'i kadındır. Uzmanların iş tecrübeleri 6 ila 27 yıl arasında değişim göstermektedir. Uzmanlardan bir tanesi doktora mezunu, biri doktora sürecinde, ikisi yüksek lisans mezunu altı tanesi de lisans mezunudur. Uzmanların 7'si Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev yaparken 3' ü ise yüksek öğretim kademelerinde çalışmaktadırlar. Uzmanların birisi İngilizce

öğretmenliği bölümünde doktor öğretim üyesi, birisi mütercim tercümanlık bölümünde öğretim görevlisi, biri İngiliz dili ve edebiyatı bölümünde araştırma görevlisiyken 7 tanesi ise Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda İngilizce öğretmeni olarak görev yapmaktadırlar.

Çeviri sürecinde araştırmacılardan gelen Türkçe'ye çevrilmiş maddeler arasındaki tutarlılık kontrol edilerek geçici ölçek maddeleri kararlaştırılmış ve bir form oluşturulmuştur. Fakat bu süreçte ölçekteki teleolojik boyutun doğayla ilgili kısmına ait 2. madde ile aynı boyutun korumayla ilgili 2. maddesi ve varoluşçuluk boyutunun kültür ile ilgili 2. maddesine ilişkin çeviriler arasında net bir tutarlılık olmadığı gözlenmiştir. Bu gerekçeyle ilgili maddelerin yeniden çevirisi için bu aşamaya kadar çalışmaya katkı sağlayan 10 uzmanın dışında, dış uzman diye tabir edilebilecek 5 dil uzmanınca ilgili üç maddenin çevirisi yapılmıştır. Yüksek öğretimde yabancı dil eğitimi veren bu uzmanların eğitim seviyeleri yüksek lisans ve doktora seviyesindedir. 4-10 yıl iş tecrübesine sahip olan uzmanların katkı sağladıkları maddeler, öncesinde 10 uzmanın da çevirdikleriyle birlikte yeniden değerlendirilmiş olup aralarındaki tutarlılık göz önüne alınarak geçici maddeler hazırlanmıştır.

Çalışmanın bir sonraki aşamasında elde edilen geçici maddelerin uygunluğunun değerlendirilmesi adına bir form oluşturulmuştur. Hazırlanan formda maddelerin çevirilerinin değerlendirilmesi için 0 ile 10 arası bir puanlama yapılmış ve uzmanlardan hazırlanan çevirilerin uygunluğuna ilişkin bir değerlendirme puanı vermeleri istenmiştir. Maddelerin çevirileriyle ilgili olarak gerekli görmeleri halinde her maddeye ilişkin görüşlerini belirtebilecekleri bir bölüm de oluşturulmuştur. Çeviri uygunluk değerlendirme formu hazırlandıktan sonra 12 adet uzmandan çevirileri değerlendirmeleri istenmiştir. Elektronik posta vasıtasıyla iletişime geçilen uzmanlar 22- 30. 04.2022 tarihleri arasında görüşlerini belirtmişlerdir. Bahsi geçen uzmanlar bu ölçeği daha önce görmemiştir. Uzmanlardan gelen değerlendirmelerin ortalama puanları SPSS 22 paket programı kullanılarak belirlenmiştir. Bu değerlendirme sonucunda her bir maddeye yönelik ortalama puanlar Tablo 2.2.'de şu şekilde ortaya konmuştur.

Tablo 2.2. Ekoturist Etiği Ölçeği Kısa Formunun Çeviri Uygunluğu Değerlendirme Sonuçları.

Ekoturist Etik Ölçeği	En küçük	En büyük	X
Gerçekleştireceği seyahati olumlu bir deneyim haline getirmek için; gezginler, ziyaret edecekleri yerler ve insanlar hakkında önceden mümkün olduğunca çok şey öğrenmelidir.	7,00	10,00	9,36
Kişisel inançlarına uysun ya da uymasın; gezginlerin, seyahat edilen alanlardaki çevre ile ilgili yasalara ve düzenlemelere uymaları önemlidir.	6,00	10,00	8,22
Gezginler, seyahat duraklarını seçerken, doğal kaynakları koruma uygulamalarına yer veren işletmeleri tercih etmelidirler.	5,00	10,00	8,25
Seyahat ederken kendi başıma öğrendiklerim, bir tur rehberinden öğrendiklerimden daha anlamlıdır.	6,00	10,00	8,52
Doğal kaynakları koruma konusunda, bir tur rehberinden daha hassas bir yaklaşım sergilerim.	7,00	10,00	9,08
Seyahatimin doğayla ilgili kısmına, diğer tüm yaşam biçimlerine karşı şefkat duygularımı harekete geçirmesi nedeniyle değer veririm.	6,00	10,00	8,56
Seyahatim sırasında doğal alanlara gerçekleştirdiğim ziyaretler; çevre açısından olumlu sonuçlar doğurur.	5,00	10,00	8,59
Farklı bir ülkeye seyahat edildiğinde yerel ve kültürel geleneklere uyulması gerektiğine inanırım.	6,00	10,00	8,72
Seyahatim sırasında koruma altındaki alanların çevreye ilişkin uyguladığı tüm kurallara, sorgulamadan uyarım.	8,00	10,00	9,15
Seyahat seçimlerimde, doğal çevre için faydalı olanları tercih ederim.	10,00	10,00	10,00
Seyahatlerim sırasında karşılaştığım kültürler hakkındaki kendi yorumum, bir tur rehberinin bana aktardığından daha anlamlıdır.	7,00	10,00	8,56
Gezginlerin seyahat ettikleri alanlardaki yerel topluluklarla etkileşime girmesi, karşılıklı farkındalığı artırır ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırır.	7,00	10,00	8,51
Seyahat duraklarımda, çevreyle ilgili bütün düzenlemelere eksiksiz uymak kişisel görevimdir.	8,00	10,00	9,62
Ziyaret ettiğim yerlerin çevreye ilişkin kurallarına ve talimatlarına saygı duyma ve bunlara uyma konusunda kendimi zorunlu hissederim.	5,00	10,00	8,59
Seyahatlerim sırasında yerel halkla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin bana sunduğu etkileşim fırsatlarından daha faydalıdır.	7,00	10,00	8,63
Seyahatim sırasında yerel halkla deneyimlediğim bilgi paylaşımım; eşitsizliği, ayrımcılığı ve yoksulluğu azaltacak niteliktedir.	7,00	10,00	8,86
Seyahatlerim sırasında doğayla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin düzenlediği etkinliklerden daha anlamlıdır.	6,00	10,00	8,61
Ziyaret edilen alanların sahip olduğu doğal güzellikleri muhafaza etmesine yardımcı olmak her ziyaretçinin sorumluluğudur.	5,00	10,00	8,61
Seyahatim sürecinde doğal kaynakların korunmasını desteklemem beni daha iyi bir vatandaş yapar.	6,00	10,00	8,75
İnsanlara sağladığı birçok fayda sebebiyle seyahatimin doğayla ilgili kısmına değer veririm.	8,00	10,00	9,12
Doğal ortamlarda kendimi tur rehberlerinden daha rahat idare ederim.	8,00	10,00	9,24
Birbirlerini daha iyi anlamak için hem gezginler hem de yerel topluluklar, öğrenme faaliyetlerine karşılıklı olarak katılım sağlamalıdır.	7,00	10,00	8,56
Seyahat kararları verirken gerçekleştireceğim faaliyetlerin ziyaret edeceğim yerdeki doğal kaynakların korumasına ne gibi etkileri olacağını düşünürüm.	6,00	10,00	8,10
Kendimi ziyaret edeceğim insanlar ve yerler hakkında bilgi edinmek zorunda hissederim.	6,00	10,00	8,56

Tablo 2.2.'de de görüldüğü üzere Ekoturist Etiği ölçeğinde yer alan maddelere ilişkin ortalamalar 8,5 ile 10 arasında değişmektedir. Buradan elde edilen puan ortalamaları ölçek maddelerinin çevirisinin uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Uzmanların bir kısmı da bazı maddelere ilişkin farklı çeviri önerileri de ortaya koymuşlardır. Bu görüşler doğrultusunda gerekli görülen maddelerde de düzenlemeler yapılmıştır.

Bu aşamadan sonra maddelerin tek tek Türk Dili ve Kültürü'ne dil bilgisi ve anlam bakımından uygunluğunu değerlendirmek adına bir form düzenlenmiştir. 17.04.2022 tarihinde, elektronik posta ve whatsapp yoluyla iletişime geçilen Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman olan eğitimcilerden her bir maddenin forma uygun şekilde değerlendirilmesi istenmiştir. 0 ila 10 arasında bir puanlama yapan uzmanlar maddelerin Türkçe 'ye dil bilgisi ve anlam bakımından uygunluğunu değerlendirmek için çalışmalarını tamamlamışlardır. Bunun yanında uzmanlardan maddelerle ilgili görüşlerini de yazabilecekleri bir bölüm de formda yer almıştır. Uzmanların demografik bilgileri Tablo 2.3.' de sunulmuştur.

Tablo 2.3. Ölçeğin Türkçe 'ye Uygunluğu Çalışmasına Katkı Sunan Uzmanların Demografik Bilgileri.

	Cinsiyet	Çalıştığı Kurum	İş Tecrübesi	Eğitim Seviyesi	Uzmanlık Alanı	Unvanı
Uzman 1	Erkek	Eskiden MEB	38	Lisans	Eski Türk Edebiyatı	Emekli Öğretmen
Uzman 2	Kadın	MEB	15	Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretmen
Uzman 3	Kadın	Yüksek Öğretim	16	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretim Görevlisi
Uzman 4	Erkek	Yüksek Öğretim	21	Doktora	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretim Görevlisi
Uzman 5	Erkek	MEB	16	Yüksek Lisans	Türk Dili, Klasik Türk Edebiyatı	Öğretmen
Uzman 6	Erkek	MEB	22	Lisans	Eski Türk Edebiyatı	Öğretmen
Uzman 7	Kadın	MEB	13	Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretmen
Uzman 8	Kadın	Yüksek Öğretim	6	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretim Görevlisi
Uzman 9	Erkek	Yüksek Öğretim	12	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretim Görevlisi
Uzman 10	Erkek	MEB	9	Lisans	Türk Dili, Klasik Türk	Öğretmen

Tablo 2.3.' de ortaya koyulduğu üzere maddelerin Türk kùltürüne uygunluğuna yönelik çalışmaya katılan uzmanların 6'sı erkek 4'ü kadındır. Uzmanların iş tecrùbeleri 6 ila 38 yıl arasındadır. Uzmanların 5'i Millî Eğitim Bakanlığı'nda çalışırken 1 tanesi bu kurumdan emeklidir. Uzmanlardan 4'ü yüksek öğretim kurumlarında görev yapmaktadır. Uzmanlardan 5'i lisans, 4'ü yüksek lisans mezunuyken, 1 tanesi de doktora mezunudur. Çalışmacıların uzmanlık alanları Eski Türk Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türk Dili ve Klasik Türk Edebiyatı'dır.

Uzmanlar formu öncesinde görmemiştir. Uzmanların yaptığı puanlama SPSS 22 paket programına girilmiş maddeler için tek tek ortalama puanlar belirlenmiştir. Değerlendirme sonucu, maddelere ilişkin elde edilen puanlar tablo 2.4.'de verilmiştir.

Tablo 2.4. Ekoturist Etiği Ölçeği Kısa Formu Türk Dili Uygunluğu Değerlendirme Sonuçları.

Ekoturist Etik Ölçeği	En küçük	En büyük	X
Gerçekleştireceği seyahati olumlu bir deneyim haline getirmek için; gezginler, ziyaret edecekleri yerler ve insanlar hakkında önceden mümkün olduğunca çok şey öğrenmelidir.	6,00	10,00	7,80
Kişisel inançlarına uysun ya da uymasın; gezginlerin, seyahat edilen alanlardaki çevre ile ilgili yasalara ve düzenlemelere uymaları önemlidir.	6,00	10,00	7,40
Gezginler, seyahat duraklarını seçerken, doğal kaynakları koruma uygulamalarına yer veren işletmeleri tercih etmelidirler.	6,00	10,00	7,90
Seyahat ederken kendi başıma öğrendiklerim, bir tur rehberinden öğrendiklerimden daha anlamlıdır.	6,00	10,00	8,00
Doğal kaynakları koruma konusunda, bir tur rehberinden daha hassas bir yaklaşım sergilerim.	6,00	10,00	8,00
Seyahatimin doğayla ilgili kısmına, diğer tüm yaşam biçimlerine karşı şefkat duygularımı harekete geçirmesi nedeniyle değer veririm.	6,00	10,00	8,80
Seyahatim sırasında doğal alanlara gerçekleştirdiğim ziyaretler; çevre açısından olumlu sonuçlar doğurur.	6,00	10,00	8,10
Farklı bir ülkeye seyahat edildiğinde yerel ve kültürel geleneklere uyulması gerektiğine inanırım.	6,00	10,00	8,70
Seyahatim sırasında koruma altındaki alanların çevreye ilişkin uyguladığı tüm kurallara, sorgulamadan uyarım.	6,00	10,00	8,20
Seyahat seçimlerimde, doğal çevre için faydalı olanları tercih ederim.	10,00	10,00	10,00
Seyahatlerim sırasında karşılaştığım kültürler hakkındaki kendi yorumum, bir tur rehberinin bana aktardığından daha anlamlıdır.	6,00	10,00	8,70
Gezginlerin seyahat ettikleri alanlardaki yerel topluluklarla etkileşime girmesi, karşılıklı farkındalığı artırır ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırır.	6,00	10,00	7,80
Seyahat duraklarımda, çevreyle ilgili bütün düzenlemelere eksiksiz uymak kişisel görevimdir.	6,00	10,00	7,40
Ziyaret ettiğim yerlerin çevreye ilişkin kurallarına ve talimatlarına saygı duyma ve bunlara uyma konusunda kendimi zorunlu hissedirim.	6,00	10,00	7,90
Seyahatlerim sırasında yerel halkla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin bana sunduğu etkileşim fırsatlarından daha faydalıdır.	6,00	10,00	8,00
Seyahatim sırasında yerel halkla deneyimlediğim bilgi paylaşımım; eşitsizliği, ayrımcılığı ve yoksulluğu azaltacak niteliktedir.	6,00	10,00	8,00
Seyahatlerim sırasında doğayla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin düzenlediği etkinliklerden daha anlamlıdır.	6,00	10,00	8,80
Ziyaret edilen alanların sahip olduğu doğal güzellikleri muhafaza etmesine yardımcı olmak her ziyaretçinin sorumluluğudur.	6,00	10,00	8,10
Seyahatim sürecinde doğal kaynakların korunmasını desteklemem beni daha iyi bir vatandaş yapar.	6,00	10,00	8,70
İnsanlara sağladığı birçok fayda sebebiyle seyahatimin doğayla ilgili kısmına değer veririm.	6,00	10,00	8,20
Doğal ortamlarda kendimi tur rehberlerinden daha rahat idare ederim.	10,00	10,00	10,00
Birbirlerini daha iyi anlamak için hem gezginler hem de yerel topluluklar, öğrenme faaliyetlerine karşılıklı olarak katılım sağlamalıdır.	6,00	10,00	8,7
Seyahat kararları verirken gerçekleştireceğim faaliyetlerin ziyaret edeceğim yerdeki doğal kaynakların korumasına ne gibi etkileri olacağını düşünürüm.	6,00	10,00	8,10
Kendimi ziyaret edeceğim insanlar ve yerler hakkında bilgi edinmek zorunda hissedirim.	6,00	10,00	8,70

Tablo 2.4.'de sunulduğu şekliyle, Ekoturist etiği ölçeğinde yer alan maddelere ilişkin ortalama puanlar 7,40 ile 10,00 arasındadır. Bu şekliyle, elde edilen veriler ölçeğin maddelerinin çevirisinin Türkçe 'ye anlam ve yapı bakımından uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında uzmanlardan maddelerle ilgili görüşlerini de yazabilecekleri bir bölüm de formda yer almıştır. Uzmanlar, ölçek maddeleriyle ilgili, Türkçe 'ye uygunluğuna ilişkin farklı görüşler de ortaya koymuşlardır. Dikkate alınan bu görüşlerle birlikte, gerekli düzenlemelerin de yapılmasıyla ölçeğe son şekli verilmiştir.

Bütün düzenlemeler tamamlandıktan sonra ortaya çıkan Türkçe form Düzeltmeler yapıldıktan sonra oluşturulan Türkçe form 17.07.2022 tarihinde İngiliz Dili ve Edebiyatı alanında öğretim görevlisi olarak çalışmakta olan 14 yıllık tecrübeye sahip bir uzmandan ölçek maddelerinin tekrar İngilizce'ye çevrilmesi istenmiştir. Uzmanın yapmış olduğu çeviri ile orijinal ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırma; ölçeğin çevirisinin dil tutarlılığına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dil tutarlılığının tespit edilmesinin ardından “think aloud /sesli düşünme” yöntemi kullanılarak görünüş geçerliliği 07 Kasım 2022 tarihinde rastgele örneklem seçimine göre 36-55 yaş aralığındaki öğretmenlik, doktorluk, esnafılık, memurluk ve mühendislik mesleklerini icra eden 3 kadın, 2 erkek toplamda 5 kişi ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu kişilere çalışmanın bir yüksek lisans tezi için kullanılacağına bilgisi verilmiş, bu ölçeğin kişilerin seyahat tercihlerinde, sırasında ve sonrasında ekoturist etiğine uygunluğunu ölçmeyi hedeflediği ifade edilmiştir. Etkinliğin, gönüllü bir çalışma olduğu, istedikleri an çalışmayı bırakabilecekleri kendilerine ifade edilmiştir. Gerçekleştirilen “think aloud/sesli düşünme” çalışması neticesinde ölçek maddelerinin katılımcılar tarafından net şekilde anlaşıldığı tespit edilmiştir.

2.9. Veri Toplama Araçları

Ölçeğin uyarlanması için, ölçek sahibiyle iletişimi geçilerek gerekli izinlerin alınmasının ardından ölçeğin gerekli çeviri çalışmaları yapılarak Türkçeye kazandırılmasından sonra, nicel araştırma yöntemlerinden ölçek yöntemiyle, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak geçerlik ve güvenilirlik testleri için uygulanması planlanmaktadır.

Çalışmada verilerin elde edilmesinde Ecotourist Ethics Scale (EES)/Ekoturist Etik Ölçeği (Nowaczek, 2009) kullanılmıştır. Bu ölçek katılımcıların ekoturizm bağlamındaki etik değerlerini değerlendirmek için tasarlanmış olan ve 24 maddeden oluşan çok boyutlu bir öz bildirim aracıdır. Çalışmanın veri setini oluşturabilmek için uyarlanan ölçek formu etik temelli 3 bölümden oluşmaktadır. Deontoloji (ahlakbilim), Teleoloji (evreni amaçlarla araçlar arasında bir ilişkiler sistemi olarak gören felsefi doktrin) ve varoluşçuluk (egzistansiyalizm) boyutlarını içeren, Nowaczek (2009) tarafından geliştirilen ölçek 7’li likert olarak hazırlanmıştır. Demografik özellikleri içeren bir bölüm ayrıca mevcuttur. Ölçeğin iç güvenirlik CA (Cronbach’s Alpha) genel kat sayısı .826’dır. Ayrıca 3 boyut için hesaplanan CA değerleri; Deontoloji için .862, Teleoloji için .855 ve Varoluşçuluk boyutu için .838 olarak hesaplanmıştır. 7’li likert ölçeğinde (1) Şiddetle katılmıyorum, (2) Oldukça katılmıyorum, (3) Katılmıyorum (4) Kararsızım, (5) Katılıyorum, (6) Oldukça Katılıyorum, (7) Şiddetle katılıyorum şeklinde skor haline getirilmiştir.

2.10. Veri Toplama Süreci

Çeviri çalışmaları tamamlanarak hazır hale getirilen Ekoturist Etik Ölçeği’nin geçerliliğinin belirlenmesi adına hazırlanan Google Forms üzerinden, çeşitli meslek gruplarına mensup 18 yaş üstü kişilere basit rastgele örnekleme uygun biçimde uygulanmıştır. Veri toplama süreci 422 kişiyle gerçekleştirilmiş olup veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri Tablo 2.5.’de sunulmuştur.

Tablo 2.5. Ekoturist Etik Ölçeği Uyarlama Çalışması Katılımcılarının Demografik Özellikleri.

Değişken	Frekans	Yüzde	
Cinsiyet	Kadın	229	54,5
	Erkek	191	45,5
Yaş	18-25	72	17,1
	26 - 35	74	17,6
	36 - 45	152	36,2
	46 - 55	94	22,4
	56 ve üzeri	28	6,7
Meslek	Akademisyen	27	6,4
	Aşçı	4	,9

	Avukat	6	1,4
	Bekçi	4	,9
	Çiftçi	10	2,4
	Diğer Meslekler	15	3,6
	Doktor	13	3,1
	Eczacı	2	,5
	Emekli	12	2,8
	Esnaf	22	5,2
	Ev Hanımı	21	5,0
	Gazeteci	1	,2
	Hâkim	1	,2
	Hemşire	5	1,2
	İşçi	10	2,4
	Kabin Memuru	1	,2
	Mali Müşavir	3	,7
	Matbaacı	2	,5
	Memur	26	6,2
	Mimar	2	,5
	Muhasebeci	7	1,7
	Müdür	8	1,9
	Mühendis	20	4,7
	Öğrenci	49	11,6
	Öğretmen	90	21,3
	Polis	8	1,9
	Psikolog	2	,5
	Serbest Meslek	13	3,1
	Sosyolog	2	,5
	Şoför	2	,5
	Teknisyen	2	,5
	Tur Rehberi	19	4,5
	Turizmci	13	3,1
Ekonomik Durum	Ay sonunu zor getirecek kadar kazanmaktayım.	41	9,8
	Kendimi ancak geçindirecek kadar maddi olanaklara	112	26,7

sahibim			
	Tüm yükümlülüklerimi getirdikten sonra elimde bir miktar para kalır	202	48,1
	Maddi olanaklar konusunda oldukça rahatım	8	1,9
	Maddi açıdan her şeye sahibim.	57	13,6
Bölgeler	Akdeniz	8	1,9
	Doğu Anadolu	10	2,4
	Ege	16	3,8
	Güney Doğu Anadolu	14	3,3
	İç Anadolu	48	11,4
	Karadeniz	295	70,2
	Marmara	29	6,9

Tablo 2.5.'de ortaya konulduğu üzere, Ekoturist Etik Ölçeği uyarlama çalışmasına katılım gösterenlerin yaş aralığı 18 ila 56+ şeklindedir. Katılımcıların %54,5 'i kadın, %45,5'i erkektir. Katılımcılar Türkiye'ni çeşitli illerinden çalışmaya katkı sağlarken en çok katılımcı %59 (x= 248) ile Amasya'dan olmuştur. Çalışmaya katkı sağlayan katılımcıların maddi durumlarıyla ilgili olarak; %9,8 i (x= 41) ay sonunu zor getirdiğini, %26,7 si (x= 112) geçimini sağlayacak kadar kazandığını, %48,1' i (x= 202), tüm yükümlülüklerini tamamladığında elinde bir miktar para kaldığını, %1,9'u (x=8) maddi olarak rahat olduğunu, %13,6' sı (x=57) ise maddi açıdan her olanağa sahip olduğunu ifade etmiştir. Çalışmaya çeşitli meslek gruplarından kişiler katılım gösterirken %21,3 (x= 90) ile en çok katılım öğretmenler tarafından sağlanmıştır. En çok katılım %70,2 (x=295) ile Karadeniz Bölgesinden olurken, İç Anadolu Bölgesinden %11,4 (=48), Marmara Bölgesinden %6,9 (x=29), Ege Bölgesinden %3,8 (x=16), Güney Doğu Anadolu Bölgesinden 3,3 (x=14), Doğu Anadolu Bölgesinden %2,4 (x=10), Akdeniz Bölgesinden ise %1,9 (x=8) oranında kişi katılım göstermiştir.

2.11. Veri Analizi

Daha önceden geliştirilmiş, faktör yapıları ortaya koyulmuş olan ölçeklerin faktör yapılarının, yeni örneklemelerden veri elde ederek test edilmesinde doğrulayıcı faktör analizinin (DFA) uygulanması tavsiye edilmektedir (Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu gerekçeyle, bu çalışmada çevirisi yapılan Ekoturist etik ölçeğinin faktör yapısı da önceden bilindiğinden, faktör yapılarının analizinde DFA gerçekleştirilmiştir.

Veri analiz sürecinde LISREL 8.71 paket programı ve en çok olabilirlik (maximum likelihood) yöntemi tahmin edici olarak kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılabilmesi çoklu normallik varsayımının ve araştırma sonuçlarını etkileyebilecek çoklu uç değerlerin incelenmesiyle mümkündür. gerekmektedir (Harrington, 2008). Veri seti %3'ten daha az eksik veri içermektedir. Böyle bir durumda eksik veri görmezden gelinebilmesine rağmen bu çalışmada kullanılan LISREL 8.71 paket programı tüm eksik verilerin de doldurulmasını gerektirmektedir. Eksik veriler "mean imputation method" kullanılarak hesaplanmıştır. Çoklu normallik, tek değişkenli ve iki değişkenli dağılımın normal olmasının yanı sıra tüm değişken çiftlerin dağılımının lineer ve eşvaryanslı (homoscedastic) olması gerekmektedir. Bu çalışmada, öncelikle tek değişkenli uç değerler kutu grafiği kullanılarak incelenmiştir. Toplam 4 adet uç değer tespit edilmiş ve bu uç değerler veri setinden çıkartılmıştır.

Veri dağılımının tek değişkenli normalliği ise çarpıklık ve basıklık değerleri kullanılarak incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle her bir maddeye ait çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, sonrasında da her bir boyut için uç değerler ele alınmıştır. Her bir madde için elde çarpıklık ve basıklık değerleri tablo 2.6.' da sunulmuştur.

Tablo 2.6. Her Bir Maddeye İlişkin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.

Madde No	Çarpıklık değerleri	Basıklık değerleri
Madde 1	.66	-1.28
Madde 2	.20	-1.09
Madde 3	-.38	-.92
Madde 4	.12	-.99
Madde 5	-.56	-.58
Madde 6	-.41	-.14
Madde 7	-.35	-.51
Madde 8	-.03	-1.24
Madde 9	-0.1	-1.27
Madde 10	-.22	-.99
Madde 11	-.25	-.70
Madde 12	-.62	-.32
Madde 13	-1.59	-1.79
Madde 14	-.42	-.39
Madde 15	-.43	-.52
Madde 16	-.018	-.11
Madde 17	-.311	-.49
Madde 18	-.78	-.39
Madde 19	-.37	-.70
Madde 20	-.37	-.42
Madde 21	-.06	-.74
Madde 22	-.45	-.27
Madde 23	-.17	-.25
Madde 24	-.22	-.65

Tablo 2.6. incelendiğinde tüm maddelere ilişkin çarpıklık değerleri -1.59 ve .66 arasında, basıklık değerleri ise -1.79 ve -.11 arasında değiştiği görülmektedir. Alanyazında çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 sınırları içinde olmasının normal dağılım göstergesi olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir (DeCarlo, 1998; Groeneveld ve Meeden, 1984; Hopkins ve Weeks, 1990). Bu sonuçlar doğrultusunda verilerin betimsel yöntemle göre normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmektedir.

Her bir madde için normallik analizleri gerçekleştirildikten sonra ölçeğin üç boyutu için de benzer şekilde çarpıklık ve basıklık değerleri kullanılarak normal dağılım özellikleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar tablo 2.7’de sunulmuştur.

Tablo 2.7. Her Bir Boyut İçin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.

Boyutlar	Çarpıklık değerleri	Basıklık değerleri
Teleoloji	-.62	2.11
Deontoloji	-.67	2.23
Varoluşçu(Egzistansiyalizm)	-.49	2.60

Tablo 2.7. incelendiğinde tüm boyutlara ilişkin çarpıklık değerleri -0.49 ve -0.67 arasında, basıklık değerleri ise 2.11 ve 2.60 arasında değiştiği görülmektedir. Alanyazında çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 sınırları içinde olmasının normal dağılım göstergesi olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir (DeCarlo, 1998; Groeneveld ve Meeden, 1984; Hopkins ve Weeks, 1990). Bu sonuçlar doğrultusunda verilerin betimsel yönetime göre normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmektedir.

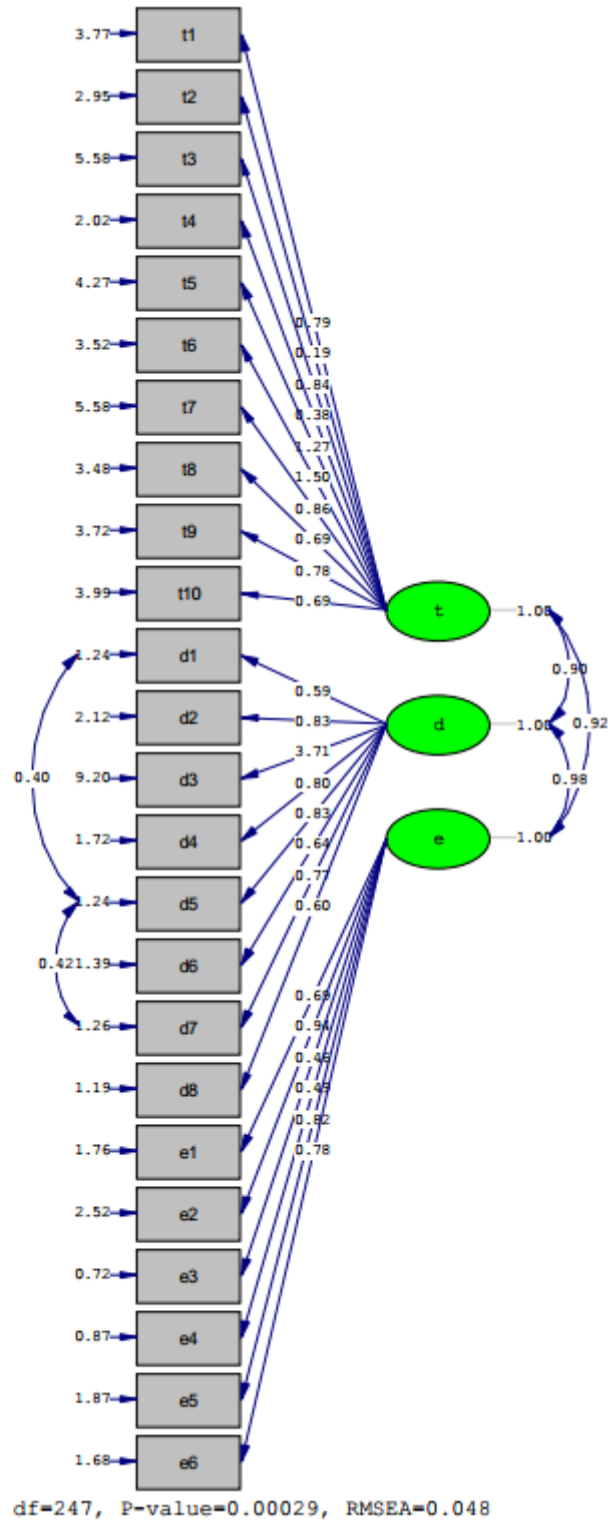
Çoklu uç değerlerin belirlenmesine yönelik olarak kullanılan tekniklerden birisi de mahalanobis uzaklığıdır (Esen ve Timor, 2019). Çoklu uç değerler mahalanobis uzaklığı kullanılarak da incelenmiş ve $.001$ anlamlılık düzeyinde sonuçları etkileyebilecek düzeyde uç değerlere rastlanmamıştır. Elde edilen veriler bu veri seti ile DFA analizinin gerçekleştirilebileceğini ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

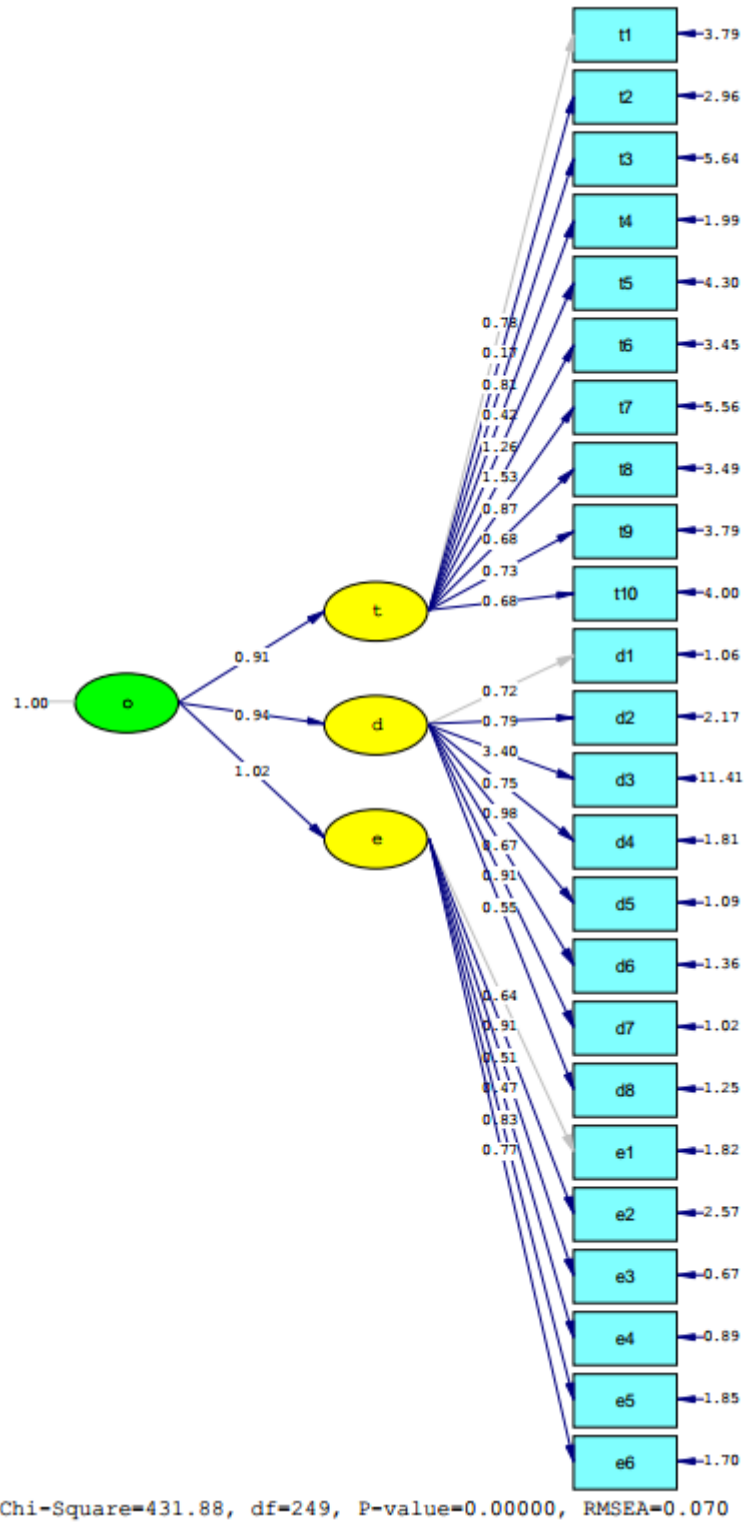
BULGULAR

3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ekoturist Etik Ölçeğinin faktör yapısını test etmek amacıyla maksimum olasılık tahminine dayalı doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ölçeğin faktör yapılarını test ederken ölçeğin orijinal formunun geliştirilmesi süreci incelenmiştir. Ölçeğin orijinal formu oluşturulurken açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ancak doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle bu çalışmada mevcut yapının doğruluğunu test etmek amacı ile iki farklı model ile ölçeğin doğruluğu test edilmiştir. Model 1’de her bir boyut (Teleoloji, Deontoloji, Varoluşçu) üç faktörlü bir yapıda incelenmiştir. Her bir boyut ilişkili gözlenen değişkenler tarafından yaranmıştır. Model 2’de ise ikinci sıralı hiyerarşik faktör yapısı bulunmaktadır. Burada ölçeğin kendisi (Ekoturist Etik Ölçeği) ikinci sıralı faktör, ölçeğe ilişkin boyutlar (Teleoloji, Deontoloji, Varoluşçu) birinci sıralı faktör ve her bir madde de bu boyutların göstergeleridir. Şekil 3.1. ve Şekil 3.2’de test edilen modellere ilişkin görseller sunulmuştur. Tablo 3.1. de ise modellerde belirtilen boyutların hangi ölçek maddesiyle ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Ekoturist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 1.

Şekil 3.2. Ekorist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 2.

Ekoturist Etik Ölçeği Maddeleri	Maddelerin Boyutları
(t1) Gerçekleştireceği seyahati olumlu bir deneyim haline getirmek için; gezginler, ziyaret edecekleri yerler ve insanlar hakkında önceden mümkün olduğunca çok şey öğrenmelidir.	
(t2) Seyahatimin doğayla ilgili kısmına, diğer tüm yaşam biçimlerine karşı şefkat duygularımı harekete geçirmesi nedeniyle değer veririm.	
(t3) Seyahatim sırasında doğal alanlara gerçekleştirdiğim ziyaretler; çevre açısından olumlu sonuçlar doğurur.	
(t4) Seyahat seçimlerimde, doğal çevre için faydalı olanları tercih ederim.	
(t5) Gezginlerin seyahat ettikleri alanlardaki yerel topluluklarla etkileşime girmesi, karşılıklı farkındalığı artırır ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırır.	Teleoloji
(t6) Seyahatim sırasında yerel halkla deneyimlediğim bilgi paylaşımım; eşitsizliği, ayrımcılığı ve yoksulluğu azaltacak niteliktedir.	Madde 1 – 10
(t7) Seyahatim sürecinde doğal kaynakların korunmasını desteklemem beni daha iyi bir vatandaş yapar.	(t1 – t10)
(t8) İnsanlara sağladığı birçok fayda sebebiyle seyahatimin doğayla ilgili kısmına değer veririm.	
(t9) Birbirlerini daha iyi anlamak için hem gezginler hem de yerel topluluklar, öğrenme faaliyetlerine karşılıklı olarak katılım sağlamalıdır.	
(t10) Seyahat kararları verirken gerçekleştireceğim faaliyetlerin ziyaret edeceğim yerdeki doğal kaynakların korumasına ne gibi etkileri olacağını düşünürüm.	
(d1) Kişisel inançlarına uysun ya da uymasın; gezginlerin, seyahat edilen alanlardaki çevre ile ilgili yasalara ve düzenlemelere uymaları önemlidir.	
(d2) Gezginler, seyahat duraklarını seçerken, doğal kaynakları koruma uygulamalarına yer veren işletmeleri tercih etmelidirler.	
(d3) Farklı bir ülkeye seyahat edildiğinde yerel ve kültürel geleneklere uyulması gerektiğine inanırım.	
(d4) Seyahatim sırasında koruma altındaki alanların çevreye ilişkin uyguladığı tüm kurallara, sorgulamadan uyarım.	Deontoloji
(d5) Seyahat duraklarımda, çevreyle ilgili bütün düzenlemelere eksiksiz uymak kişisel görevimdir.	Madde 11 – 18
(d6) Ziyaret ettiğim yerlerin çevreye ilişkin kurallarına ve talimatlarına saygı duyma ve bunlara uyma konusunda kendimi zorunlu hissederim.	(d1 – d8)
(d7) Ziyaret edilen alanların sahip olduğu doğal güzellikleri muhafaza etmesine yardımcı olmak her ziyaretçinin sorumluluğudur.	
(d8) Kendimi ziyaret edeceğim insanlar ve yerler hakkında bilgi edinmek zorunda hissederim.	
(e1) Seyahat ederken kendi başıma öğrendiklerim, bir tur rehberinden öğrendiklerimden daha anlamlıdır.	
(e2) Doğal kaynakları koruma konusunda, bir tur rehberinden daha hassas bir yaklaşım sergilerim.	
(e3) Seyahatlerim sırasında karşılaştığım kültürler hakkındaki kendi yorumum, bir tur rehberinin bana aktardığından daha anlamlıdır.	Egzistansiyalizm
(e4) Seyahatlerim sırasında yerel halkla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin bana sunduğu etkileşim fırsatlarından daha faydalıdır.	(Varoluşculuk)
(e5) Seyahatlerim sırasında doğayla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin düzenlediği etkinliklerden daha anlamlıdır.	Madde 19 – 24
(e6) Doğal ortamlarda kendimi tur rehberlerinden daha rahat idare ederim.	(e1 – e6)

Tablo 3.1. Ekoturist Etik Ölçeği için Gerçekleştirilen Model 1. ve Model 2. için Madde Boyutları

Tüm modeller için kabul edilebilirlik düzeyleri model iyiliği göstergeleri ile değerlendirilmiştir. Model karşılaştırmalarında Ki-kare (X^2), normlaştırılmış Ki-kare (X^2/df , NC), uyum iyiliği indeksi (GFI), düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi (AGFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA), artan uyum iyiliği indeksi (IFI), normlaştırılmış uyum indeksi (NFI) ve normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) kullanılarak incelenmiştir. DFA sonucunda hata oranını en aza indirmek için hata kareleri ortalamasının karekökü olarak da adlandırılan RMSEA indeksine bakılmıştır. RMSEA'nın .05'ten küçük olması mükemmel uyum, .08'den küçük olması iyi uyum olduğunu açıklar (Çokluk vd., 2010). Değerin .10'dan küçük olması da kabul edilebilir bir aralıkta olduğunu göstermektedir (Kline, 2011) IFI ve NNFI 0-1 arası değer almakta ve değer 1'e yaklaşması mükemmel uyumu işaret etmektedir. .95 iyi uyum, .90 üzeri ise kabul edilebilir değeri işaret etmektedir (Bentler ve Bonett, 1980; Marsh vd., 1988; Şimşek, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2007). GFI değerinin .85 üstünün ve CFI değerinin .90 üstü olmasının iyi uyum göstergesi olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2010; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Wang ve Wang, 2020). NC değeri x^2 'nin serbestlik derecesine bölümü ile elde edilen bir değerdir. Bu değer 5'ten küçük ise kabul edilebilir düzeydedir (Yılmaz ve Çelik, 2009). Önerilen model iyiliği ölçüt değerleri Tablo 3.2.'de sunulmaktadır.

Tablo 3.2. Model İyiliği Göstergelerine Yönelik Ölçütler

Model İyiliği Göstergesi	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$
IFI	$.95 \leq IFI \leq 1.00$	$.90 \leq IFI \leq .95$
NNFI	$.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$.90 \leq NNFI \leq .95$
NC	$0 \leq NC \leq 2$	$2 \leq NC \leq 5$
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$

İki model için DFA analizleri gerçekleştirilmiştir. Model 1'e yönelik yapılan analizlerin sonuçları Tablo 3.3'de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Ekoturist Etik Ölçeği DFA Sonuçları.

	X^2	df	NC	GFI	CFI	RMSEA	IFI	NNFI
Model 1	330.89	247	1.33	.85	.97	.048	.97	.97
Model 2	337.76	249	1.36	.81	.95	.070	.95	.95

Ekoturist Etik Ölçeği için DFA analizi yapılmış ve Model 1 için uyum iyiliği göstergelerinin ölçüt olarak belirlenen değer dışında olduğu görülmüştür. Üretilen

modifikasyon önerileri incelenmiş d boyutu için d1 ve d5 ve d5 ve d7 arasında modifikasyon ürettiği görülmüştür. Kuramsal inceleme neticesinde bu modifikasyonların gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur ve sırasıyla gerçekleştirilmiştir. Modifikasyon sonunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin genel olarak kabul edilebilir düzey ile mükemmel düzey arasında olduğu bulunmuştur.

Ekoturist Etik Ölçeği için DFA analizi yapılmış ve Model 2 için uyum iyiliği göstergelerinin ölçüt olarak belirlenen değer bazılarının dışında olduğu görülmüştür. Üretilen modifikasyon önerileri incelenmiş ancak kuramsal inceleme neticesinde bu modifikasyonların gerçekleştirilmesi uygun bulunmamıştır. Bu nedenle bu modifikasyonlar gerçekleştirilmemiştir. Modifikasyon sonunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin genel olarak kabul edilebilir düzey ile mükemmel düzey arasında olduğu bulunmuştur. Ancak GFI değerinin ölçüt olarak belirlenen değer dışında olduğu görülmüştür. Bu nedenle model 1'in model 2'ye görece daha iyi uyum iyiliği göstergeleri ürettiği görülmüştür.

DFA analizinde önemli olan bir diğer ölçüt maddelere ilişkin t değerleridir. Elde edilen t değeri gözlenen değişkenin gizil değişken tarafından ne derecede yordandığını ortaya koymaktadır. Anlamlılık düzeyi .05 iken t değeri için eşik düzeyi 1.96, anlamlılık düzeyi .01 için ise t değeri eşik düzeyi 2.58'dir (Çokluk vd., 2010; Şimşek, 2007). Sonuçlar Tablo 3.4'de sunulmuştur.

Tablo 3.4. DFA Sonucu Elde Edilen t Değerleri.

	En küçük t değeri	En büyük t değeri
Model 1	2.85	10.53
Model 2	1.15	5.82

Tablo 3.4.'te görüldüğü üzere en küçük model 1 için t değerleri 2.85 ve 10.52 arasında, model 2 için ise t değerleri 1.15 ve 5.82 arasında olduğu görülmüştür. Bu çalışmada Model 1'de maddelere ilişkin elde edilen t değerleri 2.56 üstünde olduğu için manidardır. Ancak Model 2 için t2 maddesine elde edilen t değerleri 1.15 olduğu için manidar değildir.

Sonuç olarak hem Model 1'in model 2'ye görece hem daha iyi uyum iyiliği göstergeleri ürettiği hem de t değerlerinin daha manidar olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu ölçek için Model 1'in kullanılması önerilebilir.

3.1.2. Güvenirlilik

Ekoturist Etik Ölçeğinin güvenirliliğini belirlemek üzere Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Bu da ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ekoturist Etik Ölçeğinin güvenirliliği için ayrıca Spearman Brown iki yarı test korelasyonu hesaplanmıştır. Bu yöntem “bir ölçeğin iki yarıya bölünmesi yönetimi ile elde edilen güvenirlilik katsayısı, eşdeğer iki yarı güvenirliliği olarak” adlandırılır. Eğer ölçeğin alt boyutları varsa, her bir alt boyut kendi içinde bir bütün olarak kabul edilir ve bu şekilde hesaplama yapılır. Bu yöntem ölçek güvenirliliğini saptamak yöntemleri içinde en çok kullanılanıdır (Tavşancıl, 2006). Bu çalışmada ölçeğin güvenirliliğini test etmek için iki-yarı test güvenirliliği SPSS 22 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplama yaparken maddeler “tek ve çift numaralı” soru tekniğiyle iki yarıya bölünmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.5.'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. Spearman Brown İki Yarı Test Güvenirliliği.

	<i>Spearman Brown iki yarı test güvenirliliği</i>
Ekoturist Etik Ölçeği	.84

Tablo 3.5.'e göre Spearman Brown iki yarı test korelasyonu incelendiğinde korelasyon değerlerinin .84 olduğu görülmektedir. Bu korelasyon değeri, ölçeğin güvenirliliği için yeterli olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2018).

Sonuç

Ziyaretçi davranışını anlamak için turist etiğine odaklanma konusu ekoturizm literatüründe son 25- 30 yılda yer almaya başlamıştır. Örneğin; Fennell (2006), turizm etiği bağlamında bir tür olarak kim olduğumuza ve davranışlarımıza odaklanmıştır. Hunter (1995) ve Björk (2000), ekoturizmin sürdürülebilirliğinin ancak turistlere ve onların davranışlarına odaklanılarak sağlanabileceğini ifade etmiştir. Çevre etiğini merkezine alarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Prislın ve Oullette (1996) çevrenin korunmasına yönelik tutumların, turist davranışlarındaki niyetlerle ilişkili olduğunu ortaya koyarken, Schultz ve Oskamp (1996) çevresel kaygı ile geri dönüşüm arasında bir ilişki kurmuştur.

Bahsi geçen çalışmalara benzer şekilde, EEÖ uyarlama çalışması da Deontoloji, Teleoloji ve Varoluşçuluk olmak üzere ziyaretçilerin davranışını etkileyebilecek diğer ilgili kişilik özelliklerine, doğa ve etik arasındaki bağlantı gibi ekoturizmin sürekliliği ve etiği ile ilgili kavramlara odaklanan orijinal bir çalışmayı yeni bir dile ve kültüre kazandırmıştır.

Seçer (2015), ölçek uyarlama çalışmalarını, geçerli ve güvenilir bir yabancı dilde geliştirilmiş bir ölçeğin, geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılarak farklı dil ve kültürde kullanılması olarak tanımlamaktadır. Ölçek uyarlama çalışmalarının çeşitli avantajları mevcuttur:

- Teorik alt yapının incelenmesi zaman alıcı, zor ve pahalı bir süreç olduğundan (Deniz, 2007) araştırmacılar için zaman, emek ve ekonomik açıdan uygundur (Cha vd., 2007; Savasir, 1994).
- Araştırmacının konu ile ilgili teknik bilgiye sahip olmaması muhtemeldir. Bu durumda ölçeğin uyarlanması daha uygundur (Deniz, 2007; Savaşır, 1994; Seçer, 2015).
- Uyarlama çalışmaları, araştırmacıların farklı kültürler arasında karşılaştırma yapmasına olanak sağlar (Deniz, 2007; Hambleton vd., 2009; Seçer, 2015; Şeker ve Gençdoğan 2006).

- Farklı dillerin konuşulduğu ülkelerde aynı ölçeğin konuşulan diller için geliştirilmiş benzer versiyonları çalışma sonuçlarının daha verimli bir şekilde analiz edilmesini sağlayacaktır (Savasir 1994).
- Bir testin çok kültürlü sürümlerinden çıkarılan sonuçlar testi alan adaylar için çoğunlukla doğru olacaktır (Hambleton ve Patsula, 1999).

Literatürde Türk diline ait turistlerin/ekoturistlerin etik davranış, tutumlarına ilişkin çok fazla ölçme aracı bulunmayışı, sıfırdan bir ölçek geliştirmenin zor, maliyetli ve zaman alıcı olması EEÖ'nin bir ölçek uyarlaması şeklinde Türkçe'ye kazandırılmasını sağlamıştır. Gerçekleştirilen bu uyarlama çalışması Tursitlerin/ekoturistlerin etik yapılarını ve ekoturizme yönelik yatkınlıklarını ele alarak, doğal alanlara yapılan ziyaretlere ilişkin Türk dilinde, etik temelli daha derin çalışmalar için araç olabilecektir.

Sonuç olarak, bu çalışmada “Ekoturist Etik Ölçeği'nin” (Nowaczek, 2009) Türkçe dili ve kültürüne uyarlaması gerçekleştirilmiştir. Ekoturist etik ölçeğinin boyutları olan teleoloji, deontoloji ve varoluşçuluk alanlarına ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelenmiştir. Kabul edilebilir düzey ile mükemmel düzey arasında olan uyum iyiliği indeksleri, ölçeğin yapı geçerliği bakımından orijinal forma paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Pekrun vd., 2011). Çalışmada, ölçekte yer alan ölçeğin faktör yapısı iki model üzerinden incelenmiştir. Model 1'de deontoloji, teleoloji ve varoluşçuluk olmak üzere her bir boyut için üç faktörlü bir yapıda inceleme yapılmıştır. Her bir boyut ilişkili gözlenen değişkenler tarafından yordamıştır. Ölçek iki modelle değerlendirilmiştir. Yapılan DFA analizi sonucunda model 1 model 2 'ye göre daha iyi uyum göstergeleri üretmiştir. Dolayısıyla model 1' in yapılan çalışmalarda kullanılması önerilir.

Etik temelli turizm ve ekoturizm çalışmalarına katkı sağlaması beklenen, geçerlik ve güvenilirlik testleri gerçekleştirilmiş olan, Ekoturist Etik Ölçeği için şu öneriler sunulabilir:

- Turizm ve Ekoturizm üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda, etik bağlamında turist/ekoturist davranışlarını belirlemede alanyazında bu

tarz çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu gerekçeyle gerçekleştirilecek çalışmalarda kullanılması önerilebilir.

- Turistlerin/ ekoturistlerin etik davranışları üzerine gerçekleştirilecek yeni çalışmalarda farklı örneklem grupları arasındaki korelasyon test edilebilir. Örneğin, farklı demografik faktörlere (yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi) ve turistik deneyim düzeylerine sahip turistler arasındaki etik davranışlar üzerindeki ilişkiyi inceleyebilecek çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Turistlerin/ ekoturistlerin etik temelli tutum ve davranışlarının hangi şartlarda ve ne şekilde farklılıklar gösterdiği belirlenebilir.
- Turistlerin/ ekoturistlerin etik tutum ve davranışları ekoturist etik ölçeğiyle ortaya konurken nitel çalışmalarla da katılımcıların görüşleri alınarak etik temelli davranışların sebepleri derinlemesine incelenebilir.
- Turistlerin/ ekoturistlerin etik davranışlarını etkileyen faktörler üzerine yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir. Etik değerlere kaynaklık eden inançlar, kültürel farklılıklar ve sosyal normlar gibi faktörlerin turistlerin/ ekoturistlerin etik duygusu ve davranışları üzerindeki etkileri derinlemesine araştırılabilir.
- Ekoturizm temelli farklı turist profillerinin (örneğin, maceracı turistler, yayla turistleri, doğa turistleri, kuş gözlemcileri) etik duygusu ve davranışları üzerindeki potansiyel ortaya koyacak çalışmalarda kullanılabilir. Turistlerin ilgi alanlarına, seyahat motivasyonlarına ve tercihlerine bağlı olarak, etik değerlere yönelik tutumlarının nasıl değiştiğini ve bu tutumların davranışlarına nasıl yansıdığını analiz edecek yeni çalışmalar ortaya konabilir.
- Türkçe'ye çevrilerek literatürdeki eksikliği gidermeye katkı sağlayan Ekoturist Etik Ölçeği farklı dillere de çevrilerek katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- AALL, Carlo (2014). "Sustainable tourism in practice: Promoting or perverting the quest for a sustainable development?" **Sustainability**, 6,5, 2562-2583.
- AÇIKSÖZ, Sebahat ve Pınar Bollukcu ve Deniz Celik (2016). "Ecotourism and Ethics in Protected Areas: Bartın-Sogutlu Village." **Oxidation Communications**, 39,4-II, 3621-3636.
- AMR, (2022). **Allied Market Research**, <https://www.alliedmarketresearch.com/eco-tourism-market-A06364>, (Erişim Tarihi: 22. 12. 2022)
- ANDERSEN, Deborah Lines (1994). "Developing Ecotourism Destinations: Conservation From The Beginning." **Trends**, 31,2, 31-38.
- ASSEMBLY, UN General (2003). "Assessment of the Results Achieved in Realizing Aims and Objectives of the International Year of Ecotourism." **Report of the Economic and Social Council**. 58th session, Item, 12.
- BARNETT John H., ve Marvin Karson (1987). "Personal Values and Business Decisions: An Exploratory Investigation." **Journal of Business Ethics**, 6, 371-382.
- BAŞTÜRK, Savaş ve Mehtap Taştepe, (2020). "Evren ve Örneklem" **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Vize Yayıncılık, 129-159.
- BECK, Lynn ve Murphy Joseph, (1994). **Ethics in Educational Leadership Programs: An Expanding Role**, Thousand Oaks, Orwin Press, Inc.
- BENTLER, Peter ve David George Bonett (1980). "Significance Tests And Goodness Of Fit in The Analysis of Covariance Structures" **Psychological Bulletin**, 88(3), 1980, 588-606.
- BJÖRK, Peter (2000). "Ecotourism From a Conceptual Perspective, an Extended Definition of a Unique Tourism Form.", **International Journal of Tourism Research**, 2(3), 189-202.
- BLACK, Rosemary (1996) "Ecotourism, What Does It Really Mean?" **Ranger: A Journal for Conservation Managers**, 3(4), 4-7.
- BLAMEY, Russel (2001). **Principles of Ecotourism, The Encyclopedia of Ecotourism**, CAB International, New York,
- BLAMEY, Russell Keith ve Russell Blamey (1995). "The Nature of Ecotourism" **Bureau of Tourism Research**, 21.
- BOB, Urmilla ve Swart Kamilla ve Maharaj Brij ve Louw Pat (2008) "Nature, People and Environment: Overview of Selected Issues.", **Alternation**, 15(1), 17-44.
- BOO, Elizabeth (1990). **Ecotourism: The potentials and pitfalls: Country Case Studies**. WWF.
- BOO, Elizabeth (1991), **Planning for ecotourism**, Parks

- BOORSTIN**, Daniel (1992). **The Image: A guide to Pseudo-events in America.**, 1, Vintage.
- BOWIE**, Norman E. (2001). **Ethical Theory and Business.** T. L. Beauchamp (Ed.). Prentice Hall, a Division of Pearson Education.
- BOWEN** Shannon (2004). “*Organizational Factors Encouraging Ethical Decision Making: An exploration into The Case of An Exemplar.*” **Journal of Business Ethics**, 52, 311-324
- BOYD**, Steven (1999) “*Tourism: Searching for Ethics Under The Sun.*” **Contours-Bangkok**, 9(4), 1999, 4-8.
- BRAUSE**, David (1992). “*The Challenge of Ecotourism: Balancing Resources, Indigenous people, and Tourists.*” **Transitions Abroad**, 12, 29-31.
- BRUNTLAND**, Gro Harlem (1987). “*Our Common Future-Call for Action.*” **Environmental Conservation**, 14(4), 291-294.
- BUCKLEY**, Ralf (2000). “*Neat Trends: Current Issues in Nature, Eco-and Adventure Tourism.*” **International Journal of Tourism Research**, 2(6), 437-444.
- BUCKLEY**, Ralf (2004). “*Impacts Positive and Negative: Links between Ecotourism and Environment.*” **Environmental Impacts of Ecotourism**, 2, 5-14.
- BUCKLEY**, Ralf (2009). **Ecotourism: Principles and practices.** Chicago: CABI.
- BURKART**, Arthur John ve Slavoj Medlik (1981). **Tourism: Past, Present and Future.** Ed. 2
- BURNS**, Georgette Leah (2015). “*Animals as Tourism Objects: Ethically Refocusing Relationships between Tourists and Wildlife.*” **Animals and tourism: Understanding diverse relationships**, 67, 44-59.
- BURNS**, Georgette Leah (2017). “*Ethics and Responsibility in Wildlife Tourism: Lessons from Compassionate Conservation in the Anthropocene*”, **Wildlife Tourism, Environmental Learning and Ethical Encounters**, 213-220.
- BUTCHER**, Jim (2013). “*Ecotourism and Community Participation.*”, **International Handbook on Ecotourism**, pp. 43-53.
- BUTLER**, Richard (1989). “*Alternative Tourism: Pious Hope or Trojan Horse?*” **World Leisure & Recreation**, 31(4), 9-17.
- BUTLER**, Richard (1999). “*Tourism- an Evolutionary Perspective.*” **Department of Geography Publication Series-University of Waterloo**, 52, 33-62.
- BÜYÜKÖZTÜRK**, Şener (2018). **Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum**, 16. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- CAMBRIDGE**, (2022). **Cambridge Dictionary**, https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english_turkish/tourist?q=tourist, (Erişim Tarihi: 23.02.2022)

- CAMILLERI**, Mark (2014). “*Advancing the Sustainable Tourism Agenda through Strategic CSR Perspectives.*” **Tourism Planning & Development**, 11, 1,42-56.
- CARVACHE- FRANCO, Mauricio** ve Marival Segarra-Oña ve Conrado Carrascosa-López (2019). “*Segmentation by Motivation in Ecotourism: Application to Protected Areas in Guayas, Ecuador*”, **Sustainability**, 11(1), 240.
- CASTAÑEDA**, Quetzil (2012). “*The neo-liberal imperative of tourism: Rights and legitimization in the UNWTO global code of ethics for tourism.*” **Practicing Anthropology**, 34(3), 47–51.
- CATER**, Erlet (1992). “*Profits from Paradise*” **Geographical Magazine**, 64(3), 16-21.
- CEBALLOS-LASCURAIN**, Hector (1996). **Tourism, Ecotourism, and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism around the World and Guidelines for its Development.** IUCN.
- CHA**, Eun-Seok ve Kevin H. Kim ve Judith A. Erlen (2007). “*Translation of Scales in Cross-Cultural Research: Issues And Techniques.*” **Journal of Advanced Nursing**, 58(4), 386–395.
- CHADWICK**, Robin (1987). “*Concepts, Definitions and Measures Used in Travel and Tourism Research.*” **Concepts, Definitions And Measures Used In Travel And Tourism Research**, 47-61.
- CHOLBI**, Michael (2015). “*Kant on Euthanasia and the Duty to Die: Clearing the Air.*” **Journal of Medical Ethics**, 41(8), 607-610.
- CLIFTON**, Julian ve Angela Benson (2006). “*Planning For Sustainable Ecotourism: The Case for Research Ecotourism in Developing Country Destinations.*” **Journal of Sustainable Tourism**, 14(3), 238-254.
- COHEN**, Alix A. (2004). “*Kant on Epigenesis, Monogenesis and Human Nature: The Biological Premises of Anthropology.*” **Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences**, 37(4), 675-693
- CORNELL**, Joseph (1979). **Sharing Nature with Children. The Classic Parents' and Teachers' Nature Awareness Guidebook.**, Nevada City, DAWN Publications
- CROWELL**, Steven (2015), **Existentialism**, **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, <https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/> Erişim Tarihi (19.02.2022)
- ÇOKLUK**, Ömay ve Güçlü Şekercioğlu ve Şener Büyükoztürk (2010), **Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları**, Ankara, Pegem Akademi, 2010
- DAS**, Madhumita ve Bani Chatterjee (2015). “*Ecotourism: A Panacea or A Predicament?*” **Tourism Management Perspectives**, 14, 3-16.

- DAVIDOV Veronica (2013), **Ecotourism and Cultural Production: An Anthropology of Indigenous Spaces in Ecuador**. Springer.
- DECARLO, Lawrence (1998). “On The Meaning And Use Of Homochiral” **Psychological Methods**, 2(3), 292–307.
- DEMİR, Cengiz ve Aydın Çevirgen (2006). **Ekoturizm Yönetimi**. Nobel Yayınları.
- DENİZ, Zülfikar (2007). “The Adaptation of Psychological Scales.” **Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences**, 40(1), 1-16.
- DİNÇ, Abdurrahman ve Mehtap Ok (2022). “Kuş Gözlemciliğinin Ekoturizme Etkisinin Araştırılması: Eskikaraağaç Örneği”, **Tourism Intelligence And Smartness**, 5, 2, 145-153.
- DOLNICAR, Sara ve Geoffrey Crouch ve Patrick Long (2008). “Environment-Friendly Tourists: What Do We Really Know About Them?” **Journal of Sustainable Tourism**, 16,2, 197-210.
- DOWLING, Ross (2013). “The History of Ecotourism”, **International Handbook On Ecotourism**, 15-30
- DUBIN, J. (2008). “Educating Ecotourists: Lessons From The Field.”, **Ecotourism And Conservation in the Americas**, 141-152
- DURBARRY, Ramesh (2004). “Tourism And Economic Growth: The Case Of Mauritius.” **Tourism Economics**, 10(4), 389-401.
- EAGLES, Paul (1992). “The Travel Motivations of Canadian Ecotourists” **Journal of Travel Research**, 31(2), 3-7.
- EAGLES, Paul ve Stephen McCool, (2002). **Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning And Management**. Cabi Publishing.
- ESEN, Muhammed ve Mehpare Timor (2019). “Çok Değişkenli Aykırı Değer Tespiti için Klasik ve Dayanıklı Mahalanobis Uzaklık Ölçütleri: Finansal Veri ile Bir Uygulama.” **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, 2.
- FENNELL David (1998). “Ecotourism in Canada” **Annals of Tourism Research**, 25(1), 231-235.
- FENNELL David (2002). **Ecotourism Programme Planning**, Wallingford.
- FENNELL David (2006). **Tourism Ethics**, Clevedon, Channel View Publications.
- FENNELL, David (2007). **Ecotourism**. Routledge.
- FENNELL, David ve Paul FJ Eagles (1990). “Ecotourism in Costa Rica: A conceptual framework” **Journal of Park and Recreation Administration**, 8(1), 23-34.
- FMI (2022). **Future Market Insights**, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/gcc-ecotourism-market>, (Erişim Tarihi: 12.06.2022).

- FRAJ**, Elena ve Eva Martinez (2006). “*Environmental Values and Lifestyles As Determining Factors of Ecological Consumer Behaviour: An Empirical Analysis.*” **Journal of Consumer Marketing**, 23(3), 133-144.
- GARCÍA-ROSELL**, José-Carlos ve Jukka Mäkinen (2013). "An integrative framework for sustainability evaluation in tourism: Applying the framework to tourism product development in Finnish Lapland." **Journal of Sustainable Tourism**, 21(3), 396-416.
- GEFFROY**, Benjamin ve Bastien Sadoul ve Ursula Ellenberg (2017). “*Physiological and Behavioral Consequences of Human Visitation*”, **Ecotourism’s Promise and Peril: a Biological Evaluation**: 9-27.
- GIANNECCHINI**, Joan (1993). “*Ecotourism: New Partners, New Relationships.*” **Conservation Biology**, 7(2), 429-432.
- GIBSON**, Chris (2010). “*Geographies of Tourism: (Un)ethical Encounters.*” **Progress in Human Geography**, 34(4), 521-527.
- GÜNGÖR**, Duygu (2016). “*Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu.*” **Türk Psikoloji Yazıları**, 19(38), 104-112.
- GOLOMB**, Jacob (1995), **In Search of Authenticity**, Routledge, London.
- GOODWIN**, Harold ve Justin Francis (2003). “*Ethical and Responsible Tourism: Consumer Trends in the UK*”, **Journal of Vacation Marketing**, 9(3), 271-284.
- GÖSSLING**, Stefan (1999). “*Ecotourism: A Means to Safeguard Biodiversity and Ecosystem Functions?*”, **Ecological Economics**, 29(2), 303-320.
- GREGORY**, Wanda Torres ve Donna Giancola (2003). **World Ethics** Wadsworth/Thomson Learning.
- GROENEVELD**, Richard ve Glen Meeden (1984). “*Measuring Skewness And Kurtosis.*” **Journal of the Royal Statistical Society: Series D (The Statistician)**, 33(4), 391–399.
- HALL**, Stephen (1993). **Ethics in Hospitality Management: A Book of Readings**, East Leasing, MI: Educational Institute of the American Hotel and Motel Association.
- HAMBLETON**, Ronald K. ve Liane Patsula (1999). “*Increasing The Validity Of Adapted Tests: Myths To Be Avoided And Guidelines For Improving Test Adaptation Practices.*” **Journal Of Applied Testing Technology**, 1(1), 1-13.
- HAMBLETON**, Ronald K. ve Peter F. Merenda ve Charles D. Spielberger (2009). **Adapting Educational and Psychological Tests for Cross-Cultural Assessment**. London: Lawrence Erlbaum Publishers
- HAN**, Heesup ve diğerleri (2011). “*Are Lodging Customers Ready to Go Green? An Examination Of Attitudes, Demographics, And Eco-Friendly Intentions.*” **International Journal Of Hospitality Management**, 30(2), 345-355.

- HARKNESS**, Janet ve Schoua Glusberg (1998). "*Questionnaires in Translation.*" **Cross-Cultural Survey Equivalence**, 87-126.
- HARRINGTON**, Donna (2008). **Assessing Confirmatory Factor Analysis Model Fit And Model Revision**, Oxford University Press.
- HARRISON**, David ve Richard Sharpley (2017). **Mass Tourism in a Small World**. Wallingford UK: CABI
- HAWKINS**, Elizabeth ve Don Gartside (2008). "*Social and Behavioural Characteristics of Indo-Pacific Bottlenose Dolphins (*Tursiops Aduncus*) in Northern New South Wales, Australia*", **Australian Mammalogy**, 30(2), 71-82.
- HÄYRY**, Matti (1994). **Liberal Utilitarianism and Applied Ethics**. London: Routledge.
- HEIDEGGER**, Martin (2010), **Being and Time**, SCM Press, London.
- HELMS**, Marilyn ve Betty Hutchins (1992). "*Poor Quality Products: Is Their Production Unethical?*" **Management Decision**, 30(5).
- HINES**, Kristen (2011). "*Effects of Ecotourism on Endangered Northern Bahamian Rock Iguanas (*Cyclura Cychlura*)*" **Herpetological Conservation and Biology**, 6(2), 250-259.
- HIPWELL**, William (2007). "*Taiwan Aboriginal Ecotourism: Tanayiku Natural Ecology Park*" **Annals of Tourism Research**, 34(4), 876–897.
- HIRSH**, Jacob (2010). "*Personality and Environmental Concern*" **Journal of Environmental Psychology**, 30(2), 245-248.
- HITT**, William (1990). **Ethics And Leader**, Columbus, OH: Battelle Press
- HOLDEN**, Andrew ve John Sparrowhawk (2002). "*Understanding the Motivations of Ecotourists: The case of Trekkers in Annapurna, Nepal*", **International Journal of Tourism Research**, 4(6), 435-446.
- HONEY**, Martha (1999). **Ecotourism and Sustainable Development. Who Owns Paradise?** Island Press.
- HOPKINS**, Kenneth ve Douglas L. Weeks (1990). "*Tests For Normality and Measures of Skewness And Kurtosis: Their Place in Research Reporting.*" **Educational and Psychological Measurement**, 50(4), 717–729.
- HUDSON**, Simon ve Graham Miller (2005). "*Ethical considerations in sustainable tourism.*" **W.F. Theobald (Ed.), Global Tourism**, 3rd ed., Burlington, MA: Elsevier Inc., 248-266.
- HUNT**, Shelby ve Scott Vitell (1986). "*A General Theory of Marketing Ethics*", **Journal of Macromarketing**, 6(1), 5-16.
- HUNTER**, Colin (1995). "*On The Need to Re-conceptualise Sustainable Tourism Development.*" **Journal of Sustainable Tourism**, 3(3), 155-165.

- JALANI, Jeffrey (2012). "Local People's Perception on the Impacts and Importance of Ecotourism in Sabang, Palawan, Philippines." **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 57, 247-254.
- JAMAL, Tazim (2004). "Virtue Ethics and Sustainable Tourism Pedagogy: Phronesis, Principles and Practice." **Journal of Sustainable Tourism**, 12(6), 530-545.
- JÖRESKOG, Karl ve Dag Sörbom (1993). **LISREL 8: Structural Equation Modelling with The SIMPLIS Command Language**. Scientific Software International, Inc.
- KANT, Immanuel (1996). "Groundwork of Metaphysics of Morals" **Cambridge Texts in the History of Philosophy**. Cambridge, UK: Cambridge University Press 4, 422-24.
- KARWACKI, Judy ve Colin Boyd (1995). "Ethics and Ecotourism Business Ethics", **A European Review** 4(4), 225-232.
- KHAN, Maryam (1997). "Tourism Development and Dependency Theory: Mass Tourism vs. Ecotourism." **Annals of Tourism Research**, 24(4), 988-991.
- KIERKEGAARD, Soren (1986), **Fear and Trembling**, Penguin Classics, London.
- KIPER, T. (2013). "Role of Ecotourism in Sustainable Development." **InTech**.
- KLICK, Jonathan ve Manuel G. Velasquez (1998). **Business Ethics**. Prentice Hall.
- KLINE, Rex (2011). **Principles and Practice of Structural Equation Modeling** (Third Edit), The Guilford Press, 14 (2011): 1497-1513.
- KOÇYİĞİT Murat ve Mustafa Yıldız (2014). "Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneği" **International Journal of Sport Culture and Science**, 2(2), 211-223.
- KOHL, Jane (2008). "Environmental Interpretation versus Environmental Education as an Ecotourism Conservation Strategy". **Ecotourism and Conservation in the Americas**, Wallingford UK: CABI, 127-140.
- LEA, John (1993). "Tourism Development Ethics in the Third World." **Annals of Tourism Research**, 20, 701-715.
- LEE, Seungwoo ve Lee Sangtak ve Gyumin Lee (2014). "Ecotourists' Motivation and Revisit Intention: A Case Study of Restored Ecological Parks in South Korea", **Asia Pacific Journal of Tourism Research**, 19(11), 1327-1344.
- LEIPER, Neil (1983). "An Etymology of "Tourism"" **Annals of Tourism Research**, 10(2), 277-280.
- LEW, Alan ve Michael Hall ve Dallen J. Timothy (2008). **World Geography of Travel and Tourism: A Regional Approach**. Butterworth-Heinemann.
- LOHMANN, Guilherme ve Alexandre Panosso Netto (2016). **Tourism Theory: Concepts, Models, and Systems**. Cabi.
- LOUBERT, P. V. (1999). "Ethical Perspectives in Counseling." **Counseling in Sports Medicine**, Leeds, Human Kinetics, 161-175.

- LUPER**, Steven (2000). **Existing: An Introduction to Existential Thought**. New York: McGraw-Hill And Mayfield Press.
- LUZAR**, E. Jane ve diğerleri (1998). “*Profiling the Nature-Based Tourist: A Multinomial Logit Approach*.” **Journal of Travel Research**, 37(1), 48-55.
- MACBETH J.** (2006) “*Towards an Ethics Platform for Tourism*” **Annals Tourism Research** 32(4):962–984
- MALLOY**, David Cruise ve David A. Fennell (1998). “*Codes of Ethics and Tourism: An Exploratory Content Analysis*” **Tourism Management**, 19(5), 453-461.
- MARSH**, Herbert ve John R. Balla ve Roderick P. McDonald (1988). “*Goodness-of-Fit Indexes in Confirmatory Factor Analysis: The Effect of Sample Size*.” **Psychological Bulletin**, 103(3), 391–410.
- MCIVOR**, Chris (1997). “*Management of Wildlife, Tourism and Local Communities in Zimbabwe. Social Change And Conservation*.” **Environmental Politics and Impacts of National Parks and Protected Areas**, 214-238.
- MCMINN**, Stuart (1997). “*The Challenge of Sustainable Tourism*” **Environmentalist**, 17(2), 135-141.
- MILES**, John (1991). “*Teaching in Wilderness*.” **The Journal of Environmental Education**, 22(4), 5-9.
- MILL**, John Stuart ve George Sher (2001). **Utilitarianism and the 1868 Speech on Capital Punishment**. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc.
- MILLER**, Marc (1993). “*The Rise of Coastal and Marine Tourism*” **Ocean & Coastal Management**, 20(3), 181-199.
- MISSELBROOK**, David (2013). “*Duty, Kant, and Deontology*.” **British Journal of General Practice**, 63(609), 211-211.
- MUNIZ**, Jose ve Paula Elosua ve Ronald K. Hambleton (2013). “*International Test Commission Guidelines for Test Translation and Adaptation*”, **Psicothema**, 25(2), 151-157.
- MWD**, (2022). **Merriam-Webster Dictionary**, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tourist>, (Erişim Tarihi: 23.02.2022)
- NOWACZEK**, Agnes Magda Kinga (2009). “*Questioning the Unquestioned: Scale Development to Assess Ecotourist Ethics*”, **Doctoral Thesis**, Recreation and Leisure Studies, University of Waterloo, Waterloo.
- NOWACZEK**, Agnes, and Bryan Smale (2010). “*Exploring the Predisposition of Travellers to Qualify as Ecotourists: The Ecotourist Predisposition Scale*.” **Journal of Ecotourism**, 9(1), 45-61.
- NYUAPANE**, Gyan ve Surya Poudel (2011). “*Linkages Among Biodiversity, Livelihood, And Tourism*” **Annals of Tourism Research**, 38(4), 1344-1366.

- OALD**, (2022). **Oxford Learner's Dictionary**, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/adaptation>, (Erişim Tarihi: 23.02.2022)
- OALD**, (2022). **Oxford Learner's Dictionary**, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/ethic?q=ethics>, (Erişim Tarihi: 23.02.2022)
- PAGE**, Stephen (2014). **Tourism Management**, Routledge
- PIGRAM**, John ve Salah Wahab (2005). Tourism, "*Sustainable Tourism—Unsustainable Development.*" **Tourism, Development And Growth**, 42-56.
- POJMAN**, Louis ve James Fieser (1995), **Ethics, Discovering Right and Wrong**, CA, Wadsworth.
- PRISLIN**, Radmila ve Judith Ouellette (1996). "*When It is Embedded, It is Potent: Effects of General Attitude Embeddedness on Formation of Specific Attitudes and Behavioral Intentions.*", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 22, 845-861.
- PRITZL** Kurt (1982), "*Review of Aristotle the Philosopher*", **The Review of Metaphysics**, 36(2), 439–441.
- RACHELS**, James (2015). **The Right Thing to Do: Basic Readings In Moral Philosophy**, McGraw-Hill; 2003.
- RAHMAN**, Md. Azizur (2010). **Application of GIS in Ecotourism Development: A Case Study in Sundarbans**, Bangladesh.
- RALLAPALLI**, Kumar ve Scott Vitell ve James Barnes (1998). "*The Influence of Norms on Ethical Judgments And Intentions: An Empirical Study of Marketing Professionals.*" **Journal of Business Research**. 1998;43(3):157-68.
- RAMANATHAN**, Veerabhadran ve Yan Feng (2008). "*On Avoiding Dangerous Anthropogenic Interference with the Climate System: Formidable Challenges Ahead*", **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 105(38), 14245-14250.
- REIDENBACH**, R. Eric, ve Donald P. Robin (1990). "*Toward the Development of A Multidimensional Scale for Improving Evaluations of Business Ethics.*" **Journal of Business Ethics**, 9 (1990): 639-653.
- RICHARDSON**, Michael ve Karen White (1995). **Ethics Applied**, New York: McGraw-Hill
- ROE**, Dilys ve Penny Urquhart (2001). **Pro-Poor Tourism: Harnessing the World's Largest Industry for the World's Poor**. London: IIED.
- SCACE**, Robert ve E. Grifone ve Robyn Grai Usher (1992). **Ecotourism in Canada**. Canadian Environmental Advisory Council.
- SCHEYVENS**, Regina (1999). "*Ecotourism and the Empowerment of Local Communities.*" **Tourism Management**, 20(2), 245-249.

- SCHULTZ, Wesley ve Stuart Oskamp (1996). "Effort as A Moderator of the Attitude-Behavior Relationship: General Environmental Concern And Recycling." **Social Psychology Quarterly**, 59, 375-383.
- SEBA, Jaime (2011). **Ecotourism and Sustainable Tourism: New Perspectives and Studies**. CRC Press
- SEÇER, İsmail (2015). "Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci; SPSS ve LISREL Uygulamaları", **Psychological Test Development and Adaptation Process; SPSS and LISREL Application**, Ankara, Anı Yayıncılık.
- SHAFER-LANDAU Russ (2012). **Ethical Theory: An Anthology**, John Wiley & Sons
- SHARPLEY, Richard (2006). "Ecotourism: A Consumption Perspective." **Journal of Ecotourism**, 5(1-2), 7-22.
- SHER, George (2012). **Ethics: Essential Readings in Moral Theory**. Routledge.
- SIERRA CLUB (2023). **Origins of the Sierra Club**, <https://vault.sierraclub.org/history/origins/> (Erişim Tarihi: 12.02.2023)
- SOLOMON, S., Qin ve diğerleri (2007). **IPCC Fourth Assessment Report (AR4)**. Climate change, 374.
- SOUSA, Valmi ve Rojjanasrirat Wilaiporn (2011). "Translation, Adaptation and Validation of Instruments or Scales for Use in Cross-cultural Health Care Research: A Clear and User-friendly Guideline." **Journal of Evaluation in Clinical Practice**, 17(2), 268-274.
- SPERBER, Ami, Robert Devellis ve Brian Boehlecke (1994). "Cross-Cultural Translation: Methodology and Validation." **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 25(4), 501-524.
- STEWART, Jon Bartley (1998). "Existentialism. In R.F. Chadwick" **Encyclopedia of Applied Ethics** (Vols.1-4). San Diego, CA: Academic Press, 203-217
- STRONZA, A. (2001). "Anthropology of Tourism: Forging New Ground for Ecotourism and Other Alternatives." **Annual Review of Anthropology**, 30, 261-283.
- STRONZA, A. (2007). "The Economic Promise of Ecotourism for Conservation." **Journal of Ecotourism**, 6(3), 210-230.
- ŞEKER, Hasan ve Başaran Gençdoğan (2006). "Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme" **Scale Development in Psychology and Education**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ŞEKERCİOĞLU, ÇAĞAN. H. (2002). *Impacts of Birdwatching on Human and Avian Communities*. **Environmental Conservation**, 29(3), 282-289.
- ŞİMŞEK, Ömer Faruk (2007). **Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş; Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları**. Ekinoks Yayıncılık.
- TABACHNICK, Barbara ve Linda S. Fidell ve Jodie B. Ullman. (2007). **Using Multivariate Statistics**, Vol. 6. Boston, MA: Pearson.

- TAO, Chang-Hung ve Paul FJ Eagles ve Stephen LJ Smith (2004). “*Profiling Taiwanese Ecotourists Using A Self-Definition Approach*” **Journal of Sustainable Tourism**, 12(2), 149-168.
- TAVŞANCIL, Ezel (2006). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi** (3. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- TDK, (2022). **Türk Dil Kurumu**, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 17.02.2022)
- TIES, (2022). **What is Ecotourism?**, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>, (Erişim Tarihi: 17.02.2022)
- TISDELL, Clem ve Clevo Wilson (2003). “*Economic Aspects of Ecotourism: Wildlife-Based Tourism and Its Contribution to Nature.*” **Sri Lankan Journal of Agricultural Economics**, 5, 83-95.
- TISDELL, Clem ve Clevo Wilson (2002). “*Economic, Educational and Conservation Benefits o Sea Turtle Based Ecotourism*” **Sustainable Tourism Cooperative Research Centre**, Gold Coast.
- TM, (2022), **Travel Matters**, <http://www.travelmatters.co.uk/ethical-tourism/> > (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- TOURISM CONCERN ve WWF, (1992). **Beyond the Green Horizon: Principles for Sustainable Tourism**, Edited by Shirley Eber. Surry, UK: WWF
- TRIBE, J. (2009). “*Philosophical issues in tourism.*” **Philosophical issues in tourism**, 3-25.
- TÜSİAD, (2005), “*Devlette Etikten Etik Devlete:*” **Kamu Yönetiminde Etik. Kavramsal Çerçeve ve Uluslararası Uygulamalar**, Cilt 1, TÜSİAD, Ankara
- UNEP, (2005). “*Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers*” **United Nations Environment Programme**, Division of Technology, Industry and Economics. Paris.
- UNSO, (1994). **Recommendations on Tourism Statistics**. UN.
- UNWTO, (2012). **World Tourism Barometer**, <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2012.10.5.1>, (Erişim Tarihi: 09.06.2022)
- UNWTO, (2016). **Europa: Tourism Highlights 2016 Edition**, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416736>, (Erişim Tarihi: 15.02.2022)
- UNWTO, (2019). **International Tourism Highlights 2019 Edition**, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>, (Erişim Tarihi: 09.02.2022)
- UNWTO, (2020). **International Tourism Highlights 2020 Edition**, <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284422456>, (Erişim Tarihi: 15.02.2022)
- UNWTO, (2022). **Glossary of Tourism Terms**, <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>, (Erişim Tarihi: 17.02.2022)
- UPADHAYAYA, Prnil Kumar (2019). “*Sustainable Tourism Appliance in Destinations: An Overview of Ghodaghodi Lake Area in Far West Nepal.*”

- Contemporary Research: An Interdisciplinary Academic Journal**, 3(1), 41-51.
- VALENTINE**, Peter (1993). “*Ecotourism and nature conservation: A definition with some recent developments in Micronesia.*” **Tourism Management**, 14(2), 107-115.
- VEREP**, Bülent ve Cemalettin Şahin ve Erhan Çiloğlu ve Oğuz İmamoğlu (2002). “*Uzungöl’ün İklimi ve Çevresel Sorunları Üzerine Bir Çalışma*”, **Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, 33(4), 353-358.
- WALL**, Geoffrey (1994). *Ecotourism: Old Wine in New Bottles?* **Trends** 31:2:4-9 ve 47.
- WALLACE**, George (1992). “*Real Ecotourism: Assisting Protected Area Managers and Getting Benefits to Local people.*” **In 4th World Congress on National Parks and Protected Areas**. Caracas, Venezuela, 10-21.
- WALLACE**, George ve Susan M. Pierce (1996). “An Evaluation of Ecotourism in Amazons, Brazil”. **Annals of Tourism Research**, 23(4), 843-873.
- WALUCHOW**, Wilfrid (2003). **The dimensions of ethics: An Introduction to Ethical Theory**. Peterborough, Broadview Press.
- WANG**, Jichuan ve Xiaoqian Wang (2020). **Structural Equation Modeling Applications Using Mplus**, John Wiley & Sons.
- WEARING**, Stephen ve John Neil (2009). **Ecotourism: Impacts, potentials and Possibilities?** Routledge
- WEAVER**, David (1998). **Ecotourism in the less Developed World**, Cab International.
- WEEDEN**, Clare, (2007). “*Ethical Tourism: Is its Future in Niche Tourism?*” **In Niche Tourism**, Routledge, 233-245.
- WERHANE**, Patricia Hogue (1999). **Moral Imagination and Management Decision-Making**. Oxford University Press, USA.
- WESTERN**, David (1993). “Defining ecotourism” **In Ecotourism: A guide for planners and managers**, North Bennington, VT: The Ecotourism Society, 7-11
- WHEAT**, Sue (1999). **Ethical Tourism: Tourism Concern**, www.mcb.co.uk/services/conferen/jan98/eit/1_wheat.html. (Erişim Tarihi: 15.02.2022).
- WHEELER**, M. (1995). “*Tourism Marketing Ethics: An Introduction.*” **International Marketing Review**, 12(4), 38–49.
- WHELAN**, Tensie (1991). “*Ecotourism and its role in sustainable development.*” **In Nature tourism: Managing for the environment**, 3-22.
- WIGHT**, Pamela (1993). “*Sustainable Ecotourism: Balancing Economic, Environmental and Social Goals within an Ethical Framework.*” **Journal of Tourism Studies**, 4(2), 54-66.

- WIJESINGHE**, Gayathri (2014). “*Reimagining the Application of Sustainability to the Hospitality Industry Through a Virtue Ethics Framework.*” **Journal for Sustainable Tourism**, 22(1), 31-49.
- WISEMAN**, Michael, and Franz X. Bogner (2003). “*A Higher-Order Model of Ecological Values and Its Relationship to Personality.*” **Personality And Individual Differences**, 34(5), 783-794.
- WOOD**, Megan (2002). **Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability**. UNEP.
- WU**, Yi-Yen ve Hsiao-Lin Wang ve Yu-Feng Ho (2010). “*Urban Ecotourism: Defining and Assessing Dimensions Using Fuzzy Number Construction.*” **Tourism Management**, 31(6), 739-743.
- WTTC** (2020). <https://wttc.org/research/economic-impact>, (Erişim Tarihi: 22. 12. 2022)
- YACOB**, Mohd Rusli ve diğerleri (2007), “*Local economic benefits of ecotourism development in Malaysia: The case of Redang Island Marine Park.*” **International Journal of Economics and Management**, 1(3), 365-386.
- YAMAN**, Ruhi (2003). “*Skinner's Naturalism as a Paradigm for Teaching Business Ethics: A Discussion from Tourism.*” **Teaching Business Ethics**, 7(2), 107-122.
- YAMAN**, Ruhi ve Eda Gürel. (2006). “*Ethical Ideologies of Tourism Marketers.*” **Annals of Tourism Research**, 33(2), 470-489.
- YILDIRIM** Gülay ve Kadioğlu, Selim (2007). “*Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları.*” **Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, 29(2), 7-12.
- YILMAZ**, Veysel ve H. Eray Çelik. (2009). **LISREL ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-I**, Pegem Akademi
- ZEYLAN**, Umut (2011), “*Advertising Ethics and Regulation: Consumer Attitudes, Behaviour and Ethical Ideologies*”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ZIFFER**, Karen (1989). **Ecotourism: The Uneasy Alliance, Conservation International** Washington: Ernst and Young.
- ZUELOW**, Eric (2015). **A History of Modern Tourism**. Macmillan International Higher Education.

EKLER

EK 1: Ekoturist Etik Ölçeği

Değerli Katılımcı,

Bu ölçek formu ile, "Ekoturist Etiğinin Değerlendirilmesi" ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması amaçlanmıştır. Vereceğiniz samimi cevaplar çalışma sonuçlarının sağlıklı, geçerli ve güvenilir olarak ortaya konmasını sağlayacaktır. Çalışmanın güvenilirliği açısından, ölçekteki her soruyu işaretlemeniz önemle rica olunur. Ölçeğe vereceğiniz cevaplar yüksek lisans tez araştırmasına katkı sağlayacak şekilde akademik olarak kullanılacaktır. Gönüllülük esasına dayalı bu araştırmayı dilemeniz durumunda istediğiniz anda bırakabilirsiniz. Araştırmaya katılımlarınızdan dolayı şimdiden içtenlikle teşekkür eder ve çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Suat ULUSOY
Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği
Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi
suatulusoy05@gmail.com

Doç. Dr. Murat KOÇYİĞİT
Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm
Fakültesi
Rekreasyon Yönetimi Bölümü
mkocyyigit@erbakan.edu.tr

1. Bölüm: Kişisel Bilgiler Bölümü Aşağıda sizi tanımlayacak kişisel bilgiler bulunmaktadır. Lütfen Uygun bulduğunuz seçeneği (x) şeklinde işaretleyiniz.	
Cinsiyetiniz :	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız :	☐ 18 – 25 ☐ 26 – 35 ☐ 36 – 45 ☐ 46 – 55

3	Gezginler, seyahat duraklarını seçerken, doğal kaynakları koruma uygulamalarına yer veren işletmeleri tercih etmelidirler.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
4	Seyahat ederken kendi başıma öğrendiklerim, bir tur rehberinden öğrendiklerimden daha anlamlıdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
5	Doğal kaynakları koruma konusunda, bir tur rehberinden daha hassas bir yaklaşım sergilerim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
6	Seyahatimin doğayla ilgili kısmına, diğer tüm yaşam biçimlerine karşı şefkat duygularımı harekete geçirmesi nedeniyle değer veririm.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
7	Seyahatim sırasında doğal alanlara gerçekleştirdiğim ziyaretler; çevre açısından olumlu sonuçlar doğurur.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
8	Farklı bir ülkeye seyahat edildiğinde yerel ve kültürel geleneklere uyulması gerektiğine inanırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
9	Seyahatim sırasında koruma altındaki alanların çevreye ilişkin uyguladığı tüm kurallara, sorgulamadan uyarım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
10	Seyahat seçimlerimde, doğal çevre için faydalı olanları tercih ederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
11	Seyahatlerim sırasında karşılaştığım kültürler hakkındaki kendi yorumum, bir tur rehberinin bana aktardığından daha anlamlıdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
12	Gezginlerin seyahat ettikleri alanlardaki yerel topluluklarla etkileşime girmesi, karşılıklı farkındalığı artırır ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
13	Seyahat duraklarımda, çevreyle ilgili bütün düzenlemelere eksiksiz uymak kişisel görevimdir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
14	Ziyaret ettiğim yerlerin çevreye ilişkin kurallarına ve talimatlarına saygı duyma ve bunlara uyma konusunda kendimi zorunlu hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
15	Seyahatlerim sırasında yerel halkla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin bana sunduğu etkileşim fırsatlarından daha faydalıdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

16	Seyahatim sırasında yerel halkla deneyimlediğim bilgi paylaşımım; eşitsizliği, ayrımcılığı ve yoksulluğu azaltacak niteliktedir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
17	Seyahatlerim sırasında doğayla kendi başıma gerçekleştirdiğim etkileşim, bir tur rehberinin düzenlediği etkinliklerden daha anlamlıdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
18	Ziyaret edilen alanların sahip olduğu doğal güzellikleri muhafaza etmesine yardımcı olmak her ziyaretçinin sorumluluğudur.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
19	Seyahatim sürecinde doğal kaynakların korunmasını desteklemem beni daha iyi bir vatandaş yapar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
20	İnsanlara sağladığı birçok fayda sebebiyle seyahatimin doğayla ilgili kısmına değer veririm.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
21	Doğal ortamlarda kendimi tur rehberlerinden daha rahat idare ederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
22	Birbirlerini daha iyi anlamak için hem gezginler hem de yerel topluluklar, öğrenme faaliyetlerine karşılıklı olarak katılım sağlamalıdır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
23	Seyahat kararları verirken gerçekleştireceğim faaliyetlerin ziyaret edeceğim yerdeki doğal kaynakların korumasına ne gibi etkileri olacağını düşünürüm.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
24	Kendimi ziyaret edeceğim insanlar ve yerler hakkında bilgi edinmek zorunda hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

Your perspectives on travel	Very strongly disagree	Strongly disagree	Disagree	Neutral	Agree	Strongly agree	Very strongly agree
I value the natural component of travel for the many benefits it provides to humans .	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
The way I conduct myself in the natural settings is more appropriate than travel operators	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Both travelers and local peoples should engage in mutual learning to better understand one another.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I consider what impacts my activities will have on conservation at my destination when making trip decisions	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I feel obliged to learn about the people and places I visit.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

